Shree Jain Prachin Sahityoddhar Granthavali Serial no. 13
श्री जैन प्राचीन साहित्योद्धार ग्रन्थावलि पुष्प १३ मुं

श्रीपद्मावतीदेवी कथित

महामहोपाध्याय श्रीमेघविजयजी विरचित

महाचमत्कारीक विशायंत्रकल्प

तथा

दादासाहेब श्रीजिनदत्तसूरीश्वरजी विरचित
श्रीहेमकल्प भाषांतर सहित

प्रकाशक
साराभाई मणिलाल नवाब
अमदावाद

विक्रम सं १९९७] [इ स. १९४०

मूल्य पांच रुपिया

प्राप्तिस्थान'–
साराभाई मणिलाल नवाब
नागजीभूदरनी पोल
अ म दा वा द

मुद्रक –
धी सूर्यप्रकाश प्रिन्टींग प्रेसमां
मणीलाल कल्याणदासे छापी,
ठे पानकोर नाका–अमदावाद.

નિવેદન

મારી ગ્રંથાવલિના તેરમા પુષ્પ તરીકે જનતા સમક્ષ આ પુસ્તક મૂકતાં મને અનહદ આનંદ થઈ રહ્યો છે, ઇચ્છુ છુ મારા દરેક પ્રકાશનોની માફક જનતા આ સાહસને પણ વધાવી લેશે.

આ ગ્રંથ મૂળ સ્વ૦ મુનિમહારાજશ્રી વિચક્ષણવિજયજીએ તૈયાર કરેલો હતો અને શ્રીમહાવીર ગ્રંથમાલાના નામથી ધુલીયામાં પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. સંજોગવશાત્ ઉપરોક્ત મુનિશ્રી કાલધર્મ પામવાથી, શ્રી મહાવીર ગ્રંથમાલાના માનદ મંત્રી મી એસ કે કોટેચાએ મુનિશ્રીની ઇચ્છા પ્રમાણે શ્રીમહાવીર ગ્રંથમાલાના બધાં પ્રકાશનો એક કચ્છી ગૃહસ્થને સુપ્રત કરી દીધાં હતાં અને તે કચ્છી ગૃહસ્થ પાસેથી વેચાણ લઈને આ ગ્રંથનુ ફરીથી પાકુ બાઇન્ડીંગ કરાવી તથા જેકેટ વગેરે ચડાવીને આ ઉપયોગી ગ્રંથ વધારે સારી રીતે સચવાશે તેમ ધારીને, મારી ગ્રંથાવલિના તેરમા પુષ્પ તરીકે જોડી દેવામાં આવ્યો છે.

આ પુસ્તકમાં રહી ગએલ મુદ્રણદોષ તથા પ્રુફ સંશોધનાદિ માટે તેના મુળ પ્રસિદ્ધ કરનાર તરફથી જોઈએ તેવી કાળજી રાખવામાં આવી હોય તેમ લાગતી નથી, તેથી તેમાં રહી ગએલી ક્ષતિઓ આ વિષયના અભ્યાસીઓ તરફથી સુચવવામાં આવશે તો તેનો યથાસમયે સુધારો કરવામાં આવશે

આ ગ્રંથમાં કુલ છ કૃતિઓ છે, તેમાંની મુખ્ય કૃતિ " મહા ચમત્કારીક વિશા કલ્પ"નાં નામ ઉપરથી આ ગ્રંથનું નામ રાખવામા આવ્યું છે આ કલ્પના રચનાર મહામહોપાધ્યાય શ્રીમેઘવિજયજી સત્તરમી સદીમા થઇ ગએલા પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન છે તેઓશ્રીએ રચેલા મેઘમહોદય (વર્ષ પ્રબોધ), હસ્ત સંજીવની, અર્હદ્‌ગીતા વગેરે ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ થઇ ચૂકેલા છે.

તેઓશ્રીના જણાવવા મુજબ દેવી પદ્માવતીએ આ યંત્રનું વિવેચન તેઓશ્રીને સ્વપ્નમાં કહ્યુ હતું, આ બાબતનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ આ ગ્રંથનાં પાના ૭૨ ઉપર નીચે પ્રમાણે છે —

देव्या पद्मावत्या भगवत्या स्वप्नकथित यंत्रस्य ।
सवादार्थं विवृतं वाचक मेघादिविजयेन ॥ १० ॥

ભગવતી પદ્માવતી દેવીએ સ્વપ્નમા કહેલા આ વિશા યંત્રના સંવાદના માટે (ગણિતી રીતે પ્રગટ કરવાને માટે) શ્રીમેઘવિજયજી ઉપાધ્યાયે આ વિવેચન કર્યું

વળી મૂર્ખાઓ તરફથી થતા આક્ષેપોને દૂર કરવા માટે પણ આ યંત્રની તેઓએ રચના કરી હોવાનો ઉલ્લેખ તેઓશ્રીએ આ પ્રમાણે કરેલો છે—

भवंति नानायंत्राणां गतय स्तेन विंशतेः
यंत्रे शठकृताक्षेप विक्षेपायोद्यमोप्यसौ ॥ ११ ॥

વિશા યંત્રથી બીજા પણ અનેક પ્રકારના યંત્રોની રીતિઓ પ્રાપ્ત થાય છે. તે કારણથી, તેમ જ આ વિશા યંત્ર માટે મુર્ખ પુરુષો તરફથી થતા આક્ષેપોને દૂર કરવા માટે મારો આ ઉદ્યમ છે એમ જાણવું.

વળી આ ગ્રંથમાં ઉપાધ્યાયજીએ પંદરીયો યંત્ર, સોલાનો યંત્ર, સત્તરીયો યંત્ર, ઓગણીશનો યંત્ર વગેરે યંત્રો કેવી રીતે થાય છે તે, નવ ખાનાનો વિશો યંત્ર, પદ્માકાર વિશો યંત્ર વગેરે કેવી રીતે થાય છે તે તથા વિજયયંત્રની રચના પણ સુંદર રીતે સિદ્ધ કરી બતાવી છે વળી 'અર્હં' શબ્દથી વિશો યંત્ર કેવી રીતે બની શકે છે તે, વિહરમાન વીશ તીર્થંકરોનો યંત્ર જૈન મતે પણ સિદ્ધ કરી બનાવ્યો છે, યવન મતે પણ વિશો યંત્ર સિદ્ધ કરી બતાવ્યો છે, વિશા યંત્રની જુદી જુદી ગતિઓ પણ બતાવી છે સાથે સાથે આગ્રામાં આવેલી જુમા મસ્જીદના જમણા હાથની દર્ગા પરનો, સુરતના શ્રી શીતલનાથજીના મંદિરમાનો, બગદાદ શરીફના મહબુબમિયાના રોજા મધ્યેનો વગેરે જુદા જુદા સ્થળોના વીશા યંત્રની આકૃતિઓ વગેરે લગભગ ચારસો ઉપરાંત યંત્રની જુદી જુદી આકૃતિઓ પણ આપેલી છે. વિશા યંત્ર માટે કહેવત છે કે "જિસકે ઘર વિશા, ઉસકા કયા કરે જગદીશા" આવો ચમત્કારીક યંત્ર બહુ જ ઉપયોગી હોવાથી તે સંગ્રહ કરવા લાયક છે

વળી આ યંત્રથી વ્યાપારાદિકમા લાભ, રાજદરબારમા સન્માન, આરોગ્યાદિ પ્રાપ્તિ, કેદખાનામાંથી મુક્તિ, લક્ષ્મી પ્રાપ્તિ વગેરે પ્રાપ્ત થાય છે

વળી પરિશિષ્ટ ૨માં શ્રીપાદલિપ્તસૂરિકૃત સુવર્ણસિદ્ધિ ગર્ભિત શ્રીવીરસ્તુતિની શ્રીપુણ્યસાગર વાચક કૃત ટીકા તથા સ્વોપજ્ઞ વૃતિ, પરિશિષ્ટ ૩માં પૂર્વાચાર્ય વિરચિત ઉગ્ર વીર કલ્પ તથા દાદા સાહેબ શ્રીજિનદત્તસૂરીશ્વરજી વિરચિત હેમકલ્પ અને અંતમા જગત્ શેઠના પુસ્તકમાંથી ચંદ્ર કલ્પ પણ આપેલો છે

આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવેલા યંત્રોનો લાભ વાચકો મેળવીને લક્ષ્મી આરોગ્યાદિની પ્રાપ્તિ કરનારા થાઓ એ જ એક મંગલ કામના સાથે મારૂં નિવેદન સમાપ્ત કરૂં છું.

સંવત ૧૯૯૬
આસો સુદી ૧૦
(વિજયાદશમી)
ગુરૂવાર

નિવેદક—
સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ
પાન્નીની ચાલ રૂમ નંબર ૪
સાબરમતી

॥ श्रीरावण पार्श्वनाथस्तवम् पाठः ॥

श्रीपार्श्वः प्रकटः प्रभाकर इव प्राज्यप्रभावैभवा·
तेजोलन्ततया जगत्त्रयमपिप्रोद्भासयनंजसा ॥
श्रीमद्रावणनामतीर्थविषये ख्यातस्तमोनाशकः ।
स्तुत्यादर्शन निर्मलश्रियमयं पुष्णातु मे नित्यशः ॥ १ ॥

अर्थः—विशाळ प्रभावना वैभवथी अनन्त तेजवडे त्रणे जगतने पण शीघ्र उद्भासन करता (प्रगट करता) एवा, तथा श्रीमद्रावण नामना तीर्थना विषयमां (संबंधमां अथवा ते क्षेत्रथी) प्रसिद्ध थयेला, तथा स्तुतिवडे अज्ञान-रुपी अंधकारनो नाश करनारा एवा प्रगट सूर्यसरखा श्री पार्श्वनाथ प्रभु (एटले श्रीरावण पार्श्वनाथ), ते हमेशा मारी सम्यक्त्वरुपी निर्मळ लक्ष्मीने पुष्ट करो [वृद्धि पमाडो]॥१॥

श्रीमद्श्रावणमासवत् त्रिजगतीसन्तापविच्छित्तये ।
प्रोन्नीताम्बुदगर्भ (वत्स्व) देहविमलज्योतिर्जलैर्विस्तृतैः ॥
यो वै रावण मेघवत्सितरुचिश्चिन्तामणी वाग्रणी ।
लोकालोक नमो ददान विधिना जागर्तिमूर्त्योविधुः ॥ २ ॥

अर्थः—आकाशमां चढेला मेघना गर्भ सरखा पोताना शरीरनी विस्तार पामेली निर्मल कांति वडे [अर्थात् मेघ सरकी कृष्ण कान्ति वडे] श्रीमद् (मेघ जळनी लक्ष्मी वाला) श्रावण मास सरखा जे पार्श्वप्रभु त्रणे जगतना संतापने नाश करनारा छे, तथा जे प्रभु वैरावण मेघसरखी कृष्ण कान्तिवाला छे, अथवा जे प्रभु मुख्य चिंतामणी रत्न सरखा छे, तथा लोकना [लोकालोकना] आलोकनथी [ज्ञानथी] हर्ष आपवा वडे मूर्तिमान् [साक्षात्] चन्द्र सरखा जाग्रत छे—प्रगट छे [संबंध अग्रे]॥२॥

यस्यश्रावणगोचरेपि विचरन्नामापिनिर्मापितः ।
त्रैलोक्याद्भुतवैभवान्भवभृतां प्रोद्भावयेद्भावतः ॥
स श्रीरावणनामधेय भगवान् पार्श्वः सदा सम्पदे ।
भूयाद्मंगलमालिकाकमालिनी प्रोल्लासभानूदयः ॥ ३ ॥

अर्थः–तथा जे प्रभुनुं नाम पण श्रावणना विषयमां वर्ततुं निर्माण थयेलुं छे. [श्र् रहित करतां रावण पार्श्वनाथ नाम थयेलु छे], तथा त्रणे लोकना अद्भुत वैभवथी प्राणीओने भावथी जे प्रभु ज्ञानादि वडे प्रगट करनारा [अर्थात् जीवोनी ज्ञानादिलक्ष्मीनो वैभव प्रगट करनारा] छे, ते मंगलीकनी माळा [मंगळना समुह] रुपी कमलिनीने विकश्वर [प्रगट] करवामां सूर्योदय सरखा श्रीरावण पार्श्वनाथ नामना प्रभु हंमेशां संपदानेमाटे थाओ ॥ ३ ॥

स्पष्टश्चाष्टम एव यः प्रतिहरि र्नाम्नातिधाम्नाहरिः ।
पूर्वंरावण एष ते चलनयोः भक्ति प्रसक्तोभवत् ॥
ते न त्वत् प्रतिमासमान महिमा कैलाशशैलाशयात् ।
निन्येऽर्चारचनैः स्तवादि वचनैः स्वीयं पुरं पावितुम् ॥ ४ ॥

अर्थः–स्पष्ट (प्रगट थयेला) अेवो जे आठमोज प्रतिवासुदेव के जे पोताना नाम वडे अने अत्यंत तेज वडे हरि=इन्द्र सरखोथयो ते रावण प्रति वासुदेवज प्रथम तारा बे चरण कमळनी भक्तीमां अत्यंत लीन थयो, अने ते रावणेज तारी समान महिमावाळी [उत्तम महिमावाळी] प्रतिमा कैलाशपर्वतना स्थान उपरथी (अष्टापद पर्वत उपरथी) पुजा रचवा पुर्वक अने स्तुति विगेरेनां वचनो सहीत (अर्थात् पुजा स्तुती करीने) पोतानुं नगर पवित्र करवाने माटे लइ गयो [अर्थात रावण पोताना नगरमां श्रीपार्श्व प्रभुनी प्रतिमा लाव्यो]॥४॥

जानेतज्जनकात्मजाव्यतिकर प्रोद्भुयमानानया·
न्मत्वा त्वं ननुभङ्गमेवभगवन्नैतत्स्थले तास्थिवान् ॥
स्वेवार्थं भुविरावणाख्यनगरं तत्तेन संवासितम् ।
पार्श्वे चेन्द्रपथं सुतेन विहितं तेनेन्द्रजिच्छर्मणा ॥ ५ ॥

अर्थः—जाणे ते सीताना वृत्तान्तथी प्रगट थयेला अन्यायथी हे भगवन् निश्चय आ नगरनो भंगज थशे अेम जाणीने तमो ते स्थळे न रह्या, तेथी तेणे सेवाने माटे पृथ्वीमां रावण नामनुं नगर वसाव्युं, अने तेनी पासे इन्द्रजीत नामना पुत्रे पोताना कर्म वडे (पोतानी इच्छा वडे) इन्द्रप्रस्थ नामनुं नगर वसाव्युं ॥ ५ ॥

तत्तीर्थं प्रथितं पुराणकथितं त्वत्संज्ञयैव प्रभो ।
लोकाभ्यर्थनयार्थसार्थयुगपद्दानेन देवार्चितम् ॥
श्रीवामेयममेयमेवभवताद्बुद्धिर्भवेत्सेवने ।
यस्याश्चक्रिरमा रसेन परमा वश्याभवेदाभवम् ॥ ६ ॥

अर्थः— तेथी लोकनी प्रार्थना वडे लोकना वांछितार्थना समूहने समकाळे-शीघ्र पूर्ण करवाथी हे प्रभु ! देवोने पण पूजनीक अेवुं ते नगर तारा नामवडेज तीर्थ रूपे प्रसिद्ध थयुं, अने पुराणमां-शास्त्रमां पण तेनुं वर्णन लखायुं. अेवा तीर्थमां रहेला ते श्री वामेय=पार्श्व प्रभु के जे अमेय=अपार महिमा वाळा छे तेमने सेववाथी बुद्धि=ज्ञान लक्ष्मी प्रगट थाय छे, तेमज जे सेवा थी चक्रवर्तिनी पण उत्कृष्ट लक्ष्मी हर्ष सहित संपूर्ण भवपर्यन्त पोताने वशवर्ती थाय छे. ॥ ६ ॥

त्वज्जन्मन्यमृतं जगत्समभवद्दुःखोपशान्तेर्जने ।
साकल्याणमयी तदामृतरसैः वृष्टिःसुरैर्निर्मिता ॥
विस्तीर्णं जिनशाशनं तवगिरा यत्रामृतस्थापना ।
लोकेनामृतमस्ति तेनसुलभं देवप्रमादोदयात् ॥ ७ ॥

अर्थः-जे वखते हे प्रभु ! तमारो जन्म थयो त्यारे लोकमां दुःखनी शान्ति थवाथी आ जगत अमृत (मरणादि दुःख रहित) थयुं ते वखते देवोअे पण कल्याणकारी अेवी ते अमृत रसनी वृष्टि करी, तेमज तारुं विस्तीर्ण अेवुं जिनशासन के जेमां त्हारी वाणी वडे अमृतनी स्थापना थयेली छे (अर्थात् जिनशासनमां तारी वाणी रूप अमृत सदा विद्यमान छे), तेथी [लोकमां हे देव ! प्रमादना उदयथी अमृत मळवुं सुलभ नथी. (कारण के अमृत तो सघळुं श्री जीनेन्द्रनी वाणीमांज वसेलुं छे [तो लोकमां बीजे क्यां मळे !] ॥ ७॥

इन्द्रास्त्वज्जनने जिनेन्दुसहसा सर्वेसमीयुर्भुवि ।
वैरस्यापि विहाय सर्वमसुरा वैरस्यमभ्यैयरुः ॥
इन्द्रैरग्निकुमारकासुरगणैः सत्राभवत्सौहृदम् ।
नक्षत्रस्यततोजनेऽजनिकथा देवर्द्धिदैवाख्यया ॥ ८ ॥

अर्थः—हे श्री जिनचंद्र ! त्हारा जन्म वखते सर्वे इन्द्रो आ पृथ्वीपर सहसा-शीघ्र आव्या, तेमज पोतानी वैरी देवोनी साथेना वैरनो त्याग करीने सर्वे असुरा=असुरेन्द्रो पण आव्या. (सुर अने असुरनो वैर लोक प्रसिध्ध छे तेथी अेम कह्युं.) तेमज [लोक प्रसिद्ध वैरवाळा अेवा] इन्द्रोने अने अग्नि कुमारादि असुर देवोने पण अेक बीजा साथे परस्पर मित्राई थई, तेथी देवाधिदेवना नामथी लोकमां नक्षत्रनी कथा प्रसिद्ध थई [आ कथा श्री बहुश्रुतथी जाणवी] ॥ ८ ॥

द्रागविद्रावणसेतिमोहचरट स्तेवीक्षणात्तत्क्षणात् ।
नामश्रावणभावसौख्यकरणं विश्वेशितस्तावकम् ॥
श्रीमद्रावणपार्श्वमेघविजयाज्जोतिर्भवन्मूर्तिजां ।
नित्यानन्दपदं ददातु विशदं शैवं च दैवं शुभम् ॥ ९ ॥

अर्थः—हे प्रभु ! त्हारा दर्शनथी तत्क्षण–शीघ्र मोह रुपी चरट–चोर तुर्त विनाश पामे छे, हे विश्वना ईश ! त्हारुं नाम सांभळवुं (त्हारा नामनुं श्रवण ते) पण भावसुखने (मोक्षसुखने) करनारुं छे. हे श्रीमद् रावणपार्श्व प्रभु ! मेघना विजयथी उत्पन्न थयेली त्हारी मूर्त्तिनी ज्योतिः [मेघने जितनारी त्हारा शरीरनी कान्ति अथवा श्री मेघविजयजी उपाध्याय जे आ स्तोत्रना कर्त्ता तेमनाथी स्तुति करायली त्हारा शरीरनी कान्ति] ते निर्मळ, उपद्रव रहित, अने शुभदैवरुप अेवुं नित्यानंदपद अेटले मोक्षपद आपो ॥ ९ ॥

। इति श्रीरावणपार्श्वनाथ स्तोत्रम् ॥

श्रीअर्जुनपताकाख्ये, विजयापर नामनि ।
स्यादर्ध ५ भू १ मितेयंत्रम्, मध्ये पंचप्रतिष्टया ॥ १ ॥

अर्थः-जेनुं बीजुं नाम विजययन्त्र छे, अेवा अर्जुनपताका नामना यन्त्रमां [अर्ध=५ अने भू=१, अंकोनां वामतो गतिः अे प्रमाणे] १५ प्रमाणनो अेटले पंदरीयो यन्त्र मध्यखानामां ५ नो अंक स्थापवाथी थाय छे ॥ १ ॥

एवं यत्र त्रिभागाप्ति - यन्त्राणि पूर्वसूरिभिः ।
सर्वाणि तानि फलदा - न्युक्तानि नव वेश्मसु ॥ २ ॥

अर्थः-अे प्रमाणे ज्यां पूर्वाचार्योअे त्रीजा भागनी प्राप्तिवाळां यन्त्रो दर्शाव्या छे, ते सर्वे यंत्रो नव गृहमां-खानामां स्थपाय छे, अने ते सर्वे फळदाता कह्या छे[१] ॥ २ ॥

पूर्वनैऋतिकोदीची - वायु मध्याऽग्निदक्षिणः !
ऐशानी पश्चिमा तासु, क्रमादंकनिवेशनम् ॥ ३ ॥

अर्थः-प्रथम पूर्वदिशामां, त्यारबाद नैऋत्यकोणमां उत्तरदिशामां वायव्यकोणमां मध्यमां अग्निकोणमां दक्षिणदिशामां ईशानकोणमां अने पश्चिमदिशामां अेप्रमाणे क्रमपूर्वक कहेली दिशाओमां अनुक्रमे अंकस्थापन करवुं ॥ ३ ॥ आ ९ खानावाळा कोठामां पंदरीयो यन्त्र करवानो छे, तेथी उपर कह्या प्रमाणे पंदरनो त्रीजो भाग ५, तेने प्रथम मध्य खानामां स्थापवो. त्यारबाद अे ५ जतां बचेला दशमांथी अेक अंक न्यून करीने त्यारबाद अेकेक न्यून न्यून अंक त्रीजा श्लोकमां कहेला अनुक्रम प्रमाणे स्थापतां पूर्वखानामां ९, नैऋत्य खानामां ८, उत्तर

---

१ दो अट्ठेहिं न दीजइ दीजइ छक्केण तह चउकोण । सत्तमितहएवचा नव पंचेकेणआगमणं॥ =५ जे मध्यमां स्थापेल छे तेनी साथे २-८ स्थापतां ६-४ स्थापतां ७-३ स्थापतां, अने ९-१ स्थापतां पंदरीयो यंत्र थाय छे. उपरनो पंदरीयो यंत्र अे प्रमाणेज बन्यो छे ते अनुक्रमे इशान नैऋत्य २-८, वायु अग्नि ६-४, उत्तर दक्षिण ७-३, पूर्व पश्चिम ९-१ अे क्रमथी मध्यगत ५ पूर्वकज बन्यो छे.

ईशान पूर्व अग्नि

	२	९	४	
उ	७	मध्य५	३	द
	६	१	८	

वायु पश्चिम नैरृत्य

१५ यन्त्रमिदम्

र	च	मं
शु	वृ	शु
श	रा	के

४	९	२
३	५	७
८	१	६

वैश्ये मध्यमगति
विजययंत्रं

खानामां ७, वायव्य खानामां ६ मध्य खानामां ५ (नो अंक तो प्रथमथी स्थापेलोज छे), अग्नि खानामां ४, दक्षिणखानामां ३, इशान खानामां २, अने पश्चिम खानामां १, पुनः दिशिना फेरद्वारथी [जे खानामां जे अंक आ यंत्रमां आवेल छे ते प्रमाणे नहिं आवतां बीजी बीजी रीते] पण पंदरीया यंत्र अनेक बने छे. जेम के-उपरना यंत्रमां पूर्वदिशिने उर्ध्व स्थापी छे, तेने बदले जमणी बाजूमां स्थापीअे तो बीजी रीते पण पंदरीयो यन्त्र थाय ते आ प्रमाणे-

वा उ इ

	६	७	२	
प	१	५	९	पू
	८	३	४	

नै द अ

अे रीते दिशिस्थापनना फेरफारथी जेम आ बीजो पंदरीयो यंत्र बने तेवी रीते मध्यखानुं वर्जीने शेष ८ खानामां ९ ना अंकने फेरवतां आठ प्रकारना पंदरीया यंत्र बनी शके छे, परन्तु मध्यखानामां नवनो अंक राखीने पंदरीयो यंत्र बनी शके नहिं.

क्रमाङ्कोल्लंघनेऽपाच्या – मेकेऽधिके धृते भवेत् ।
रस ६ भू १ यंत्रनिष्पत्तिः, एवमेकोनविंशतिः ॥ ४ ॥

अर्थः-पंदरीयामां जे अनुक्रमे अंक स्थाप्या छे तेनुं उल्लंघन [ते कामनुं उल्लंघन] करीने जो दक्षिणादिशाथी प्रारंभीने तेज क्रमथी अेकेक अंक अधिक स्थापता जईअे तो (रस = ६ भू = १) रसभू अेटले * १६ ना

यंत्रनी उत्पत्ति थाय छे, अने अेज प्रमाणे १९ नो यंत्र पण बने छे. ॥४॥

वायावेकेधिकेतद्वत्, मुनिभू १७ यंत्र निर्मितिः ।
एवंद्वयेधिके विंश -- त्यादि यंत्रं प्रसाध्यते ॥ ५ ॥

अर्थः–तेनी पेठे [१६ ना यंत्रनी पेठे] वायुकोणमां [वायु- मध्य-- अग्निमां] १ अधिक कर्याथी [मुनि ७ भू १ अेटले] १७[२] ना अंकनो यंत्र थाय छे, अने अे प्रमाणे बे अधिक [तथा अेक] कर्याथी २० विगेरेनो यंत्रो बने छे ॥ ५ ॥

दश१० द्व्य२ ष्ट८ चतु४ सप्त७ -- नव९ षड्वे६ षवः५[*] शिवाः११ ।
त्रयंचेत्यंक राजीस्यात्, साकस्माद्विंशयंत्रके ॥ ६ ॥

अर्थः–१०–२–८–४–७–९–६*–५–११ अे अंकश्रेणि जे २०[१] ना यंत्रमां आवे छे ते शा माटे ? –इति प्रश्नः– ॥ ६ ॥

तत्रोत्तरं नवस्थान्यां, शकुनार्थगृहस्थितौ ।
भानुर्दशशतार्चिष्मान्, आदावुच्चोदिशं १० शतः ॥ ७ ॥

---

* इ.
१
२

३	९	४
७	५	४
६	२	८

द.

प.

१६ यन्त्रम्

३	९	५
७	६	४
७	२	८

१७ यन्त्रम्

अे प्रमाणे दक्षिण पश्चिम इशानमां अेकेक अंक अधिक करवाथी १६ नो यंत्र थयो. अेमां वायुथी अग्नि कोणनी श्रेणिमां १६ थता नथी, तेमज४नो अंक बे वार आव्यो तेनो विरोध विचारवो नहिं. पुनः अेज१६ ना यंत्रमा वायुकोणथी वायु–मध्य अग्नि अे त्रणस्थाने अेकेक अंक वधारतां १७ नो यंत्र अे प्रमाणे थयो. १९–२० नो यंत्र आगळ कहेवाशे.

* ३ नो अंक पण आवे छे.

१ २० नो यंत्र—
अहिं यत्रमां ५–६ अंक छे तेनुं कारण आगळ कहेवाशे.

१० र	२ सो	८ मं
४ बु	७ गु	९ शु
५–६ श	११ रा	३ के.

२०

५ ६	४	१०
११	७	२
३	९	८

२०

अर्थः–उत्तर–अे प्रश्ननो उत्तर आ प्रमाणे छे के–ग्रहस्थानोमां रहेला अर्थात् नव स्थानोमां रहेला नव ग्रहो उपरथी शकुन (शुभाशुभफळ) देखवाने अर्थे–जाणवाने अर्थे नव स्थानोमां अे नव अंक स्थपाय छे. त्यां प्रथम १० नो अंक स्थापवानुं कारणके–सूर्यग्रह हजार किरणवाळो छे, अने पहेली राशिमां [मेष राशिमां] दिग्=१० अंश जेटलो होय त्यांसुधी अति उच्च गणाय छे, माटे ९ खानावाळा यंत्रमां प्रथम १० नो अंक स्थपाय छे. ॥ ७ ॥

उत्तरायणतः पूर्वो -- त्तरयोरंतरेस्थितः ।
श्रेष्टोदिगर्क योगोस्मात्, एकोने नवमोपिच ॥ ८ ॥

अर्थः–वळी ते सूर्य उत्तरायणथी (उत्तरायणमां वर्ततो होय त्यारे) पूर्व अने उत्तर दिशाना आंतरामां (इशानकोणमां) रहेलो [उगतो] होय छे तेथी (दिग्=१० अर्क=सूर्य अेटले) सूर्यनो १० अंशवाळो योग श्रेष्ठ कह्यो छे, अने तेथी १० नो अंक ईशान कोणमां स्थपाय छे. अने तेमांथी १ न्यून करतां नवमो सूर्ययोग पण श्रेष्ठ गण्यो छे ॥ ८ ॥

चंद्रःप्राच्यां वृषेप्युच्चौ, द्विकेवारो द्वितीयेकः ।
अंशोऽत्युच्चः कृष्णपक्ष -- हान्या चैकोन भावतः ॥ ९ ॥

अर्थः–चंद्र पूर्व दिशामां उदय पामे छे, अने बीजी वृषभराशिमां ते अति उच्च गणाय छे, ते त्रण अंश सुधी अति उच्च गणाय छे, जेथी बे अंशमां वर्ततो पण उच्च गणाय, तेमज चंद्रनो वार (सोमवार) पण सूर्यवारथी [रवीवारथी] बीजो छे, पुनः त्रण अंशनी उच्चतामांथी अहिं बे अंशनी उच्चतागणी ते कृष्णपक्षमां हानि पामवाथी अहिं अंशमां पण अेकनी न्यूनता गणीने बे अंशनो उच्च गण्यो, जेथी दशना अंक पछी बीजो २ नो अंक स्थापवो. ॥ ९ ॥

अंगारकस्तथाग्नेय्यां, नवार्चिष्मान् स चक्ररुक् ।
तदेकोनेस्थितोऽष्टांके, दशातोऽस्याष्टवार्षिका ॥ १० ॥

अर्थः–अंगारक=मंगल ग्रह अग्निकोणमां रहे छे, अने नव आर्चि [नव

जीव्हा] वाळो तथा मुखरोग वाळो गणाय छे, अथवा वक्री होय त्यारे रोग फळने आपनारो छे, ते नवमांथी अेक न्यून करतां ८ अंकमां रहेलो गणाय, अने ते कारणथी अे मंगळनी दशा पण ८ वर्षनी छे. || १० ||

पतिरष्टमराशेश्च, सिद्धैकोनांक ९ पादवान् ।
आगामिराशिफलदो, भवेदष्ट दिनांतरे || ११ ||

अर्थः–वळी अे मंगळ ग्रह आठमी राशिनो (वृश्चिक राशिनो) पति छे, तेथी (अेक न्यून अंक अेटले) ८ पादवाळो सिध्धिने अर्थे छे, तेमज ८ दिवसने आंतरे (८ दिवस बाद) आगामी राशिनुं (वृश्चिक राशि पछी आवती धनराशिनुं) फळ आपवा वाळो छे. [माटे वीसना यंत्रमां बे पछी ८ नो अंक स्थपाय छे. || ११ ||

पंचार्चिष्मान् बुधोवक्र – भावादेकोनतः कृते ।
दशासप्तदशाद्वास्याऽ – र्कभागे शेषमाशुगाः || १२ ||

अर्थः–पांच आर्चिवाळो [पांच जीभवाळो] छे, अने ते वक्रभाव वाळो [वक्री] होवाथी ४ प्राप्त थया. वळी अेनी १७ वर्षनी दशा छे, तेने [अर्क-वडे=] बार वडे भागतां शेष [आशुग–बाण अेटले] पांच रह्या. ||१२||

तत्राप्येकोनतायां स्यात्, द्विगुणश्चन्द्रतो बुधः ।
अष्टस्थानाक्षरास्याद्गीः – पतिस्तस्या वृहस्पतिः || १३ ||

अर्थः–ते पांचमांथी पण अेक न्यून करतां ४ रह्या, जेथी चंद्रथी बुध द्विगुण थयो. [कारणके पूर्वे चंद्रमाटे २ नो अंक छे अने अहिं बुध माटे ४ नो अंक थयो तेथी द्विगुणथयो], माटे विंशातियंत्रमां ४ नो अंक स्थपाय छे तथा गीः=वाणी–सरस्वती आठ स्थानना अक्षरवाळी (कंठ्य-स्थानादि आठ स्थानथी अक्षरोच्चार गण्या छे माटे आठ स्थान वाळी) कही छे, अने ते गी [=वाणी पति गिष्पति=वृहस्पति छे.] || १३ ||

अष्टबुद्धेर्गुणस्तद्वान्, सप्तांगे मध्यगो गुरुः ।
वक्रत्वादेकहीनत्वे, सिद्धछायाप्रसप्तपात् || १४ ||

अर्थः-बुद्धिना ८ गुण वाळो गुरु छे, परंतु वक्रपणाथी [गुरुवक्री होवाथी] अेक न्यून करतां ७ रह्या, ते साथ अंशमां वर्ततो गुरु मध्यम गणाय छे, [अर्थात् गुरु कर्कराशिनो ५ अंश सुधी वर्ततो होय त्यारे अति उच्च गणाय छे, अने ते उपरान्त छ सात आदि अंशमां वर्ततो मध्यम गणाय छे], तेमज सिद्ध छायावडे प्राप्त थयेला ७ ना अंकथी गुरुस्वामी विंशतियंत्रमां कह्यो छे ॥ १४ ॥

दशास्यैकोनविंशाद्वाऽ – र्क १२ भागेशेषसप्तकात् ।
वागिन्द्रियंसप्तमंत-त्स्वामी सप्तांकवान् गुरुः ॥ १५ ॥

अर्थः-वळी अे गुरुनी दशा १९ वर्षनी छे, तेने अर्क-सूर्य अेटले बार वडे भागतां शेष ७ रहेवाथी, तेमज वचनेन्द्रिय [१० कर्मेन्द्रिय ज्ञानेन्द्रियमां] वचनेन्द्रिय सातमो छे, तेनो स्वामी गुरु छे, माटे गुरु विंशतियंत्रमां ७ ना अंकवाळो छे. ॥ १५ ॥

अश्विन्यांदशमंपैत्रं, तज्जातत्वात्कवेर्दश ।
नववक्रैकहीनत्वे, नवाहं पश्चिमास्ततः ॥ १६ ॥

अर्थः-अश्विनी नक्षत्रथी दशमुं पैत्र [मघा] नक्षत्र छे, ते दशमा पैत्र नक्षत्रमां जन्म थवाथी अने वक्रीहोवाथी अेक अंक न्यून करतां शुक्रनो विंशतियंत्रमां ९ नो अंक छे. तेमज पश्चिम दिशामां नव दिवस वर्ततो होवाथी नव अंक शुक्रना स्थापना करेला छे ॥ १६ ॥

दशैकविंशत्यब्दा – स्यादर्कोने नवशेषतः ।
सिद्धसार्धाष्टपादेषु, राशिमध्यफलात्रमू ॥ १७ ॥

अर्थः-तथा शुक्रनी दशा अेकवीस वर्षनी छे, तेने सूर्यना बार अंकवडे बाद करता (अथवा भागतां) ९ शेष रहेवाथी, तथा पोतानी राशिमां ८॥ पादोमां वर्ततो शुक्र मध्यफळवाळो होवाथी (साढा आठ ते नवमानो अर्ध अंक छे माटे) शुक्रनो ९ नो अंक विंशतियंत्रमां स्थपाय छे ॥१७॥

कविसार्धाष्टमासानुप्राग् , प्रतीच्यां नवमासभुक् ।
ससार्चिष्मानुशनिर्वक्र – भावात्षद्चैकहानितः ॥ १८ ॥

अर्थः–शुक्र पूर्व दिशामां साढा आठ मास अने पश्चिम दिशामां ९ मास भुक्त होय छे, (भोगी होय छे), ते कारणथी शुक्रनो ९ नो अंक विंशतियंत्रमां होय छे. तथा शनि सात आर्चि [७ जिव्हा] वाळो छे, अने ते वक्री होवाथी अेक बाद करतां ६ ना अंकवाळो गणाय छे ॥ १८ ॥

षन्मासानातिचरेत , फलद्याात्ताथग्रिम ।
वक्रत्वेपंचमास्यस्य, युगाग्निभूदिनो१३४क्तितः ॥ १९ ॥

अर्थः—तथा शनि ६ मास अतिचार गतिवाळो छे, तथा ६ मासे अग्रिम [पछीनी राशिनुं] फळ आपनारो होय छे, अने वक्र होवाथी ते बन्ने छमांथी १–१ बाद करतां पांचनो अंक आवे छे, तेमज वक्रीपणाना १३४ दिवस कहेला होवाथी चार मास उपरान्त पांचमो मास पण १४ दिवस सुधी वकी छे ते कारणथी शनिनो ५ नो अंक विंशतियंत्रमां स्थपाय छे ॥ १९ ॥

राहुकेतुर्वक्रगती, त्रिभी३रुद्रै११स्तयोर्गतिः ।
स्थानद्वये वैपरीत्यात्, प्रतिष्ठाऽत्र द्वयोरिह ॥ २० ॥

अर्थः–तथा राहुनी अने केतुनी गति अनुक्रमे ३ मास तथा ११ मासनी छे. माटे विंशतियंत्रना स्थानमां विपरीतपणे ते बन्ने अंकनी स्थापना करवी, अर्थात् प्रथम केतु संबंधि ११ नो अंक स्थापीने त्यारबाद राहु संबंधि ३ नो अंक स्थापवो ॥ २० ॥

एवं शकुनखेटानां, स्थानाद्विंशतियंत्रकम् ।
निश्चितं मेघविजय–श्रिया विभववृद्धिदम् ॥ २१ ॥

अर्थः–अे प्रमाणे शकुन निमित्तवाळा ग्रहोना स्थानोथी [नव स्थानोथी] श्री मेघविजयजी उपाध्याये लक्ष्मीवडे वैभवनी वृद्धि-आपनारो=करनारो २० ना अंकनो यंत्र [विंशति यंत्र] नो निश्चय कर्यो ॥ २१ ॥

दशावतारादाशार्हे, चंद्राकौं द्दशि जन्मना ।
अष्टमीदोश्चतुष्कं च, नगभृत्त्वं७च नंदजे९ ॥ २२ ॥

अर्थः–दाशार्हना-कृष्णना १० अवतार थया, चंद्र अने सूर्य बे छे [अथवा जम्बूद्वीपमां २ सूर्य २ चंद्र छे], तेनो जन्म-उदय ८ दिशिमां थाय छे [आठे दिशिमां भिन्न भिन्न क्षेत्रनी अपेक्षाए उदय-प्रकाश करनार होवाथी ८ दिशिमां उदय गणाय], अथवा दिशाओ ८ होवाथी केवळ दिशाओ तथा अष्टमी तिथि, तथा [दोश्चतुष्कं=] चार भुजाओ कृष्णनी छे ते, तथा नगभृत्पणुं एटले [कृष्णे पर्वतने धारण कर्यो छे माटे कृष्णनुं गिरिधर पणुं, अने नंद नव थया छे माटे नंदपणुं ॥ २२ ॥

विंदुषट्कं पंचहृषी – केशत्वं च त्रिविक्रमे ।
एकादशीव्रतेष्टत्वं, ध्येयं विंशतियंत्रतः ॥ २३ ॥

अर्थः–विंदु छ छे, तेथी विंदु पणुं, तथा इन्द्रियो पांच छे, तेथी इन्द्रियपणुं, [अथवा कृष्ण हृषीक=पांच इन्द्रियोनो इश=पति होवाथी कृष्ण पोतेज हृषीकेश कहेवाय छे माटे हृषीकेशपणुं एटले पांच इन्द्रियोनुं स्वामीपणुं], अने त्रिविक्रम [३ पराक्रमवाळा] पण कृष्णनूंज नाम छे, तेथी त्रिविक्रमपणुं, अने एकादशी व्रतनुं इष्टपणुं ए सर्व विंशतियंत्रथी ध्येय-भावना योग्य छे ॥ २३ ॥

पार्श्वेदशभवाअष्ट – गणागणभृतस्तथा ।
युग्मंजयस्यविजय – स्तुर्याबोधे४नगा७फलः ॥ २४ ॥

---

१ विंशति यंत्रमां कृष्णनी भावना आ प्रमाणे—

१० ना अंकथी दश अवतार	९ ना अंकथी नवनंदपणुं
२ ना अंकथी चंद्र सूर्य	६ ना अंकथी विंदुपणुं
८ ना अंकथी आठ दिशि अथवा अष्टमी तिथि	५ ना अंकथी पांच इन्द्रिय स्वामीपणुं
४ ना अंकथी चार भुजा	३ ना अंकथी त्रिविक्रमपणुं
७ ना अंकथी गिरिधारणता	११ ना अंकथी एकादशी व्रतेष्टपणुं

अर्थः-(हवे श्री पार्श्वनाथ प्रभुनी भावना विंशति यंत्रथी थाय छे ते आ प्रमाणे-). श्री पार्श्वनाथना दशभव थया छे माटे १० नो अंक भाववो, अर्थात् विंशतियंत्रमां स्थापेला १० ना अंकथी श्रीपार्श्वप्रभुना १० भव विचारवा. ८ ना अंकथी श्रीपार्श्वनाथना आठ गणअने आठ गणधर थया छे ते विचारवा, जय अने विजय [कर्मोपर जय विजय प्राप्त करवा] थी २ नो अंक विचारवो. ४ ना अंकथी चार प्रकारना महाव्रत वा बोध उपदेश विचारवो, ७ ना अंकथी सात फणा विचारवी ॥ २४ ॥

नवहस्ततनूरत्न – त्रयमेकादशीव्रते ।

शतानिपंच५सांगा६नि, वैक्रियर्धिभृतः प्रभोः ॥ २५ ॥

अर्थः-९ ना अंकथी नव हाथनुं शरीर, ३ ना अंकथी रत्नत्रयीपणुं [दर्शन ज्ञान चारित्र], ११ ना अंकथी अेकादशी व्रतपणुं, तथा ५ ना अंकथी पांच भुत अने ते सहित अेक शरीर मळीने ६ नो अंक विचारवो. अे प्रमाणे वैक्रियऋद्धि वाळा प्रभुना ९ प्रकारना स्थानथी ९ प्रकारना अंक विंशतियंत्रथी विचारवा ॥ २५ ॥

आयुर्विंशाब्धयः पूर्व, भांव्यन्ते भव्यजन्तुभिः ।

द्वेया॒रिविजयात् सर्व–सिध्यै विंशति यंत्रके ॥ २६ ॥

अर्थः-विंशति यंत्रमां-यंत्रथी भव्य जिवोअे श्रीपार्श्वनाथ विगेरे प्रभुनुं पूर्व भवनुं २० सागरोपमनुं आयुष्य विचारवुं, तथा बे प्रकारना शत्रुना [राग द्वेष रुप शत्रुना] विजयथी सिद्धि पण विंशतियंत्रथी विचारवी २६॥

॥ इति श्रीविजययंत्र प्रभावः ॥

हवे चार गति-रीतिवडे २० नो यंत्र बने छे, तेनी रचना कहेवाय छे ते आ प्रमाणे—

आद्यालिंगाः पक्षे २ हया ७ ब्धयों ४ काः ।
द्वितीयपंक्तौ रस ६ द्दक् २ समुद्रा ॥
अधोंग ६ रामा ३ वसवः ८ प्रसिद्धं ।
सिद्धं बुधा विंशति यत्रमाहु ॥ १ ॥

अर्थः—विंशति यंत्रमां पहेली पंक्तिने विषे पक्ष=२ हय=७ अने अब्धि=४ [=अंकगति प्रतिलोम होवाथी अनुलोम—क्रमशः स्थापतां ४–७–२] अे त्रण अंक छे, त्यारबाद बीजी पंक्तिमां रस ६ द्दक=२ अने समुद्र=४, जेथी क्रमशः स्थापतां ४–२–६ अे त्रण अंक छे, तथा त्रीजी पंक्तिमां अंग=६राम =३ अने वसु=८प्रसिद्ध छे, जेथी क्रमशः स्थापतां ८–३–६ अे त्रण अंक छे. अे प्रमाणे बुध—पंडित जनोअे सिध्ध थयेलो आ २० नो यंत्र कह्यो छे. ॥ १ ॥

ईशान पूर्व अग्नि

४	७	२
४	मध्य२	६
८	३	६

उ २० द

वायु पश्चिम नैऋ

निधानमानैरिहशिष्टकोष्टैः ।
स्वेष्टमये यंत्र सुसूत्रणेयं ॥
मध्यस्थितांकैः ७-६-३-४ द्विगुणैः १४-१२-६-८ स्वपार्श्वो—
भयांक ४-२-२-६-६-८-८-४ युक्तैर्गतय चतस्त्रः ॥ २ ॥

सातदू १४ तत्र ४-२ मेलने २० इत्येकागातिः ६ छदू १२ तत्र २-६ मेलने २० द्वितीया तीन दू ६ तत्र ६–८ मेलने २० तृतीया चार दू ८ तत्र ४-८ मेलने २० चतुर्थी.

अर्थः—अेमां निधान=नव संख्यावाला कहेला उत्तम कोठाओ—खानां वडे पोतानी ईष्टा—ईच्छाप्रमाणे आ यंत्रनी उत्तम सूत्रणा—गुंथणी—रचना कहेली—करेली छे. ते आ प्रमाणे—मध्यवती अंकोने ७-६-३-४ ने द्विगुण करतां १४-१२-६-८ थाय, ते दरेकने पोतानी पडखे रहेला बे बे अंकोनी साथे [४–२ । २–६– । ६–८ । ८–४ नी साथे] युक्त करतां चार गतिये (चारे रीतिये) २० नो अंक आवे छे ॥ २ ॥ ते आ प्रमाणे—सात दू १४

मां ४–२ मेळवतां २० थया ॥ इत्येका गतिः ॥ छ दू १२ मां २–६ मेळ-वतां २० थया ॥ इति द्वितीया गतिः ॥ त्रण दू ६ मां ६–८ मेळवतां २० थया ॥ इति तृतीया गतिः ॥ चार दू आठमां ४–८ मेळवतां २० थया ॥ इति चतुर्थी गतिः अे प्रमाणे चार रीते २० नो अंक प्राप्त थाय छे.

हये ७ गुणे ३ चद्विगुणे १४-६ पिविंशा ।
कृते ४ रसे ६ पि द्विगुण ८ १२ तथा सा २० ॥
कोणेप्यथांगे ६ जलधौ ४ द्विनिघ्ने १२-८ ।
गजे ८ भुजे २ चद्विगुणे १६-४ तथान्या ॥ ३ ॥

अर्थः–हय=७ ने गुण=३ अे बेने द्विगुण करतां १४–६ थाय ते बेने मेळ-वतां पण २० थाय छे, ॥ इति पंचमी गतिः ॥ पुनः कृत=४ तथा रस=६ ने द्विगुण करतां ८–१२ थाय, ते बेने मेळवतां २० थाय ॥इति षष्ठी गति॥ (अे बे गति मध्योर्ध्वपंक्ति तथा मध्यतिर्यक्‌पंक्तिनी अेटले दिशिअंकनी थई, अे प्रमाणे विदिशिपंक्तिनी पण बे गति आ प्रमाणे–] विदिशिमां पण अंग=६ तथा जलधि=४ अे बेने द्विगुण करतां १२–८ थाय, ते बेने मेळवतां २० थाय ॥ इति सप्तमि गतिः ॥ पुनः गज=८ तथा भुज=२ ने द्विगुण करतां १६–४ थाय, ते बेने मेळवतां बीजा २० थाय, ॥ अष्टमी गति ॥ ३ ॥

१ उपर स्थापेला यंत्रमां मध्यवर्ती अेटले पूर्व दिशानो ७ नो अंक छे तेने बमणा कर-वाथी १४ थया तेमां पडखे रहेला बे अंक अेटले ईशाननो ४ अने अग्निनो २ मेळ-वतां २० थया. अे अेक रीति थई. पुनः दक्षिणनो ६ अंक मध्यवर्ती छे, तेने द्विगुण करवाथी १२ थया तेमां अेज छनी बे पडखेना बे अंक अेटले अग्निनो २ अने नैऋत्यनो ६ अे बे अंक मेळवतां २० थया—अे बिजी रीति. पुनः पश्चिमनो ३ अंक मध्यवर्ती छे तेने द्विगुण करतां ६ थया, तेमा अे त्रणनी पडखेना ८ तथा ६ ने मेळवतां २० थया—अे त्रीजी रीति. पुनः उत्तरनो अंक ४ मध्यवर्ती छे, तेने द्विगुण करतां ८ थया, तेमा अे चारनी पडखेना बे अंक ८–४ मेळवतां २० थया—अे चोथी रीति.

२ ७–२–३ अे त्रण अंकवाळी मध्योर्ध्वपंक्ति अेटले पूर्व पश्चिम पंक्ति. अने ४-२ ६ अे त्रण अंकवाळी मध्यतिर्यकपंक्ति अेटले उत्तरदक्षिण पंक्ति.

दिगंक ७-६-३-४ योगे नवमीगतिःस्या-
द्विदिग्गतांके ४-२-६-८ दशमी स्फुटैव ॥
आद्यालिकोष्टद्वितये ४-७ पिचाद्ये ।
युक्तेतृतीयालिमकोष्टयुग्मे ३-६ ॥ ४ ॥

अर्थः—तथा यंत्रमां दिशिने विषे स्थापेला ७–६–३–४ अंकोने मेळवतां पण २० थाय ते नवमी गति–रीति छे ॥ इति नवमी गति ॥ तेमज विदिशिमां रहेला अंको ४–२–६–८ ने मेळवतां पण २० थाय, अे दशमी गति तो स्पष्टज छे ॥ इति दशमी गति ॥ तेमज पहेली पंक्तिना पहेला बे कोठामां–खानामां रहेला ४–७ अे बे अेकमां त्रीजी पंक्तिना छेहेला बे कोठामां रहेला ३–६ अे बे अंक मेळवीअे तो पण २० थाय. ॥ इति एकादशी गति ॥ ४ ॥

एकादशीयं गतिरित्थमुक्ता ।
तथाद्य पंक्तावचले ७ भुजे २ च ॥
युक्ते तृतीयालिमुखाष्ट ८ रामैः ३ ।
स्याद्वादशीयंगतिरर्क १२ तुल्या ॥ ५ ॥

अर्थः—अे प्रमाणे अे अगिआरमी गति कही, तथा पहेली पंक्तिमां छेल्ला बे अंक अचल=७ तथा भुज=२ छे, ते बेने त्रीजी पंक्तिना पहेला अष्ट=८ अने राम=३ अे बे अंकमां युक्त करीये तो ते २० ना अंकनी [अर्क-तुल्य सूर्य जेटली अेटले] बारमी गति थई इति द्वादशी गतिः ॥ ५ ॥

द्विकेन २ तर्केण ६ कृतेन ४ सिध्या ८ ।
त्रयोदशी सांग ६ रसैः ६ समुद्रः ४ ॥
प्रमाण ४ युक्तैश्च चतुर्दशीसा ।
जातागति विंशतिसंख्ययैव ॥ ६ ॥

अर्थः-तथा द्वि=२ तर्क=६ कृत=४ सिद्धि=८ अे [अर्थात् अग्नि दक्षिणना २–६ मां उत्तर वायव्यना ४–८] मेळवतां जे २० थाय ते तेरमी गति

गति जाणवी ॥ इति त्रयोदशी गतिः ॥ तथा अंग=६ रस=६ समुद्र=४ अने प्रमाण=४ [अर्थात् दक्षिण नैऋत्यना ६–६ मां उत्तर ईशानना ४-४] मेळवतां पण २० थाय ते विंशति संख्या संबंधि ज चौदमी गति थई इति चतुर्दशी गति ॥ ६ ॥

अधःस्थिताष्ट ८ द्विगुणस्त्त मध्य–
स्थितद्वयेनेत्यपि षोडशामीः ।
मुख्यैश्चतुर्भिः सहिताहिविंश–
संख्याततः पंचदशीयमत्र ॥ ७ ॥

अर्थः–पुनः यंत्रमां नीचे रहेला ८ ने द्विगुण करी १६ थाय तेमां मध्य कोठामां रहेला २ ने पण द्विगुण करतां थयेला मुख्य अंक ४ ने मेळवीअे तो अे रीते पण [८×२=१६ २×२=४ १६+४=२०] वीसनो अंक प्राप्त थाय, तेथी विंशतियंत्रमां अे पंदरमी गति थई ॥इति पंचमदशागतिः॥७॥

कोणस्थषड्मध्यगतद्वयेन, द्विघ्नाततोद्वादशतेऽष्टयुक्ता ।
स्यात्षोडशीयंगणनातथैव, साविंशते स्तोरणसंज्ञयेह ॥८॥

अर्थः–तथा खूणामां रहेला ६ ने मध्यमां रहेला २ वडे द्विगुण करीअे, तो १२ थाय, तेमां खूणामां रहेला ८ ने युक्त करीअे तो २० थाय, अे सोलमी गणत्री (गति) छे, अे प्रमाणे करेली वीसनी गणत्री ते आ यंत्रमां तोरण गति नामनी छे. ॥ इति षोडशी तोरणगतिः ॥ ८ ॥

सिध्या ८ऽथमध्याऽब्धि ४ भुजां २ ग ६ भाजा-
त्यष्टि १२ प्रमाण गणानापताका ॥
धृति १८ प्रमाष्ट ८ त्रि ३ भुजा २ चलां ७ कैः ।
पिपीलिका शंकुगति प्रवृत्त्या ॥ ९ ॥

अर्थः–सिध्धि= ८ तथा मध्यवर्ती अब्धि= ४ भुजा= २ अंग= ६ अे (८-४-२-६) वडे सत्तर प्रमाणवाळी (अेटले सत्तरमी) गणत्रीथी पण

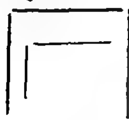
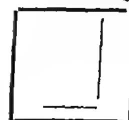
२० थाय छे, ते सत्तरमी पताकागति जाणवी ॥ इति सप्तदशी पताका गतिः ॥ तथा अष्ट=८ त्रि=३ भुजा=२ अने अचल [पर्वत]=७ अे (८-३-२-७) अंकवडे शंकुगतिनी प्रवृत्ति गणत्रीथी २० ना अंकनी पिपीलिका गति जाणवी अे धृतिप्रमा [=धृति=१८ प्रमाणनी अेटले] १८ मी गति छे ॥ इति अष्टादशी पिप्रीलिका शंकुगतिः ॥ ९ ॥

मध्यस्थ षड् ६ द्वि १२ कृत ४ सागरां ४ कैः ।
एकोनविंश प्रमितापि संख्या–
द्विघ्ने १४ नगां ७ के पिचकोणषड् ६ भिः ।
युक्तेच सा विंशतिरेवगण्या ॥ १० ॥

अर्थः–तथा मध्यवर्ती ६ ने द्वि=गुण करतां १२ थया तेमां कृत=४ सागर =४ मेळवतां [६×२=१२+४+४=] २० थाय छे. अे ओगणीसमी प्रमाणवाली संख्यागति (अेटले ओगनीसमी गति थई)॥ इति एकोनविंशती गतिः ॥ तथा नग=७ ना अंकमां पण तेवी रीते अेटले द्विगुण करीने तेमां विदिशिमां रहेलो ६ नो अंक मेळवतां (७×२=१४+६=)२० थाय छे, अे वीसवी गति गणवी ॥ १० ॥

अस्मिन् दशत्रिंशदथाभ्रवेदा ४० ।
पंचाशता ५० षष्टिरपिप्रबोध्या ॥
सप्त ७ त्रि ३ योगेंग ६ चतुष्क ४ संगे–
ऽष्ट ८ द्वि २ प्रयोगे प्रकटादशापि ॥ ११ ॥

अर्थः–वळी अे विंशतियंत्रमां दश=१० त्रिस=३० अभ्रवेद [अभ्र=०, वेद=४=] ४०, तेमज ५० अने ६० नी अंकगणत्री पण थाय छे अेम जाणवुं. ते आ प्रमाणे—सात अने त्रणना योगे १०, अंग=६अने ४ ना

१ अहिं ८–४–२–६ अे अंक वायव्य–उत्तर–मध्य–अने दक्षिण स्थानीय होवाथी अे रीते पताका आकार थयो, अने शंकुगतिनो अे आकार थयो, इत्यादि रीते वीस गतिओना वीस आकार दर्शावाशे.

योगे पण १०, तेलज आठ अने बेना योगे पण प्रकट रीते १० थाय छे [अे प्रमाणे ७+३=१०, ६+४=१०, ८+२=१० अे त्रण रीते १० थाय छे ॥ ११ ॥

तथाऽब्धयः ४ सप्तगुणा २८ द्व्याढ्या २ ।
त्रिंश ३० त्तथाऽष्टौ त्रिगुण २४ स षट्का ६ ॥
३० चतुर्गुणा अष्ट ३२ मुखेऽब्धयो ४ द्विः ८ ।
खवार्द्धि संख्येति ४० बुधै र्विबोध्या ॥ १२ ॥

अर्थः-तथा अब्धि=४ ने ७ गुणा करतां २८ थाय तेमां २ उमेरता ३० थाय छे. तथा आठने त्रण गुणाकरी छ उमेरतां पण ३० थाय छे अे प्रमाणे बे रीते (४-७=२८+२=३० । ८×३=२४+६=३०) त्रीसनो अंक प्राप्त थाय छे तथा आठने चार गुणाकरी प्रथमना [ईशान गत] चार ने द्विगुण मध्यगत बे वडे तेमां उमेरतां [ख=०, वार्धि=४=] ४० नो अंक [८×४=३२, ४×२=८ ३२+८=४०] प्राप्त थाय छे, अे प्रमाणे बुध्धिमानोओ जाणवुं ॥ १२ ॥

चतुर्गुणा अष्ट ३२ चतुर्गुणत्वे ।
कृते ४ कृते १६ मध्यगतद्वि २ योगे ॥
पंचाशदेवं फलितास्तिषष्टिः ।
षड्वर्ग ३६ मध्ये त्रिगुणाष्ट २४ युक्तेः ॥ १३ ॥

अर्थः-आठने चार गुणाकरी तेमां चारने चारगुणाकरी मेळवी तेमां मध्यगत बेने मेळवतां ५० जवाव (८-४-२ अे त्रण अंकथी) प्राप्त थयो तथा अे प्रमाणे पहेला [दक्षिणगत] छनो नीचेना छ साथे वर्ग=गुणाकार करी तेमां त्रण अने आठनो गुणाकार उमेरवो अेथी ६० नो जवाव (६-६-३-८ अे चार अंकथी) प्राप्त थाय छे (८×४=३२, ४×४=१६ ३२+१६+२=५० तथा ६×६=३६ ३×८=२४ ३६+२४=६०) ॥ १३ ॥

कोणस्थषण्णां ६ त्रिगुणोंतरस्थ-द्वयेनयुक्विंशतिकाप्युपैति ॥
कोणद्वयेसप्तगुणेचमध्य । षट्संगतौ सा नाविवक्षणीया ॥ १४ ॥

अर्थः—खूणामां रहेला छ ने त्रण गुणा करी मध्यगत बे ने उमेरतां [६–२ ना अंकथीज ६×३-१८+२=]२० पण थाय छे. तथा खूणामां रहेला बे वडे सातने गुणतां चौद थाय तेमां मध्यगत ६ [दक्षिणना ६] उमेरतां पण २० थाय परन्तु ए बे गतिनी अहिं विवक्षा करी नथी।१४।

प्राच्यांसुरेन्द्रः सहसोमराजो-पाच्यांयमस्तीव्ररुचातिचारुः ॥
पाशीप्रतीच्यांसहशेषनागो। ब्रह्मान्वितः श्रीदइहास्त्युदीच्याम् ॥१५॥

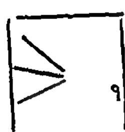
अर्थः—पूर्व दिशामां सुरेन्द्र सोमराज [सोम लोकपाल] सहित जाणवो. दक्षिण दिशिमां कान्तिवडे अति मनोहर यम लोकपाल छे, पश्चिम दिशामां शेपनाग सहित वरुण नामनो लोकपाल देव छे, अने उत्तर दिशामां ब्रह्मा सहित कुवेर नामे लोकपाल छे ॥ १५ ॥

श्रीयंत्रमेतद्विहरज्जिनानां । नाम्नाधियास्तापरितः परीतम् ॥
सर्वार्थसिध्यादिगुणैः प्रतीतं । चिंतामणीव त्रिदशाग्रणीनाम् ॥१६॥

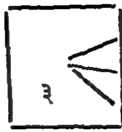
अर्थः—वीस विहरमान जिननो आ विंशतियंत्र नाम वडे तथा बुध्धिवडे सर्वत्र व्याप्त छे. सर्व अर्थनी सिध्धि आदि गुणोवडे प्रसिद्ध छे, अने देवता ईन्द्रोने पण चिंतामणि रत्न सरखो छे. ॥ १६ ॥

॥ इति विंशति यंत्राम्नायः ॥

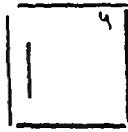

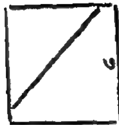

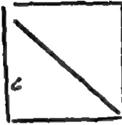

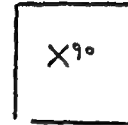

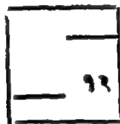

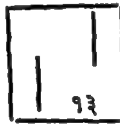

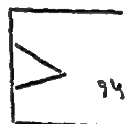

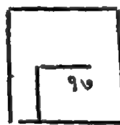

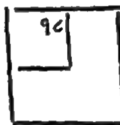

८	१	६
३	५	७
४	९	२

१५ १५

९	१	६
३	५ ६	८
४	१०	२

१६

९	१	७
३	६ ५	८
५	१०	२

१८ १७

९	२	७
४	६	८
५	१०	३

१८

१०	२	७ ८
४	६	९
५	११	३

१८ १९

१०	२	८
४	७	९
६ ५	११	३

२१ २०

१०	३	८
५	७	९
६	११	४

२१

९	२	८
४	७	८
६	१०	३

१९

४	७	२
	२	

१ ली

		२
	२	६
		६

२ जी

	२	
८	३	६

३ जी

४		
४	२	
८		

४ थी

	७	
	३	

५ मी

४		६

६

४		
		६

७

		२
८		

८

	७	
४		६
	३	

९

४		२
८		६

१०

४	७	
	३	६

११

	७	२
८	३	

१२

		२
४		६
८		

१३

४		
४		६
		६

१४

	२	
८		

१५

	२	
८		६

१६

४	२	६
८		

१७ पताका

	७	
	२	
८	३	

१८ शकु

४		
४	२	६

१९

	७	
	२	६

२० मी

पक्षा२हि९सिंधु ४ नग ७ वाण५गुण३र्त्तु६चंद्र १ ।
नागैः ८ क्रमांक धरणे विजयार्जुनस्य ॥
अस्यांगतौ क्रमिक पंचक लंघनेन ।
षट्स्थापने भवति विंशति यंत्र संत्र ॥ १ ॥

अर्थः-पक्ष=२, अहि=९, सिंधु=४, नग=७, बाण=५, गुण=३, ऋतु=६, चंद्र=१ [परन्तु अहिं विंदु सहित १०], नाग ८ अे (२-९-४-७-५-३-६-१०-८) अंकोने अनुक्रम प्रमाणें स्थापतां [अेटले २-३-४-५-६-७ ८-९-१० ने अनुक्रमे त्रीजा श्लोकमां दर्शाव्या प्रमाणे स्थापतां] अर्जुननो विजय यंत्र नामनो बने छे। वाळि अे विंशति यंत्रनी गतिमां (अंक-स्थापन पद्धतिमां) ५ नो अंक उल्लंघीनें[1] ६ थी स्थापन करतां अहिं विंशतियंत्र बने छे [जेथी १० ने स्थाने ११ नो अंक प्राप्त थाय छे]. ॥१॥

तत्रैक कोण गणने खलु विंशति स्यात् ।
सैकाथ तत्रतु षडंक पदेपि पंच ॥
भाव्याततो भवति कोपिन दोषलेशः ।
क्लेशोन्यथा न किलयंत्र गते निवेशः ॥ २ ॥

अर्थः-त्यां अे विंशति विजय यंत्रमां [दिशिश्रेणि तो वीस वीसनी थाय छे, परन्तु] विदिशिश्रेणि गणतां अेक विदिशिश्रेणिमां निश्चय २० गणाय छे, परन्तु बिजी विदिशिश्रेणि गणतां २१ थाय छे, माटे ते अेक श्रेणिमां ते कोठाने विषे [६ ना कोठामां] ६ ना अंकने स्थाने ५ नो अंक पण स्थापवो, अने ते रीते ते बिजी विदिशिश्रेणि विचारवी, गणवी, तेथी कोई लेशमात्र पण दोष नथी, अने जो तेमन गणीये तो (६ स्थाने ५ न गणीये तो) क्लेशरूप गणाय, तेमज यंत्र गतिनो [यंत्रनी रीतिनो] निवेश पण थाय नहिं (यंत्र रचना पण सम्यक् गणाय नहिं). ॥२॥

[1] ५ ना अंकनु उल्लंघ करीने (पांचने बदले) ६ नो अंक स्थापतां अन्ते ११ नो अंक आवे छे, जेथी यंत्रमां स्थपातां अंक अनुक्रमे २-३-४- (५) ६-७-८-९-१०-११ अे प्रमाणे पू०-नै०-उ०-वा०-म० -अ०-द०-ई०-प० दिशामां स्थपाय छे.

स्याद्भावनातिशयतः शकुनेऽशुभेपि ।
सम्यक् फलं तदितर स्तुशुभे विहंगे ॥
स्वप्नेप्युपश्रुतिषु धर्म विधौ तथात्र ।
मंत्रेपि चिंत्य फलदा किलभाव नैव ॥ ३ ॥

अर्थः–भावनाना अतिशयथी अशुभ शकुनमां पण सम्यक् शुभ फलनी प्राप्ति थाय छे, अने शुभ [विहंगमां =] शकुनमां अशुभ फलनी प्राप्ति थाय छे, ए प्रमाणे स्वप्नमां उपश्रुतिओमां अने धर्मविधिओमां पण जेम शुभाशुभ फळनी प्राप्ति भावना विशेषथी छे, तेवी रीते अहिं मंत्रमां (यंत्रमां) पण निश्चय भावनाज अचिंत्य फळ आपनारी छे. ॥३॥

ते तैवसा यवन विंशति यंत्र मध्ये–
ऽर्कांके १२ द्वयस्य२वत षड् गणने कलांके १६ ॥
प्राज्ञैःफलाय कथिता हृदि भावनैव ।
नैवान्यथी भवति विंशति यंत्रसिद्धि ॥ ४ ॥

अर्थः–ते कारणथीज यवनना विंशति यंत्रमां अर्क=१२ ना अंकमां २ नी गणत्री अने कला=१६ ना अंकमां ६ नी गणत्री थाय छे. बुद्धिमानोए हृदयनी भावनाज फळ आपनारी कही छे, नहितर विंशति यंत्रनी सिद्धी थती नथी. ॥ ४ ॥ [यवननो विंशतियंत्र आगळ दर्शावशे].

तत्रायं केषां चिदभिनिवेशः क्लेशः कृमपाप्ताकं लोपे पुनस्तत्कार्य नधार्यं प्रसक्ता दर्शनं लोपः तस्मिन् जाते यदि तेन कार्यस्या त्तर्हि कानि संतीत्यादौ यकारः स्यात् धातोरकार लोपेपि तत्कार्य प्रसंगात् मृतो ज्जीवन प्रायत्वादशुद्धमिदं यत्रं लोपस्य ध्वंस रूपस्य नित्यत्वात् नचभावनैव सवत्र फलदा 'गुडोय' मिति मुग्ध भावनया ग्वाद्यमानेन त्रिषेन मरणात् अशुद्धे नाणकादौ शुद्ध धिया गृह्यमाणेपि न तत्फलं तस्मान्नैकोंकः कार्यद्वये गस्य इति अत्रोच्यते नायमेकान्तःकान्तः अचकथ दित्यादौ लुप्ताकारस्य वृध्यभाव प्रयोजकत्वात् अंकविद्यायामपि केवलस्य विंदोरनंकत्वेपि अंक संनिधानेंकत्वाच्च नचेदंकगणना नपातै

वदशमांकः कतमः अंक शब्देन नव संख्यानात् अतएव अंक संकलने बिंदुः प्रसक्तोपि तल्लघने संकलना अंक गणने एकः दश इत्यादौ तद पेक्षा च दृश्यते अंकप्रधान ज्योतिशास्त्रेपि उभयीगतिः उदया पेक्षया तिथिलोपेपि प्राप्त्यतिथौ घटिकापेक्षया तिथिच्छेदादि दोष प्रयोजकत्वात् अतएव प्रत्यय लोपे प्रत्यय लक्षणं न याति १ स्थानिवदादेशो ऽनलविधा विति परिभाषाद्वयं युक्तं अलंकारशास्त्रेपि एकस्मात् शब्दात् यथायोगं नानार्थलाभः यथा अनुदराकन्या अलोमाएडका इत्यादौ विशिष्टार्थे शक्तेश्च वैद्याअपि लंघनस्यायोग लघु भोजने तदेव व्यवहरंति उत्सर्गोप वादयोरेकार्थविषयात् नचैवं षडंकस्थाने पंचकभावेनेइति प्रसंगः साव- र्णस्य नियोजकत्वात् तथाहि प्रथमेकद्विकयो सावर्ण्यं संख्यादिरा धर्म्यात् द्विकस्यसंख्यादित्वं लहूसंखिज्जंदुवियइति सिद्धान्तात् तत्रापि एकस्य वस्तु रूपत्वाभिप्रायात् आद्यद्वितीययोरघोषत्वमपि एव मेव नवक- दशकयोः सावर्ण्यं संख्यांत साधर्म्यादेव विषम समभावेपि एकद्विकयोः संबधः यथा पूर्वं दिनं तदनुगारात्रिरित्यनयोः संबधः अतएव द्वाभ्यां केवलाणुभ्यां द्व्यणुकं न तथा तार्किक मते अणुकं तस्य षडणूमानात् यद्यपि सिद्धांतमध्ये त्रिभिरणुकैस्त्र्यणुकं तथापिनद्विकत्रिकयोः साधका नद्व्यंक विरोधात् यद्यपि एकोऽनर्थकोऽणुस्तथापि न त्रिकेण सावर्ण्यभाक् द्विकेनव्यवधानात् एकस्मिन्ननर्थकत्वेपि अव्यवधानात्सावर्ण्यं एकं हि वस्तु सदपिनसत् द्वयोभावेतु आस्तिक्यं संयोगादेव सिद्धेः संयोगादिद्वयं। ततएव सम्यग्ज्ञान क्रियाभ्यांमोक्षः इतिसूत्रं शाब्दिक मते सर्वादिपाठोपि एकद्वि शब्दयोर्न त्रिशब्दस्य अतएव एक संमुखोद्विकः शाब्दिका अपि प्रथमा द्वितीयपो ः सावर्ण्यं माहुः मुने रित्यादौ षष्ठी पंचम्योश्च एकत्व रूपस्य एकस्य वाचकत्व एककेयथा द्विकेपि तथा द्विरूप एकार्थ वाचकत्वं न पुनः त्रिके वहुत्वस्य त्रित्वसंख्या पर्यवसानात्। एवंत्रिक चतुष्कयोरपि सावर्ण्यं स्थान विशेषे ऽभिधानात् यद्यपि क्वचित् द्विमार्गादौ द्विकाभिधान मपि तथापि तियचउक्कचच्चर चउम्मुहे त्यादि सूत्रेत्रिक चतुष्कयोः एव- साहचर्यं न द्विकस्य शब्दशास्त्रेपि त्रिचतुरोरेव सूत्रणात् ज्योतिर्मतेपि चतुर्थ्यां भद्रा कृष्णपक्षेतृतीमायां पर्यवसन्ना वेदेष्वपि त्रित्वं चतुष्टमपि 'त्रयीवनीतांगगुणेन विस्तरं, इतिश्रीहर्षः 'चउण्हं वेयाणं सारए, इतिसूत्रं वर्णेषु त्रित्वं चतुष्टमपि त्रिब्रह्मवर्णा स्त्रियः इतित्रिपुरास्तवे चातुर्वर्ण्यं

प्रसिद्धं 'त्रिवर्गो धर्मकामार्थश्चतुर्वर्गः समोक्षकः: इति कोषवचनात् एवं पंचक षडंकयोः सावर्ण्यमुदाहरणीयं रसानां क्वचित् पंचत्वे लवण रसस्यभेद विवक्षया षोढा भणनात् एवमिंद्रियाणां तद्विषयाणांच पंचधाषोढा इति उभयी संख्या 'पंचेंद्रियाणि त्रिविधंबलंच,इति षडिंद्रियाणि षड्विषया, इति केशवः ततएव हिंदुकमते पंचकः यवन मते षडंकः उभयोस्तुल्याकृतिः वक्राः पंचम षष्टेके इत्यपि सप्ताष्टकयोः सावर्ण्ये सत्तट्ठ- पयाइ अणुगच्छइ तथा सत्तट्ठभवज्जहणाइ तथा सत्तपुढवीओ पण्णत्ता- ओक्वापि अट्ठपुढवीओ इत्यादि सूत्राणि गमकानि ज्योतिर्मतेऽष्टमी भद्रा कृष्णपक्षे सप्तम्यां तथा अतिवक्रा नगा ७ ष्टमे ८ ॥ नवकदशकयो सावर्ण्ये 'नवमे दशमे भाना जायते सरलागतिः, ॥ एवं पंचक षडंकयोः सावर्ण्यमस्तु परस्परमयार्थत्वं कथमितिचेत् एकोपिलकारः अनिलइतिवायु नाम्निसहजरीत्या उच्चार्यते अनलइति अग्निनाम्नि प्रयत्नांतरेण यथवा य- कारः योगी योधः इत्यादौ स्पष्टोच्चारणेन नियोगी नियम इत्यादौ अस्पष्ट तया ध्येयः एवं वकारेपि मंतव्यं संवृतोप्यकारः प्रक्रियानियोगा द्विवृतः प्रतिज्ञायते उच्चारणार्थोपि प्रत्याहारार्थ सानुनासिकश्च ततोर्थवशाद्विभक्ति परिणामवत् अंकस्यापि गणना नियोगात् सैक निरेकत्वे यथार्हं परिणामः कार्यः बारादिवत् यथावा विवक्षातः कारकाणि तथात्रापि षडंके पंचक विवक्षा कार्या स्वरसंज्ञाप्पनुस्वारे सिद्धांत कौमुदीमता व्यंजनत्व हैममते कस्यादे व्यंजना श्रयात् यथाहि 'भुवणानि निवध्नियात् । त्रीणि सप्त चतुर्दश॥ चतस्रः कीर्तयेद्वाष्टौ । दशवाककुभः क्वचित् ॥ १ ॥ तथा चतुरा सप्तवांबुधीम् इति स्वरास्त्रयः ३ पंच ५ सप्त ७ चतुर्दश १४ नव ९ क्वचित् एवं यथा संभवयाख्या सर्व पंडितसंमता सार्वत्रिकी तथात्रापि सैक निरेक करणात् सावर्ण्येन सर्वयंत्र निर्वाहः यथा वा छंदःशास्त्रे लघुरपि पादांते गुरुर्भावनीयः अर्हादिगणे संयोग परत्वेन गुरुरपि लघुर्भाव्यः नोऽनिष्टाऽर्था शास्त्रप्रवृत्तिरिति न्यायात् तथात्रापि अंकानां तत्तत्सवर्णभावनयैव निर्व्यूढव्यं सतो गति श्चिंतनीया इतिन्यायात् नचभावनया नकार्य सिद्धि- रित्येकांतः 'पानीय मप्यमृत मित्यनुचिंत्यमानं किनामनो विषविकार मपाकरोति, इति प्राचीन वचनात् विषादनात् विषादना शुद्धना णकादौ तुमौढ्य दोषात्सहकारि वैरूप्यान्त भावनामात्रतः तत्तत्कार्यं किंच यंत्राणां विचित्रागति रित्यनेन संतोष्टव्यं यथाकमलाकृति विंशतियंत्रे चतस्रोगत-

यस्त्रिस्थानिका दिग् १ विदिग् २ परिधिसव्य ३ तादितर ४ गतया श्चतुस्थाने काद्वादशकयंत्रे काचिद्गति स्त्रिभिर्गृहैः काचिद्द्राभ्या मेवगृहाभ्या मित्यादि विस्तरो गंगाप्रवाह ग्रंथाद्वेद्यः एवं दश समानानामिव दशांकानामपि सावर्ण्य। ज्ञेयं तत एव चूडामणि शास्त्रे अक्षरेषु अंकन्यासः लिपिभेदे अंकै रेव वर्णभावणात् वस्क तस्क यंत्राणां गति वैचित्र्य मेवमत्त्वा संतोष्टव्य न शास्त्र विरोध योधैर्भाव्यं अनन्यगतिकत्वात् ॥

इति नवग्रह यंत्रं विंशतेवर्तमाना–
ऽभयद जयद सेवा सक्तदेवानुषक्तम् ॥
विजयविधिनिधानं तर्जनं दुर्जनानाम् ।
भवतु विभवहेतुः केतु रेवार्जुनस्य ॥ १ ॥

प्राचीनानूचानै–स्त्रिभागदाना दिहैक शेषेपि ॥
कृत ४ गुण ३ यंत्रं रचितं । ख वाणह यंत्रं द्वयेशेषे ॥ २ ॥

तन्मार्गानुगतधियो–पाध्यायपदस्थ मेघविजयेन ॥
विहरज्जिनयंत्रमिह । स्फुटीकृतं विजयकरं ॥ ३ ॥

अर्थः–अहिं [९ नो लोप करी ६ स्थापवामां] केटलाकनो अेवो आग्रहरुप कलेश छे के–अनुक्रमे प्राप्त थयेला अंकनो लोप कर्याथी पुनः कार्यसिद्धि थाय अेम न जाणवुं, केमके–प्रसक्तादर्शनं लोपः=प्राप्त थयेलानुं अदर्शन–अदृश्यपणुं ते लोप, अने ते लोप थये छते पण जो ते लोप थयेला वडे अर्थ थतुं होय [अेटले लोप थयेलो अक्षर पण जो पोतानुं कार्य करी शकतो होय] तो कानि सन्ति इत्यादि वाक्योमां * य्

* सन्ति मां अस् धातु छे परन्तु अस् धातुने अन्ति प्रत्यय लागतां अस्‌ना अकार नो लोप थवाथी कानि सन्ति वाक्य थयुं, जो अस्‌ना अ नो लोप न थात तो कानि+असन्ति अे बेनी साधे थात, अने संधि थती वखते नि मां रहेला इकारनो अग्रे आवेला अकार थी) य्‌कार थात, जेथी कानि+असन्ति=कान्यसन्ति अेवु वाक्य थात, परन्तु अस्‌ना अ नो लोप थवाथी इ नो य्‌कार थयो नहि.—इति तात्पर्यः–

कारथवो जोईये, कारणके धातुना [अस् धातुना] अकारनो लोप थवा छतां पण तेना कार्यनो प्रसंग प्राप्त थवाथी, माटे मरण पामेलाने पुनः जीवतो करवा सरखो [५ नो लोप कर्या छतां पण पुनः ५ नी गणत्री करवाथी] आ विंशति यंत्र अशुद्ध गणाय, कारणके विनष्ट स्वरूप वाळो लोप नित्यभावी छे, (जेथी कदाचित् दृश्य थाय अने कदाचित् दृश्य न थाय एवो नथी, माटे लोप कृत ५ नो अंक कोई वखत गणत्रीमां लेवो ने कोई वखत गणत्रीमां न लेवो एम न थाय, जो ५ नो लोप कर्यो छे तो ते लोप नित्यभावी होवाथी कदी पण गणत्रीमां लई शकाय नहिं). वळी कहो छो के भावनाज सर्वत्र फळ आपनारी छे, तेम पण नथी कारणके आ गोळ छे. एवी मुग्ध भावनाथी खवातुं विष मरण माटेज थाय छे, तथा खोटा नाणाने (खोटा रुपियाने) खरानी बुद्धि ए ग्रहण करतां पण तेनुं कंई फळ थतुं नथी, माटे एक अंक बे कार्यमां (*गणत्रीमां* अने अगणत्रीमां एम बे रीते) उपयोगी थई शके नहिं. [अथवा लोपमां अने अलोपमां ए बन्नेमां उपयोगी ५ नो अंक थाय नहिं]. ॥ इति प्रश्नः ॥

अर्थः–हवे अहिं एनो उत्तर दर्शावाय छे के–ए वात एकान्त इष्ट नथी, (अर्थात् लुप्त अक्षर कंई पण कार्य न ज करे एम एकान्त नथी), कारणके–कान्तः अचकथत् इत्यादि पदोमां लुप्त अकार पण वृद्धिना अभावमां प्रयोजनवाळो थयो छे. तेमज अंकविद्यामां [अंकगणितमां] पण केवळ बिंदुने अंकराहितपणुं छे [अर्थात् बिंदुने अंकमां गण्यो नथी] तो पण अंकनी पासे रहेलुं होय त्यारे अंक तरीकेज गणाय छे, अने जो तेम न होय तो अंकनी गणत्री ९ सुधीज थाय, परंतु १० मो अंक क्यांथी प्राप्त थाय? कारणके अंक ए शब्द वडे नवनीज संख्या गणाय छे. ते कारणथीज अंक संकलनामां बिन्दु प्राप्त होवा छतां पण ते बिन्दुनुं उल्लंघन करीनेज अंक संकलना थाय छे, अने तेथीज अंकगणत्रीनो क्रम (० थी नहिं पण) १ थी प्रारंभीने १० इत्यादि सुधी गणाय छे, अने एज अपेक्षा अहिं (लुप्त थयेला ५ ना अंकमां) पण जाणवी.

अर्थः–तथा अंकगणितनी मुख्यतावाळा ज्योतिषशास्त्रमां पण उभयगति [लुप्तनो कोई वखते उपयोग अने अनुपयोग] दर्शावेला छे ते आ प्रमाणे—उदयनी अपेक्षाए तिथिनो लोप थवा छतां पण ते लुप्त तिथि

पूर्व तिथिमां घटिकाओनी (घडीओनी) अपेक्षाये तिथिच्छेदादि दोषना प्रयोजनवाळी छे [अर्थात् क्षय तिथि जे तिथिमां आवी छे ते तिथिमां पण क्षयतिथिनो दोष उपजावनारी छे, अने तेथी यात्रादिने अंगे ते उदयतिथि पण क्षयतिथि तरीके मानीने ते ते कार्य थतुं नथी]. ते कारणथीज प्रत्ययनो लोप थवा छतां पण प्रत्ययनुं लक्षण सर्वथा जतुं नथी. तेथी अेकस्थानमांज वदा देशोऽनलविधौ अे प्रमाणे बे परिभाषा युक्त छे. तथा अलंकारशास्त्रमां पण अेकज शब्दथीज अनेक प्रकारना अर्थनो लाभ कह्यो छे, जेमके – अनुदरा कन्या [कन्या उदर रहित छे], अलोमा एडका (घेटां लोम रहित छे), इत्यादि वचनोमां विशिष्ट अर्थवाळी शक्ति होवाथी ते वचनो नो जूदो जूदो अर्थ थाय छे.

तथा वैदकशास्त्रीओ पण लंघन प्रसंगे लघु भोजनमां (अल्प अने हलका आहारमां) लंघन शब्दनोज व्यवहार करे छे, कारणके उत्सर्ग अने अपवाद अे बन्ने अेकज प्रयोजनवाळा छे. अने अे प्रमाणे होवाथी ६ ना अंकस्थानमां ५ नो अंक स्थापवो ते अतिप्रसंग दोषवाळो नथी, कारण सदृशपणानो नियोगक—प्रयोजक होवाथी. ते आ प्रमाणेः—प्रथम एक अने बे संख्यानुं सरखापणुं छे, ते सदृशपणुं संख्याना आदिपणाथी जाणवुं. [त्यां १ नो अंक तो संख्यानी आदि रूप स्पष्ट छेज, अने] २ नो अंक संख्यानी आदिरूप केवी रीते

१ कन्या उदरवाळी स्पष्ट देखावा छतां पण "उदर रहित" वचन केहवाय छे ते विशिष्ट शक्तिवाळुं उदर अेटले गर्भधारण शक्तिवाळुं उदर नथी अे विशिष्ट शक्तिरूप अर्थथीज.

२ घेटां सर्वे वाळ युक्त [लोम युक्त होवा छतां विशिष्ट लोम अेटले वस्त्र बनवा योग्य ऊनवाळा वाळनो अभावे " घेटां लोम रहित केहवाय छे. अे रीते अे बे वाक्योना दरकेना बे बे अर्थ थया.

३ जे साध्यसिध्धिने अर्थे उत्सर्ग छे, तेम अपवाद पण तेज साध्यसिध्धिने अर्थे होय छे, अने जो तेम न होय तो तेवो अपवाद वास्तविक रीते अपवाद न गणाय.

४ ६ नो अंक जे कार्यसाधक (२० ना गणितनो) छे, तेम ५ नो अंक पण तेज कार्य साधक होवाथी ६ अने ५ अे बन्ने अंक सदृश गण्या छे.

छे ? ते दर्शावाय छे—लहुसंखिज्जं दुन्विय [अर्थात् २ अेज लघुसंख्यात छे], अे प्रमाणें सिद्धान्तमां कहेलुं छे. अेमां पण अेक [१ नी संख्या] तो वस्तुरूप पणाना आभिप्रायथी संख्या रुप छे, अने अेमां तो आ पहेलुं अने आ वीजुं अे रीते पहेला बीज पणानी गणत्रीथी घोषपनुं [संख्यानुं स्पष्ट बोलवा पणुं] पण छे. आ माटे सदृश पणुं छे अे प्रमाणें नव अने दशमां पण संख्यातपणाना साधर्म्यथी सराखापणुं छे, [अर्थात् ९ जेम संख्यात कहेवाय छे, तेम १० पण संख्यातज छे माटे सरखा छे.] वळी विषम सम भावमां पण १ ने अने २ ने संबंध छे, जेम प्रथम दिवस अने त्यारबाद (वीजी) रात्री, अे प्रमाणें अे बेनो (१–२ नो अथवा पहेला वीजानो) संबंध (विषमभाव संबंध) छे, अने अेथीज केवळ बे परमाणुनो स्कंध ते द्व्यणुक, वळी अे रीते तार्किक मतमां अणु [अेक भावी अणु] मान्यो नथी, कारण के तेना मते [अेक अणु पण छ अणुना मानवाळो होवाथी. वळी जो के सिद्धान्तोमां त्रण अणु वडे त्र्यणुक कह्यो छे, तोपण द्विक त्रिकमां साधेक अनर्धकनो (द्व्यणुकादि स्कंधो अर्ध युक्त होवाथी सार्धक अने केवळ अणु वा प्रदेश ते निर्विभाज्य होवाथी अनर्धक अे रीते भाज्याभाज्यो) विरोध नही गणी गणीनेज कह्यो छे. वळी जोके अेक अने अनर्ध [निर्विभाज्य] होय तेज अणु कहेवाय, तो पण ते त्रिकनी साथे सदृशता वाळो नथी, कारणके द्विकना व्यवधानवाळो आंतरावाळो छे. अने अेकमां अनर्धकता होवा छतां पण अव्यवधान होवाथी सदृश पणुं छे. अेक वस्तु सत् छे तोपण असत् सरखी छे, परन्तु बे वस्तुना सहभावे आस्तिक्य-सत् पणुं सार्थक छे. कारण संयोगादेव सिद्धिः [संयोगथीज सिद्धि] कही छे, अने संयोग बे वस्तुना सद्भावेज होय छे. अने ते कारणथीज सम्यग्ज्ञान क्रियाभ्यां मोक्षः [सम्यग्ज्ञान अने क्रिया अे बेथीज मोक्ष कह्यो छे.] अेवुं वचन छे.

वळी शाब्दिकमतमां [वैयाकरणमां] पण सर्वादि पाठ पण अेक द्वि शब्द ने विषे छे, परंतु त्रण शब्दने नथी, अने अेथीज अेक सन्मुख द्विक [१ नी तुल्य २] कहेवाय छे. वळी शाब्दिको (वैयाकरणीओ) प्रथमा अने द्वितीया विभक्ति अे बेने[1] पण सदृश कहे छे, मुनेः इत्यादि

१ फलं फले फलानि [प्रथमा], फलं फले फलानि, द्वितीया, बहुवचने करिणः करिणः इत्यादिवत्.

शब्दोमां छट्ठी अने पांचमी विभक्तिनुं अेक स्वरूप छे. माटे अे बन्ने विभक्तिओ पण अेकत्व वाचक छे, [अर्थात् बे विभक्तिओ अेक स्वरूप-वाळी होवाथी अेक छे], अे प्रमाणे अेकमां जेम अेक पणानो व्यपदेश छे, तेम द्विकमां–बे मां पण द्वि=बे रूप अेक पणानो व्यपदेश छे (अर्थात् द्विक कहेवाथी अेक जोड समजाय छे), परन्तु तेवी रीते त्रिकमां (त्रणाने योगमां) तेवो अेकपणानो व्यपदेश नथी. कारणके बहुपणाने त्रणनी संख्या छे, अने ते बहुपणु पर्यवसानवाळुं [अन्ते रहेतु वा बोलातुं होवाथी पर्यन्तस्थानीय] छे, वळी अे प्रमाणे (जेम अेक बेने सहशता छे तेम) त्रण अने चारने पण सहशता छे अने ते सहशता स्थान विशेषमां कहेली छे [=नगर विगेरेमां मार्गने अंगे सिद्धान्तोमां कहेली छे], जो के कोई स्थाने नगरमां बे मार्गादिक होय छे, अने तेथी द्विमार्गादिकनो पाठ कहेवो जोईये छतां पण तियचउक्कचच्चरचउम्मुह इत्यादि सूत्रपाठमां त्रिक अने चतुष्कनुंज सहचारी पणुं देखाय छे, परन्तु बेनुं सहचारीपणुं देखातुं नथी. शब्दशास्त्रमां पण त्रिचतुरोः अेज सूत्र कहेलुं होवाथी, तेमज ज्योतिष शास्त्रमां पण चतुर्थनी [चोथ तिथिथी] भद्रा कृष्णपक्षनी त्रीजमां अन्त पामती कही छे, वेदोमां पण त्रणपणुं तथा चारपणुं (सहचारी) कह्युं छे, त्यां 'त्रयीव नितांग गुणेन विस्तैरं इति श्री हर्षः, चउण्हवेयाणं सारऐ–इतिसूत्र. तथा वर्णोमां पण त्रणपणुं

१ विभक्ति विगेरेमां त्रण वस्तु माटे बहु वचनना प्रत्ययो लागे छे.

२ त्रण मार्ग ते त्रिक, चार मार्गवाळुं स्थान चतुष्क, चत्वर आंगणुं विगेरे अने चतुर्मुख पण चार मार्गनुं स्थान विशेष छे.

३ अंगना गुणवडे पामेला गुणविस्तारने जाणे त्रिरुपतानेज पामी होय अेवी, अर्थात् गुणत्रण छे सत्वगुण–रजोगुण–तमोगुण. जेथी शरीर पण अे त्रणे गुणने पामेलुं छे. अेवी कोई स्त्री अंगे अे वाक्य संभवे छे. अथवा चालु विषयने अनुसारे " वेदत्रयीने पामेला शरीरवाळी " अे अर्थ पण संभवे.

४ चार वेदोनो स्मारक–संभारीने रक्षण करनार.

५ अे प्राकृतसूत्र जैन सिध्धान्तोमां उत्तम विप्रना वर्णन प्रसंगे आवे छे.

अने चारपणुं सहचारी छे, त्रिब्रह्मवर्णस्त्रयः–इति त्रिपुरास्तवमां (त्रिपुरा देवीना स्तोत्रमां) कह्युं छे. अने चार वर्ण [क्षत्रियादि] तो प्रसिद्धज छे. तथा [पुरुषार्थमां पण त्रण तथा चारनुं सहचारीपणुं छे तेमां] धर्म अर्थ काम ए त्रिवर्ग रूप त्रण पुरुषार्थ; अने मोक्षसहित चार पुरुषार्थ इति कोश वचनात्.

ए प्रमाणे ५ तथा ६ ना अंकनुं एकपणुं पण द्रष्टान्त सहित जाणवुं; ते आ प्रमाणे—कंईकस्थाने रस पांच कहेवाय छे, तेमां लवणरस भेदनी विवक्षाये छ रस पण कहेला छे, ए प्रमाणे इन्द्रियो पांच छे, पण ते साथे तेना विषयोनो १ भेद गणतां छ इन्द्रियो पण गणाय छे, ए प्रमाणे बे संख्या छे. कह्युं छे के—पंचेन्द्रियाणि त्रिविधं बलंच [पांच इन्द्रियो अने मन वचन काय बल ए त्रण बल], षडिन्द्रियाणि षड्विषया–[छ इन्द्रियो ते छ प्रकारना विषय, अर्थात् पांच इन्द्रिय अने छट्ठो विषय], इति केशवः अने ए कारणथीज हिन्दुमतमां [हिन्दी लिपीमां] पांचना अंकनी अने छ ना अंकनी बन्नेनी आकृति लगभग एक सरखी छे. वळी वक्रा पंचम षष्ठेके [=पांचमां अने छट्टा अंकमां वक्र आकृति छे] एम कह्युं पण छे. माटे ५ अने ६ ए बे अंकने सदृशपणुं छे– इति तात्पर्यः]

हवे ७ अने ८ ए बे अंकनुं एकत्व–सादृश्य दर्शावाय छे–सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छेई तथा सत्तट्ठ भवग्गहणाइं तथा सत्तपुढवीओ पन्नत्ताओ

१ ए पाठमां त्रिविधं बलंच एटलो पाठ गाथाना संबंध मात्रथी कह्यो छे, जेथी अहिं ए त्रण बलनी गणत्री करवी नहीं.

२ हिंदी लीपिमां ६ छगडानी आकृति ६ एवी छे, अने यवनलीपिमां ५ अथवा ६ एवी छे.

३ [गुरुजता होय ते वखते शिष्य] ७–८ पगलां गुरुनी पाछळ जाय.

४ (पंचेन्द्रिय संज्ञि तिर्यंच तथा संज्ञि मनुष्य वारंवार पोताना भवमां उत्पन्न थाय तो उत्कृष्टथी) सात अथवा आठ भव सुधी उत्पन्न थाय, त्यारबाद अवश्य अन्य भवमांज उत्पन्न थाय.

५ रत्नप्रभा विगेरे सात पृथ्वीओ (अनुक्रमे नीचे नीचे) कहेली छे.

अने कोईस्थाने अट्ठ पुढवीओ इत्यादि गमक सूत्रो [सूत्रना आलापक] कह्या छे तथा ज्योतिषमते अष्टमीनी भद्रा कृष्णपक्षनी सप्तमीमां अन्त पामे छे. तथा अतिवक्रा नगाष्टमे अे प्रमाणे ७–८ अंकनुं अेकत्व छे, अेम जाणवुं.

हवे ९ तथा १० अंकनुं अेकत्व दर्शावाय छे ते आ प्रमाणे—नवमे दशमे भानौ, जायते सरला गतिः [सूर्य नवमे अने दशमे (लग्न-कुंडलीमां) होय तो तेनी (जन्मेला मनुष्यनी) सरलगति थाय छे]

प्रश्नः—अे प्रमाणे ५ अने ६ ना अंकनी सदृशता भले होय, परन्तु उभयार्थ पणुं [५ मां पांचनो अने छनो अर्थ तथा ६ मां पांचनो अने छनो अर्थ अेम बन्ने अर्थ] केवी रीते होय?

उत्तरः—जो तमो अेम पूछता हो के उभयार्थ केवी रीते होय ? तो दर्शावाय छे के अेक लकार पण जेम "अनिल" शब्दमां वायुना नामथी सहज रीते उच्चराय छे तेम तेज अेक लकार "अनल" शब्दमां अग्निना नामथी अन्य प्रयत्न वडे पण उच्चाराय छे. अथवा योगी योद्ध इत्यादि शब्दोमां जेम स्पष्ट उच्चार वडे य कार उच्चराय छे तेम नियोगी नियम इत्यादि शब्दोमां अस्पष्टपणे उच्चाराय छे अेम जाणवुं, तथा अे प्रमाणे व कारमां पण जाणवुं. तथा संवृत्त अेवो पण अंकार प्रक्रिया-नियोगथी [प्रक्रिया वशथी] विवृत गणाय छे, अने प्रत्याहारने अर्थे[1] उच्चारण अर्थवाळो होवा छतां पण सानुनासिक गणाय छे, तेथी अर्थना वशथी विभक्ति परिणामनी[2] पेठे अंकनी पण गणत्री नियोगथी [अर्थ-वशथी] अेकत्व वाळी अथवा अेकत्व रहित (=बे अंकनी सदृशता अथवा असदृशता) विचारवी, जेम वाँर[3] आदिकनी पेठे. अथवा कारको [छ कारक] जेम विवक्षाथी [सदृश असदृश अर्थ दर्शावनारा] होय

१ प्रत्याहारमा ग्रहण करता अक्षेरानो वाचक होवा छता पण.

२ सदृशस्वरूपवाळो होवा छतां पण तेज पहेली विभक्ति अने बीजी विभक्ति ना अर्थमां अथवा पंचमी तथा षष्ठीना पण अर्थमां जूदी जूदी जणाय छे.

३ अहिं विष भक्षणा दि वाह्य अर्थ ग्रहण न करतां वैरुप्यनी अतर्भावनाथी तो ते विरुप कार्य थाय छेज अेवो भावार्थ समजे छे.

छे, तेम अहिं पण ६ ना अंकमां ५ नी विवक्षा करवी. वळी अनुस्वारमां सिद्धान्तकौमुदिये स्वरसंज्ञा मानी छे, अने हेमव्याकरणना मते "क" आदि व्यंजनना आश्रयथी व्यंजनपणुं मानेलुं छे. जेमके—

भुवणानि निबध्नीयात्, त्रीणि सप्त चतुर्दश ।
चतस्रः कीर्त्तयेद्वाष्टौ, दशवा ककुभः क्वचित् ॥ १ ॥

अर्थः—भुवनो कोई स्थाने त्रण (=त्रण भुवन) कह्यां छे, कोई स्थाने सात भुवन कह्यां छे. अने कोई स्थाने (कोई शास्त्रमां) चौद भुवन पण कह्यां छे. तेमज दिशाओना संबंधमां पण कोई ग्रंथमां चार दिशाओ गणी छे, कोई ग्रंथमां ६ दिशाओ गणी छे, अने कोई ग्रंथमां दशदिशाओ पण गणी छे ॥ १ ॥

तथा समुद्र संज्ञाथी समुद्रोने कोई ग्रथमां चार गण्या छे, अने कोई ग्रंथमां सात समुद्र पण गण्या छे. तेमज स्वरोना संबंधमां पण कोई स्थाने त्रण अथवा पांच अथवा सात अथवा चौद अथवा नव पण स्वरो पण गण्या छे, अे प्रमाणे सर्वस्थाने सर्व ग्रंथोमां जे स्थाने जेवी व्याख्या घटे ते स्थाने तेवी व्याख्या सर्व पंडितोने सम्मत होय छे, तेम अहिं पण सद्दश असद्दशना करणथी (५ तथा ६ ना अंकमां अेकत्व अनेकत्वनी भावनाथी) सद्दश पणा वडे [पांचनो अंक पण ६ सद्दश छे, अथवा ६ नो अंक पण ५ सद्दश छे अथवा लुप्त थयेलो ५ नो अंक पण कोई वखते स्वकार्य कर्ता छे अेम विचारीने] आ विंशति आदि सर्वे यंत्रो विसंवाद रहित जाणवा.

अथवा जेम छंदः शास्त्रमां लघु अक्षर पण पादने—चरणने (श्लोकना पहेला चरणने) पर्यन्ते होय तो गुरु गणाय छे, अने अहीदि गणमां संयोगपर वडे [अग्रे आवेला संयुक्ताक्षर—जोडाक्षर वडे गुरु अक्षर पण लघु गणाय छे, कारण के शास्त्र प्रवृत्ति अनिष्ट अर्थवाळी होती नथी अे न्याय छे, माटे तेवी रीते अहिं यंत्रमां पण ते ते अंकोनी सद्दशता विचारीनेज निर्वाह करवो [=अविसंवाद पणुं जाणवुं, कारण के सतोगतिश्चिंतनीया [जे सत् छे तेनीज गति विचारवी]. अे न्याय छे.

वळी भावना वडे कार्यसिद्धि नथी अेम अेकान्त नथी. कारणके—

पानीयमप्यमृतमित्यनुचिन्त्यमानं, किं नाम नो विषविकारमपाकरोति?। अे प्रमाणे प्राचीन मुनीओनुं वचन छे. तथा विष भक्षण तथा अशुद्ध नाणा विगेरेमां तो मूढपणानो दोष छे (अने अहिं तो) सहकारी वैरुप्यंनी अन्तर्भावना मात्रथी ते ते कार्य थाय छे, अेम जाणवुं. वळी बिजी वात अे छे के—यंत्रोनी विचित्रगति छे माटे अेटलुं जाणिने पण संतोष मानवो, जेम कमलाआकृतिवाळा विंशति यंत्रमां चार गति छे [अेटले चार रीतिअे २० नो अंक प्राप्त थाय छे, अे आ प्रमाणे—] त्रिस्थानिका दिग्गति–विदिग्गति परिधिसव्य–परिधिसव्येतर. तथा चार स्थानवाळा बारना यंत्रमां कोई गति त्रण गृहवडे अने कोई गति बे ज गृहवडे थाय छे, इत्यादि विस्तार गंगाप्रवाह ग्रंथथी जाणवो.

अे प्रमाणे दशनी सावर्ण्यतावाळा दशे अंकनुं पण सावर्ण्य [सदृशपणुं] जाणवुं, अने ते कारणथीज चूडामणि शास्त्रमां अक्षरो मां पण अंकन्यास कहेलो छे, कारण के लिपिभेदवाळा अंकोवडेज वर्ण अक्षरोनी भावना करेली होवाथी. अने वस्तुतः तो यंत्रोनी गतिज विचित्र

१ दिशिपंक्तिगत ३ खानां गणवाथी त्रिस्थानिकागति उर्ध्वाधः रीते बे प्रकारनी छे, ते पहेली दिग्गति, बे विदिशिपक्ति गणवाथी बे प्रकारनी विदिग्गति. घेरावामां पूर्वथी चार अंकोनो सर्वाळो करवो ते सव्यपरिधिगति, अने ईशानांकथी चार अंक सुधीनो सर्वाळो करवो ते सव्येतर परिधिगति (अर्थात् जमणो घेरावो अने डावो घेरावो गणवाथी बे परिधिगति थई).

२	४	१
३	१०	७
९	६	८

आ कमलाकृतिमां ३–१०–७ तथा ६–१०–४ अे दिग्गतिक्ष २० थाय छे.

९–१०–१ तथा २–१०–८ अे बे विदिग्गतिथी २० थाय छे.

४–१–७–८ अे जमणा परिधिमां २० थाय छे

अने २–३–९–६ अे डावा परिधिमां २० थाय छे.

२ जे १–२ तथा ३–४ अे बे बे अकोनी सदृशता कही ते रीते १ थी १० सुधीना दशे अकनो पण परस्पर सदृशता दशपणानीं समानता वडे जाणवी.

३ जेम अर्हन्मां अ कारथी ८ र् कारथी २ ह् कारथी १० (इति २०). इत्यादि रीते.

छे, तेम अहिं पण ६ ना अंकमां ५ नी विवक्षा करवी. वळी अनुस्वारमां सिद्धान्तकौमुदिये स्वरसंज्ञा मानी छे, अने हेमव्याकरणना मते "क" आदि व्यंजनना अश्रयथी व्यंजनपणुं मानेलुं छे. जेमके—

भुवणानि निबध्नीयात्, त्रीणि सप्त चतुर्दश।
चतस्रः कीर्त्तयेद्वाष्टौ, दशवा ककुभः क्वचित् ॥ १ ॥

अर्थः–भुवनो कोई स्थाने त्रण (=त्रण भुवन) कह्यां छे, कोई स्थाने सात भुवन कह्यां छे. अने कोई स्थाने (कोई शास्त्रमां) चौद भुवन पण कह्यां छे. तेमज दिशाओना संबंधमां पण कोई ग्रंथमां चार दिशाओ गणी छे, कोई ग्रंथमां ६ दिशाओ गणी छे, अने कोई ग्रंथमां दशदिशाओ पण गणी छे ॥ १ ॥

तथा समुद्र संज्ञाथी समुद्रोने कोई ग्रथमां चार गण्या छे, अने कोई ग्रंथमां सात समुद्र पण गण्या छे. तेमज स्वरोना संबंधमां पण कोई स्थाने त्रण अथवा पांच अथवा सात अथवा चौद अथवा नव पण स्वरो पण गण्या छे, अे प्रमाणे सर्वस्थाने सर्व ग्रंथोमां जे स्थाने जेवी व्याख्या घटे ते स्थाने तेवी व्याख्या सर्व पंडितोने सम्मत होय छे, तेम अहिं पण सदृश असदृशना करणथी (५ तथा ६ ना अंकमां अेकत्व अनेकत्वनी भावनाथी) सदृश पणा वडे [पांचनो अंक पण ६ सदृश छे, अथवा ६ नो अंक पण ५ सदृश छे अथवा लुप्त थयेलो ५ नो अंक पण कोई वखते स्वकार्य कर्ता छे अेम विचारीने] आ विंशति आदि सर्वे यंत्रो विसंवाद रहित जाणवा.

अथवा जेम छंदः शास्त्रमां लघु अक्षर पण पादने–चरणने (श्लोकना पहेला चरणने) पर्यन्ते होय तो गुरु गणाय छे, अने अर्हीदि गणमां संयोगपर वडे [अग्रे आवेला संयुक्ताक्षर–जोडाक्षर वडे गुरु अक्षर पण लघु गणाय छे, कारण के शास्त्र प्रवृत्ति अनिष्ट अर्थवाळी होती नथी अे न्याय छे, माटे तेवी रीते अहिं यंत्रमां पण ते ते अंकोनी सदृशता विचारीनेज निर्वाह करवो [=अविसंवाद पणुं जाणवुं, कारण के सतोगतिश्चिंतनीया [जे सत् छे तेनीज गति विचारवी]. अे न्याय छे.

वळी भावना वडे कार्यसिद्धि नथी अेम अेकान्त नथी. कारणके—

पानीयमप्यमृतमित्यनुचिन्त्यमानं, किं नाम नो विषविकारमपाकरोति?। अे प्रमाणे प्राचीन मुनीओनुं वचन छे. तथा विष भक्षण तथा अशुद्ध नाणा विगेरेमां तो मूढपणानो दोष छे (अने अहिं तो) सहकारी वैरूप्यंनी अन्तर्भावना मात्रथी ते ते कार्य थाय छे, अेम जाणवुं वळी बिजी वात अे छे के—यंत्रोनी विचित्रगति छे माटे अेटलुं जाणिने पण संतोष मानवो, जेम कमलाआकृतिवाळा विंशति यंत्रमां चार गति छे [अेटले चार रीतिअे २० नो अंक प्राप्त थाय छे, अे आ प्रमाणे—] त्रिस्थानिका दिग्गति-विदिग्गति परिधिसव्य-परिधिसव्येतर. तथा चार स्थानवाळा बारना यंत्रमां कोई गति त्रण गृहवडे अने कोई गति बे ज गृहवडे थाय छे, इत्यादि विस्तार गंगाप्रवाह ग्रंथथी जाणवो.

अे प्रमाणे दशनी सावर्ण्यतावाळा दशे अंकनुं पण सावर्ण्य [सहशपणुं] जाणवुं, अने ते कारणथीज चूडामणि शास्त्रमां अक्षरोमां पण अंकन्यास कहेलो छे, कारण के लिपिभेदवाळा अंकोवडेज वर्ण अक्षरोनी भावना करेली होवाथी. अने वस्तुतः तो यंत्रोनी गतिज विचित्र

---

१ दिशिपंक्तिगत ३ खानां गणवाथी त्रिस्थानिकागति उर्ध्वाधः रीते बे प्रकारनी छे, ते पहेली दिग्गति, बे विदिशिपंक्ति गणवाथी बे प्रकारनी विदिग्गति. घेरावामां पूर्वथी चार अंकोनो सवाळो करवो ते सव्यपरिधिगति, अने ईशानांकथी चार अंक सुधीनो सवाळो करवो ते सव्येतर परिधिगति (अर्थात् जमणो घेरावो अने डावो घेरावो गणवाथी बे परिधिगति थई).

२	४	१
३	१०	७
९	६	८

आ कमलाकृतिमां ३-१०-७ तथा ६-१०-४ अे दिग्गतिक्ष २० थाय छे.

९-१०-१ तथा २-१०-८ अे बे विदिग्गतिथी २० थाय छे.

४-१-७-८ अे जमणा परिधिमां २० थाय छे

अने २-३-९-६ अे डावा परिधिमां २० थाय छे.

२ जे १-२ तथा ३-४ अे बे बे अंकोनी सदृशता कही ते रीते १ थी १० सुधीना दशे अंकनो पण परस्पर सदृशता दशपणानी समानता वडे जाणवी.

३ जेम अर्हन्मां अ कारथी ८ र् कारथी २ ह् कारथी १० (इति २०). इत्यादि रीते

छे अेम मानीनेज संतोष करवो, परंतु शास्त्र विरोधना विवादो वडे अकोनी भावना न करवी. कारणके यंत्रोमां अंकन्यासनी बीजी कोई गतीज नथी.

अे प्रमाणे विंशतिनो [२० अंकनो] नव गृह नव ग्वानां] वाळो, यन्त्र वर्तमानकाळमां पण जेनी सेवा अभयने आपनारी अने जयने आपनारी छे, तेनी सेवामां आसक्त रक्त थयेला अेवा देव वडे अनुषक्त (देवाधिष्ठित) छे, तथा विजय विधिनुं निधान छे, दुर्जनोने तर्जना रुप छे, अेवो आ अर्जुन पताका नामनो विंशति यंत्र वैभवनो हेतु थाओ ॥ १ ॥

प्राचीन पंडितोअे आ यंत्रोमां (नव ग्वानावाळा यंत्रोमां) त्रीजो भाग करवाथी शेष अेक रहे छते पण [कृत= ४ गुण= ३ अेटले] चोत्रीसनो यंत्र करेलो छे, अने बे शेष रहेतां पण (ख=० बाण=५ अेटले) पचासनो यंत्र करेलो छे, माटे ते पंडितोना मार्गने अनुसरनारी बुद्धिवाळा अने उपाध्याय पद प्रतिष्ठित अेवा श्री मेघविजयजी उपाध्याये आ विहरमान जिननो विजयकारी अथवा विजय नाम नो विंशति यंत्र स्पष्ट कर्यो छे–प्रगट कर्यो छे. ॥

॥ इति श्री विजययन्त्रे विंशति यन्त्रन्यासः ॥

११	३	८
५	७	१०
६	१२	४

२१ ॥२२॥

११	३	९
५	८	१०
७	१२	४

२४ ॥२३॥

११	४	९
६	८	१०
७	१२	५

॥२४॥

१२	४	९
६	८	११
७	१३	५

२४ ॥२५॥

१२	४	१०
६	९	११
८	१३	५

२७ ॥२६॥

१२	५	१०
७	९	११
८	१३	६

॥२७॥

१३	५	१०
७	९	१२
८	१४	५

२७ ॥२८॥

१३	५	११
७	१०	१२
९	१४	२

३० ॥२९॥

१३	६	११
८	१०	१२
९	१४	७

॥३०॥

१४	६	११
८	१०	१३
९	१५	७

३० ॥३१॥

१४	६	१२
८	११	१३
१०	१५	७

३३ ॥३२॥

१४	७	१२
९	११	१३
१०	१५	८

॥३३॥

१

१५	७	१२
९	११	१४
१०	१६	८

३३ ॥३४॥

१५	७	१३
९	१२	१४
११	१६	८

३६ ॥३५॥

२

२०	१२	१८
१४	१७	१९
१६	२१	१३

५१ ॥५०॥

७	ॐ	५
२	४	६
३	८	१

॥१२॥

कमलाकृति

२	४	१
३	१०	७
९	६	८

॥२०॥
दशागतिका

३॥।	१०	११
२॥	५	७॥
८॥।	नाम	६।

॥१५॥

३	८	१
२	४	६
७	नाम	५

॥१२॥

३॥	१०	१॥
३	५	७
८॥	नाम	६॥

॥१५॥

४॥	१२	१॥
३	६	९
१०॥	नाम	७॥

॥१८॥

४	१२	२
४	६	८
१०	नाम	८

॥१८॥

४॥	१४	२॥
५	७	९
११॥	नाम	९॥

॥२१॥

५।	१४	१॥।
३॥	७	१०॥
१२।	नाम	८॥।

॥२१॥

१-२ अहिं जे ३४ तथा ५० नो यंत्र प्रधान छे. चोत्रीसना यंत्रमां त्रिभागे ११ प्राप्त थया तेमाथी चार न्यून करतां ७ त्रीजा गृहमां स्थाप्या छे. तथा पचाशनो यंत्रमा त्रीजे भागे १६ प्राप्त थया तेमाथी चार न्यून करतां १२ बीजी गृहमां थाप्या छे.

१ पुष्पाकृति

१	१२	७
९	६	५
१०	२	८

२०

२	१६	६
१२	८	४
१०	नाम	१४

॥२४॥

५	१६	३
६	८	१०
१३	नाम	११

॥२४॥

८	त्रु	५
२	४	७
३	९	१

१२ ॥१३॥

८	ॐ	६
२	५	७
४	९	१

१५ ॥१४॥

पक्षाहिगत्या

७ि	०ि	५ि
२ि	४ि	६ि
३ि	ॐ ८ि	१ि

१२

पक्षाहिगत्या

७ी	०ी	५ी
२ी	४ी	६ी
३ी	८ी	१ी

१२

प्रथम करणे

३॥।	१०	११
२॥।	५	७॥
८॥।	नाम	६।

१५

द्वितीय करणे

३॥	१०	११॥
३	५	७
८॥	नाम	६॥

१५ यत्रमिद

शुद्रे उत्तम

१	६	१३
२	१०	८
१७	४	९

२०

ब्राह्मणे उत्तम

१७	२	१
४	१०	६
९	८	१३

२०

१ पुष्पाकृतिमां ५ ना द्विगुण १० मां १० मेळव्यें [५–२–१० थी] २० थया. पुनः ६×२=वार मां ८ मेळव्ये २० थया. अे बे गति, अने उर्ध्व ३ गति तथा आयत दीर्घ त्रण गति (१०–९–१ । २–६–१२ । ८–५–७ । ९–६–५ । १०–२–८) अे ६ गति प्रसिद्ध छे पुनः ६×२ वारमां ७–१ मेळवतां २० । अथवा १२–८ मेळवता २० । अथवा ८–५–६–१ मेळवतां २० । अथवा १०–२–७–१ मेळवतां २० । अे प्रमाणे १२ गति थाय छे.

अथ इष्ट यन्त्रे अंकन्यास रीति ॥ ८ गृहात्मिका ॥

इष्टस्यराशेः क्रियते त्रिभाग--
स्त तृत्र्यंशकस्यापि तुरीयभागः ।
गुणा ३ ब्धि ४ भू १ मध्य ५ नवां ९ ग ६ सप्त ७ ।
भुजे २ षुधार्यः कृत ४ भागवध्या ॥ १ ॥

अर्थः–इष्ट राशिनो (जेटला अंकनो यंत्र बनाववो होय ते अंकनो) त्रीजो भाग करवो. [अने मध्यमां स्थापवो]. ते त्रीजा अंशनो पुनः चोथो भाग गुण=३, आब्धि=४, भू=१, मध्य ५, नव=९, अंग=६, सप्त=७, अने भुज=२ अे नंबरवाळा आठ गृहोमां क्रमशः (बारना) चोथा भागनी वृध्दि सहित [मध्यांकना चोथा भागनी वृध्दि सहित] अंकस्थापना करवी. (अे आठ गृहवाळा यंत्रमां अंकस्थापना दर्शावी छे) ॥१॥इति प्रथमा रीतिः॥

इष्टस्यराशेः क्रियते त्रिभागः ।
समध्यगस्त द्विगुणे द्वितीये ।
त्र्यंशाद्वृद्धिहान्या जलधौ ४ द्विवध्या ।
षष्ठे तदर्धं पुनराद्य कोष्टे ॥ २ ॥

---

१ धारो के इष्ट राशि ३६ नो यंत्र आठ कोठामां बनाववांनो होय त्यारे स्थापना आ प्रमाणे अहिं ३६ नो त्रीजो भाग १२ मध्यमां अेटले पांचमां गृहमा, ते बारनो चोथो भाग ३ त्रीजा गृहमां, तेमां पुनः बारनो चोथो भाग त्रण अधिक करवाथी ६ चोथा गृहमा, तेमां पुनः बारनो चोथो भाग त्रण उमेरतां ९ पहेला गृहमा, तेमा पुनः बारना चोथा भाग त्रण उमेरतां १२ मध्यमां स्थापेलाज छे. पुनः तेमां बारनो चोथो भाग त्रण उमेरता १५ नवमां गृहमां, पुनः तेमा बारनो चोथो भाग त्रण उमेरेता १८ छठ्ठा गृहमां, पुनः तेमां बारनो चोथो भाग त्रण उमेरतां २१ सातमा गृहमां, पुनः तेमा बारनो चोथो भाग त्रण उमेरतां २४ बीजा गृहमां अे प्रमाणे ३६ नो यंत्र स्थापवो.

	१	२	३	
	९	२४	३	
४	६	१२	१८	६
	२१	नाम	१५	
	७	८	९	

तुरीय कोष्टार्धं मधो तृतीये । शेषेच शेषं प्रविचार्य धार्यम् ॥
समेंक साम्यं विषमेर्धपाद पादोनरीत्याऽष्ट सुकोष्टकेषु ॥ ३ ॥

अर्थः—इष्ट राशिनो त्रीजो भाग करवो, ते मध्यगृहमां स्थापवो, अने तेथी [मध्यगृहना अंकथी] द्विगुण अंक बीजा गृहमां स्थापवो. ते त्रीजा भागथी द्विहानि (द्विगुणहीन एटले अर्ध) अंक [जलधि=४ एटले] चोथा गृहमां स्थापवो अने द्विवृद्धि (चोथा गृहना अंकथी द्विगुण अधिक अर्थात् चतुर्थ गृहांकने द्विगुण करी तेज गृहांकमां अधिक उमेरो तेटलो अंक छट्टा गृहमां स्थापवो, अने एज छट्टा गृहना अंकथी अर्ध अंक पहेला गृहमां स्थापवो, तथा चोथा गृहना अंकथी अर्ध अंक त्रीजा गृहमां स्थापवो, अने शेष गृहोमां [शेष बे गृहमां] बाकीना अंक गणत्री विचारीने [इष्ट राशि प्राप्त थाय तेवी रीते तेटला अंक] स्थापवा. तेमां जो सम अंक आवे तो गृहोमां सम अंक स्थापवो, अने जो विषम अंक होय तो तेमां अर्ध[२] चोथो भाग अथवा पोणो भाग स्थापवो, ए रीते आठ गृहोमां अंक स्थापवा. ॥ २ ॥ ३ ॥ इति द्वितीया रीतिः ॥

इष्टस्यराशे क्रियते त्रिभागः ।
समध्यगस्त द्विगुणो द्वितीये ॥
त्र्यंशार्ध मध्धौस रसे ६ च सार्धो ।
रसा ६ र्ध माद्ये च १ गुणे ३ कृता ४ र्धः ॥ ४ ॥

यथा त्र्यंशे इष्टस्य षट् त्रिंशाद्राशे ३६ द्वादश १२ तदर्ध षट् चतुर्थ कोष्टे स एवत्र्यंशः १२ सार्ध गुण १८ षष्ट कोष्टेदेयः, षष्टकोष्टार्ध प्रथमेदेयं, तुर्यकोष्टार्ध तृतीयकोष्टे धार्यमित्यादि गंगाप्रवाहे ॥

अर्थः—इष्ट राशिनो त्रीजो भाग करवो, अने ते मध्यगृहमां स्थापवो, बीजा गृहमां तेथी [मध्य गृहथी] द्विगुण अंक स्थापवो, [अब्धि=४

१ जो त्रिजी रीति पण आ स्थापेला ३६ ना यंत्र उपरथी विचारवी सुगम छे.

२ प्रथम स्थपाई गयेला बे प्रकारना पंदरीया अने एक अढारना यंत्रमा जे रीते पा अर्धा ने पोणा भाग यथायोग्य स्थाप्या छे. तद्वत्.

अेटले] चोथा गृहमां ते त्रीजा भागनो अर्ध अंक स्थापवो, वळी तेज त्रीजा भागनो दोढ गुणो अंक [रसे=६=] छट्टा गृहमां स्थापवो. (रसार्ध=) छट्टा गृहथी अर्ध अंक आद्य=पहेला गृहमां स्थापवो, अने [गुणे=३ अेटले] त्रीजा खानामां कृत=चोथा गृहथी अर्ध अंक स्थापवो ॥ ४ ॥

इति तृतीया रीतिः ॥

अर्थः जेम इष्ट राशि छत्रीस होय तो तेनो त्रीजो भाग १२ अने तेनुं अर्ध ६ ते चोथा गृहमां, अने तेज त्रीजो भाग जे बार तेनो दोढ गुणो अंक अेटले १८, तेने छट्टा गृहमां स्थापवो, अने छट्टा ग्रहनो (१८ नो) अर्ध भाग ९, तेने पहेला गृहमां स्थापवो, अने चोथा गृहनुं [छनुं] अर्ध ३, तेने त्रीजा गृहमां स्थापवो., इत्यादि रीति गंगाप्रवाह ग्रंथमां कही छे. ॥

श्रीसत्प्रश्नेश्वर ग्रंथा-दकारेष्ट ध्रुवःस्मृतः ।
रेफेद्वौ समरसारात् । हे दिशो नष्टचक्रतः ॥ ५ ॥

अर्थः-श्री प्रश्नेश्वर ग्रंथथी अकारने ८ ने ध्रुवांक गण्यो छे, समरसार ग्रंथथी अहिं रेफने २ नो ध्रुवांक गणवो, अने नष्ट चक्र ग्रंथथी ह कारने दिशः=१० नो ध्रुवांक गणवो [जेथी अर्हं पदथी ८-२-१०=२० विहरमान थाय छे. ॥ ५ ॥

तच्चक्रं ज्ञानमंजर्यां । ते ना भूर्द्विशयंत्रकम् ।
स्याद् ज्ञापकं चास्यसानु-स्वाराकारानुयोजनम् ॥ ६ ॥

अर्थः-ते चक्र ज्ञानमंजरी ग्रंथमां कह्युं छे, तेथी ते चक्रवडे पण २० नो यन्त्र थयो अने ते [२० नो अंक] अनुस्वार सहित अकारनो संबंध जणावनारो छे ॥६ ॥ ते आ रीते—

दोतिन्नीत्यादि गाथायां । अकारे पिद्विकांकतः ।
बिंदोः स्पष्ट तयैवोक्ते । विंशसंख्या प्रबोधनम् ॥ ७ ॥

अर्थः-दो तिन्नि [बे त्रण] इत्यादि पदवाळी गाथामां अकारमां पण २ नो ध्रुवांक कह्यो छे, अने बिन्दु तो स्पष्टज कहेलुं छे, जेथी अम् शब्द पण २० नी संख्याने जणावनारो छे [२-०=२० ॥ ७ ॥

पुनरप्यष्टतेऽकारे । मात्रांकैकस्य मेलने ।
जातः सनवकोसाग्रे । रेफेऽष्टौनष्ट चक्रतः ॥ ८ ॥

व्यंजनेत्वात्तदेकोन- मात्रेमध्यग सप्तकः ।
हकारेऽग्रे कृत४ सितां-प्रश्नेश्वर धृतध्रुवात ॥ ९ ॥

शेषंप्रागवदिहापिस्यात् । तृतीयालिस्थितौपुनः ।
समात्रांका वकारे द्वौ । जज्ञेतेन त्रिकोग्रिमः ॥ १० ॥

अर्थः-वळी बीजी रीते पण विचारीअे तो अ कारमां ८ नो ध्रूवांक छे, तेमां "अ" कार मात्रावाळो छे माटे मात्रानो अेक अंक मेळवतां ९ थया ते नीचे स्थापवा, ते "अ" नी आगळ पुनः [१] रेफ छे. ते रेफनो ध्रूवांक नष्टचक्रमां ८ नो कह्यो छे, परन्तु रेफ पोते व्यंजन होवाथी अेक बाद करतां ७ नो अक प्राप्त थयो तेने [विंशति यंत्रना] मध्यगृहमां स्थापवो. ते रेफनी पछी ह् कार आव्यो तेनो ४ ध्रूवांक प्रश्नेश्वर ग्रंथमां कह्यो छे माटे ते चारने ७ नी पछी [पश्चात्] स्थापवा. शेष गृहो बाकी रह्यां तेने वीसनो मेळ मले अेवा अंकोथी पूरवा अेम पूर्वे कह्युं छे तेम अहिं पण जाणवुं, वळी त्रीजी पंक्तिमां रहेलां मात्रा सहित अंकवाळा बे अ कार छे माटे तेने पछीनो-नीचेनो अंक [१ अधि+करवाथी] ३ नो प्राप्त थाय छे. ॥ ८-९-१० ॥

---

१ अहिं अर्हम् पदथी विंशति यंत्र करवानो छे, त्या अर्हम् पदमां अ [र्] ह् अ अे अहिं अंकस्थापन गतिनो क्रम प्रथम ___ । अे आकारे थई ने पुनः- अे आकार थयो. अे बन्ने क्रम जमणी बाजुथी प्रारंभाईने डाबी बाजू पूर्ण थाय छे. अेमां त्रीजी पक्तिनों त्रण गृह जूदा जूदा अ कारवाळां छे, अने शेप गृहमां र कार विगेरे दर्शाव्या छे, ते प्रमाणे श्लोकार्थने अनुसारे २० नो मेळ विचारवो.

पंक्ति

१	२	३
१०	२	अ ८
ह ४	८ ७	अ ९
८ ह ५	अ ११	अ ३

२ अर्थात् पहेलो उपरनो अ मात्रा सहित होवा छतां मात्रानो अंक गण्यो नथी अने नीचेना अ पण मात्रा सहित छे तेनो मात्रानो अंक गणायेलो छे, जेथी १ मात्रा अने २ अ मळीने ३ नो अंक सर्वथी नीचे आव्यो.

अंइत्यस्वर होऽत्यागा देकादशततो ग्रिमा ।
रेफेद्वौहे कृत ४ मिता-स्तद्योगे षट् निवेशिताः ॥ ११ ॥

रेफस्य व्यंजनत्वे नै-कोनत्वे पंचवा स्थिताः ।
अर्हं पदाद्विंशयंत्रं । मेघादि विजयोदितं ॥ १२ ॥

तथा अं [अर्हं मांनो अं] र=७ तथा ह=४ ने नहिं छोडीनो रह्यां छे माटे ते [७+४= ' ११ नो अंक अग्रे [अेटले ३ नी] पश्चात् स्थापवो तथा रेफनो २ अने ह् नो ४ ध्रुवांक छे, ते बे मळीने ६ थाय माटे ६ नं अंक अगिआरनी पश्चात् स्थापवो. वळी रेफ अे व्यंजन छे, माटे अेक न्यून करवाथी ५ नो अंक आवे छे, माटे त पण ६ नी साथे स्थापवो अे प्रमाणे श्रीमेघविजयजी उपाध्याये कहेलो २० नो यंत्र अर्हं पदथी सिद्ध कर्यो. ॥ इति अर्हं पदेन विंशति यंत्रम् ॥ ११ ॥ १२ ॥

॥ इत्यर्हं पदेन विंशयंत्र व्यवस्था ॥

९	२४	३
६	१२	१८
२१	धारक नाम	१५

३६

एकाद्यःस्यु नव यावदंकाः ।
यंत्रे यतः पंच दश प्रसिद्धे ॥
द्वाद्या दशांता धृति यंत्रकेऽकाः ।
व्यक्तोऽधिके स्माद्गणितेर्थ भेदः ॥१३॥

॥ अथ विंशतियंत्रे ३ तः ११ अंकहेतुः ॥

अर्थः-जे कारणथी १५ ना अंकथी प्रसिद्ध अेवा यंत्रमां (पंदरीया यंत्रमां) १ थी प्रारंभीनें ९ सुधीना अंक होय छे, अने धृति=१८ ना यंत्रमां बेथी दश सुधीना नव अंक होय छे ते पंदरियाथी अधिक अंक होवाथी अे गणितनो अर्थ भेदयुक्त छे ॥ १३ ॥

क्रमागतांके न विलोपनंचे- ।
त्कथं तदेका दश चांकतःस्युः ॥
द्व्याधिक त्वा न्नवसुस्थलेषु ।
अंकेतदेकत्र कृतोर्थ भेदः ॥ १४ ॥

अे १९– तथा १८ यंत्रमां (आवेला ९–९ अंको) अनुक्रमे आवेला होवाथी क्रम प्राप्त थयेला कोई पण अंकनो लोप थयो नथी, परन्तु २० ना यंत्रमां क्रमे आवता अंकोमांथी अेक अंकनो लोप करवो पडे छे, अने जो ते क्रमे आवता अंकोमांथी अेक अंकोनो लोप न करीअे तो आदि अंक २ नो होवाथी अथवा बे अंक होवाथी (अेटले पंदरीयानो पर्यन्त अंक ९ त्यारे विंशतिनो पर्यन्तक ११ (अेटले २ थी ११ सुधीना १० अंक) होवाथी ते १० अंको नव गृहोमां केवी रीते स्थपाय ? ते कारणथी अेक अंकमां अर्थ भेद करवो पडे छे, [अर्थात् नव खानांमां दश अंको न गोठवाई शकवाना कारणथी अेक अंकनो अेक लोप करवो पडे छे.] ॥१४॥

यंत्रेतदेकाधिक विंशविद्धे ।
एकादशांता स्त्रिमुखाहितेंकाः ।
एकोनतायामपि विंशयंत्रे ।
विनार्थभेदं गतिरस्तिनान्या ॥ १५ ॥

अर्थः–अने ते कारणथीज अेक अधिक वीस [२१] ना यंत्रमां त्रणथी प्रारभीने अगीआर सुधीना नव अंक छे, जेथी तेमां अंक लोप करवो पड्यो नथी, अने वीसनो यंत्र अेकवीसनी अपेक्षाअे अेक न्यून होवा छतां पण अंकलोप थाप छे, माटे विंशति यंत्रमां अर्थ भेद विना [अंक लोप विना] बीजी कोई गति नथी ॥ १५ ॥

जघन्यभावेनजिनादशस्युः । जिनद्वयं२वर्णभिदाऽष्टतेपि ॥
नित्याजलेशा४पुनरत्रसिद्धा२४ गत्वात उच्चैर्नग७रज्जुदेशम् ॥१६॥

अर्थः- (हवे विंशति यंत्रमां दश आदि अंको तथा तेनो क्रम स्थापवामां २४ तीर्थंकरनी गणत्री दर्शावाय छे ते आ प्रमाणे—) जघन्यथी १० तीर्थंकरोनो समकाळे जन्म थाय छे, माटे प्रथम दशनी स्थापना, त्यार बाद बे आठ तीर्थं करो[=सोल तीर्थं करो] वर्ण भेदथी छे[सुवर्ण वर्णना छे] माटे २ तथा ८ नो अंक स्थापवो. त्यार याद जलेशाः = ४ तीर्थंकर गणतां सिद्ध=ते चोवीसे तीर्थं करो उर्ध्वलोकमां नग ७= रज्जु उंचे जईने सिद्ध थया माटे ७ नो अंक स्थापवो. ॥ १६ ॥

ध्येया इतोऽमी नवभेद मुक्त्या ।
मूर्ध्नित्रिलोक्याः शिव ११ शर्मभाजः ॥
षट् ६ पंचवा ५ केवल बोध दृष्ट्या ।
द्रव्याणि नित्यं परिभावयंतः ॥ १७ ॥

अर्थः-त्यारबाद ए चोवीसे सिद्धनुं स्वरुप मोक्षना नव भेद वडे (सत्पदादि नव अनुयोगद्वारवडे) ध्येय-भाववा योग्य छे, माटे ९ नो अंक स्थापवो. तथा त्रण लोकने मस्तके शिवशर्म=शिवसुखने भजनारा थया, माटे (शिव=) ११ नो अंक स्थापवो, (परन्तु मोक्षे जवा पहेलां) ते तीर्थंकरो केवल ज्ञान अने केवल दर्शन वडे नित्य छ अथवा पांच द्रव्यनी परिभावनावाळा (ध्यान वा उपदेशवाळा) हता तेथी [अगिआरना अंक पहेलो] ६ अने ५ नो अंक स्थापवो. (जेथी प्रथम ६ नो मुख्य अंक स्थापीने गौणपणे लुप्त करेलो ५ नो अंक पण स्थापवो. त्यार बाद ११ नो अंक स्थापवो. ॥ १७ ॥

अप्रदेशतयाऽस्कंध—भावाद्द्रव्याविवक्षया ॥
कालः स्याद्द्रव्यपर्यायो । द्रव्यपंचकमेवतत् ॥ १८ ॥

अर्थः-[छ तथा पांच द्रव्यनुं कारण आ प्रमाणे—] — काळ द्रव्य प्रदेश रहित होवाथी स्कंध रहित पण छे (अर्थात् काळ द्रव्यनो स्कंध नथी तेम प्रदेश पण नथी) माटे तेमां द्रव्यनी विवक्षा न करवाथी काळ द्रव्य पर्याय रहित [द्रव्य एवा नामथी रहित] छे. जेथी द्रव्य पांचज

गणाय छे [त्यारबाद ३ ना अंकनी स्थापनानुं कारण स्पष्ट कह्युं नथी ते यथा संभव स्वतः विचारवुं]. ॥ १८ ॥

चत्वारो ४ दश १० च द्वौ २ ता–वष्टे ८ ति स्फुटिकाचले ॥
तीर्थे जिनाःस्थिता बिंबे–स्तदंके विंशयंत्रकम् ॥ १९ ॥

अर्थः–अथवा बीजी रीते विचारतां (स्फुटिकाचले तीर्थे =) अष्टापद तीर्थ उपर ४–१०–२–८ तीर्थंकरोनी प्रतिमाओ रहेली छे, माटे ते चोवीस प्रतिमाओना अंक सहित आ विंशतियंत्र थाय छे. ॥ १९ ॥

प्राच्यां जैनं द्वयं तत्र । दक्षिणस्यां चतुष्टयम् ॥
उद्गासन्न इशान–देशे दश जिनाःस्थिताः ॥ २० ॥

अर्थः–त्यां अष्टापद पर्वत उपर पूर्वदिशामां २ तीर्थंकर, दक्षिणमां ४ * अने उत्तर दिशा पासे ईशान दिशामां १० जिनेश्वरो रह्यां छे. ॥ २० ॥

प्रतिच्यामष्ट चाग्नेय्या–मिहतेपि प्रसंगतः ॥
पूर्वं देश जनुर्मुक्त्यो–र्थदिवाऽभ्युदयश्रियाः ॥ २१ ॥

अर्थः–तथा पश्चिममां ८ जिनेश्वरो कह्या छे, ते अहिं प्रसंगने अनुसरे अग्निकोणमां गणवा. कारणके " पूर्वदेशमां जन्म अने मोक्ष थवा वडे " ए अर्थथीज अभ्युदित लक्ष्मीवाळा [ए ८ जिनेश्वरोने पूर्व तरफना अग्निकोणमां गण्या छे.] ॥ २१ ॥

षट् ६ सप्त ७ दिगतो वाष्ट ८ ।
त्रि ३ वाब्ध्यौ ४ दिगतौततः ॥
अष्टाप्राचीप्रतीच्योस्ते–
प्यंतराले प्रतिष्ठिताः ॥ २२ ॥

* यंत्रमां ४ नो अंक उत्तरमां आवेछे.

अर्थः–तथा छट्टी सातमी आदि गतिमांथी ८ नो अंक छे, तथा त्रीजी चोथी विगेरे गतिमां पण आठनो अंक छे तेथी ए आठनो अंक वा जिनेश्वरो दक्षिण अने पश्चिम दिशिने वच्चे पण रहेला गणवा. ॥ २२ ॥

उत्तमा क्षत्रिय गतिः । षट् सप्ताद्या ततःस्मृता ॥
पद्माकृतौ विंशयंत्रे । तथैवाष्ट निवेशिताः ॥ २३ ॥

अर्थः–क्षत्रिय गति उत्तम छे, तेथी छ अथवा सातथी प्रारंभीने (पूर्वमां ६ अथवा ७ नो अंक स्थापीने) विंशति यंत्र होय छे, अने ते कारणथीज पद्माकृतिवाळा विंशति यंत्रमां पण ८ नो अंक तेवी रीतेज [एटले ६–७ नी वच्चेज] रहेलो छे—स्थापेलो छे. ॥ २३ ॥

यद्यप्यंक परावृत्ति । गतिभेदेन दृश्यते ॥
नास्तिदिग् निश्चयःप्रोक्त । स्तथाप्येषा व्यवस्थितिः ॥ २४ ॥

अर्थः–जो के गतिभेदोथी अंकपरावृत्ति देखाय छे तेथी [एटले भिन्नभिन्न गति वडे स्थपाता विंशति यंत्रोमां अमुक अंक अमुक गृहमांज रही शके एवो] दिशिनो निश्चय कह्यो नथी, तो पण विशेषतः आ आगळ कहेवाथी व्यवस्था निश्चित कहे छे. ॥ २४ ॥

पक्षा २ हि ९ सिंधु ४ शैला ७ दि–रुत्तमा ब्राह्मणेगतिः ॥
अनुरोधादियंतस्या । प्रतिष्टांकेषुनिश्चिता ॥ २५ ॥

अर्थः–पक्ष=२ अहि=९ सिंधु=४ शैल=७ इत्यादि क्रमवाळी ब्राह्मणगतिज उत्तम छे, माटे ते अनुरोधथी [ते ब्राह्मणगतिने अनुसरीने] अंकोने विषे एज प्रतिष्ठा–स्थापनक्रम (पूर्वमां २ दक्षिणमां ९ उत्तरमां ४ मध्यमां ७ इत्यादि घणीवार वर्णवायेलो क्रम] निश्चित थयो छे. ॥ २५ ॥ इति विजययंत्रे विंशति यंत्रांकप्रतिष्ठा ॥ इति अंक हेतुः ॥

१ प्रथम वीस प्रकारनी गतिओ दर्शावी छे तेमांनी गति अथवा (इशानमां ६ वा ७ थी प्रारंभाती क्षत्रियगति. तेवीज रीते वैश्य गति. इत्यादि.

इति विजययंत्रे विंशति यंत्रांक प्रतिष्ठा

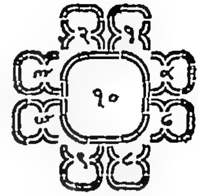
१० र	२ च	८ म
४ बु	७ गु	९ शु
५ श	११ रा	३ के

६ ५	४	१०
११	७	२
३	९	८

उ क्ष. २०

६	११	३
४	७	९
१०	२	८

वै म २०

ईशानेंशदिगी १० श्वर स्थितिरपि स्वांगेपिपंचानन-
द्वैगुण्याद्द्वय द्वयमर्ध तोद्रितनया रोधे न हंसद्वयात् ॥
अष्टौसिद्धय एव मूर्तयइवांभोराशिनिर्मथनं ।
सप्तांबा नवनेत्र षट् भुजधरस्यास्मात् ज्वरस्योद्भवः ॥ १ ॥

अर्थः-ईशान दिशामां १० नो अंक ते ईश्वरनी-महादेवनी शरीरसंबंधि दशस्थितीने सूचव नारो छे, कारण के महादेवनुं पंचानन नाम होवाथी पंच मुख छे, अने अर्धांगमां पार्वती होवाथी बे शरीर महादेवनां थयां तेथी पांचने बमणाकरतां १० स्थिति थई. तथा अर्धांगे पार्वती होवाथी महादेव द्विरूप थवाथी दश पछी २ नो अंक आवे छे. तथा आठ सिद्धि अेज जेनी आठ मूर्ति जेवी छे, तेथी ८ नो अंक आवे छे, तथा अंभोराशि =समुद्रनुं मंथन कर्युं तेथी समुद्र साथनी संख्याअे गणाता होवाथी ७ नो अंक आवे छे, तथा अेनाथी नववेत्र अने छ भुजा वाळा ज्वर (   ) नी उत्पात्ति होवाथी (त्रिमूर्ति होवाथी) नव नेत्र अने छ भुजानी अपेक्षाअे ९ तथा ६ नो अंक आवे छे, ॥ १ ॥

संख्यैकादशदक्त्रयी विजयकृद्दानंजयस्यार्जुनेऽ-
प्यैश्वर्यार्थिषु विंशयंत्र करणे ध्येयानि वस्तून्यतः ॥
यावद्दूर गता रमापिपरमार्धांगीभवंती स्थिरा ।
गेहेतद्दहुघा भवेच्चवसुधाधीशोपिवश्यः स्वयं ॥ २ ॥

अर्थः-महादेव अगिआर होवाथी ११ नो अंक, विजयकारी अेवां त्रण नेत्रवाळा होवाथी ३ नो अंक आवे छे. ओ प्रमाणे अर्जुनने पण अेश्वर्यादिकमां जय आपनार आ यंत्र छे, माटे विंशातियंत्र करणमां अे अे वस्तुओ ध्येय-ध्यान करवा योग्य छे, तथा गमे तेटली दूर गयेली उत्कृष्ट लक्ष्मी स्त्री तुल्य अर्धांगना थाय छे, अने घरमां स्थिर थई रहे छे. वळी अे यंत्रथी बहुधा (विशेषे करीनें) वसुधाधीश-राजा पण पोताने वश थाय छे ॥ २ ॥ इति विंशति यंत्रे महादेवावतरणम् ॥

वीरेवतारो दशमधुलोकात् । व्रतं दशम्यां वरकेवलाप्तिः ।
द्वैमातुरे धर्मयुग तथाष्ट-वर्षे महावीर पद प्रतिष्ठा ॥ ३ ॥

अर्थः-श्री वीरप्रभुनुं अवतरण [च्यवन] दशमा देवलोकथी थयुं छे, वळी दशमीने दिवसे व्रतप्राप्ति तथा केवळ ज्ञाननी प्राप्ति थई छे, ते ध्येयथी १० नो अंक विचारवो. श्री वीरप्रभुनी [देवानंदा अने त्रिशला अे] बे माता छे, अने [साधु धर्म तथा श्रावकधर्म अे] बे धर्म उपदेश्य छे ते ध्येयथी २ नो अंक विचारवो. आठ वर्षनी वय थये [बालक्रीडा प्रसंगे बळणी परीक्षा करनारा देवे] " महावीर " अेवुं नाम स्थाप्युं ते ध्येयथी ८ नो अंक विचारवो ॥ ३ ॥

चतुर्मुखांगत्वमृषि७प्रमाण-करांगता साधुगणाः नवापि ॥
षाण्मासिकी पंचादिनोनतप्ति-र्व्रते शराषट् त्रितयं चरित्रे ॥ ४ ॥

अर्थः-देशना समये समवसरणमां चार मुख थाय छे, [ऋषिप्रमाण =] ७ हाथनुं शरीर प्रमाण छे, साधुना नवगण छे, पांच दिवस न्यून छ मासनो तप कर्यो छे, पांच अथवा छ महाव्रतवाळा छे. अने दर्शनज्ञान चरित्ररूप त्रण रत्नवाळा छे, अे कारणथी यंत्रमां ४-७-९-६ वा ५-३ अे अंको ते ते स्वरूपे ध्येय छे. ॥ ४ ॥

षष्ठे भवे पोट्टिलता पि पंचमे । जाता स्तथैकादशतद्गणेश्वराः ।
विशांवुराश्यायुपिपुर्वजन्मानि । श्रीविंशयंत्रो दितिभावनाश्रियम् ॥५॥

अर्थः—पांचमे अथवा छठ्ठे भवे पोट्टिलता एटले पोट्टिलमुनि हता, जेथी
अे रीते पण ५–६ नो अंक विचारवो. तथा श्रीवीरप्रभुना अगियार
गणधर हता, अने पूर्वभवमां वीस सागरोपमनुं आयुष्यहतुं तेथी अे रीते
११ ना अंक सहित आ २० नो यंत्र विचारवो, अे रीते उपर कहेला
भावोनो निश्चय आ विंशति यंत्रथी विचारवो ॥ ५ ॥ इति विंशतियंत्रे
श्रीमहावीरावतरणम् ॥

दशासुराव्या द्युसदोद्विधाखेऽ–
ष्टौव्यंतराः ज्योतिषिकाश्चतुर्धा ॥
ते नारकाःसप्त नरात्र तिर्यग्–
जात्याश्च पंचेंद्रिय देहभाजः ॥ ६ ॥

अर्थः–१० ना अंकथी असुरकुमारादि दश भवनपतिदेवो, २ ना अंकथी
ते भवनपति [उत्तर निकाय अने दक्षिण निकायना अेम] बे प्रकारना
८ ना अंकथी आठ प्रकारना व्यंन्तरदेवो ४ ना अंकथी चार प्रकारना
ज्योतिषी, ७ ना अंकथी सात प्रकारना नारक, ९ ना अंकथी नव प्रकारना
तिर्यंच [त्रण वेद वाळा जलचरादि त्रण गणतां नव तिर्यंच], ५ ना
अंकथी ते तिर्यंचो विगेरे पंचेन्द्रियजाति, ना जीवो छे अेम विचारवुं ॥६॥

स्युःस्थावराः पंचवकाःपृथक्त्वात् । प्रत्येक वृक्षेविकलत्रयंच ॥
नरास्तथैका दशधेतिविंश–यंत्रे प्रसिद्धिः समयेपिसिद्धा ॥ ७ ॥

अर्थः–अथवा प्रत्येक वनस्पतीने जूदी गणवाथी स्थावरो पांच [साधारण
वनस्पति सहित] छे, तथा ३ ना अंकथी त्रण प्रकारना विकलेन्द्रिय,
११ ना अंकथी अगिआर प्रकारना मनुष्य [अहिं आगळ कहेवाशे ते
प्रमाणे] विचारवा. अे प्रमाणे आ विंशति यंत्रमां जे अंक प्रसिद्ध छे, ते
अंकनो भाव समयमां–सिद्धान्तमां सिद्ध–प्रसिद्ध छे ॥ ७ ॥

जलचर १ स्थलचर २ खेचरा ३ त्रिवेदाः ९ नरा सप्ते क्षेत्रजाः
अंतरद्वीपजाः ४ एवं ११ ज्योतिष्का४नक्षत्रताराणामभेदात् ॥८॥

अर्थः–उपरना श्लोकमां-(६-ठ्ठामां) तिर्यंचना नव भेद कह्या ते जलचर स्थलचर अने खेचर ओ त्रणे त्रण त्रण वेदवाळा होवाथी जाणवा. अने मनुष्यना अगिआर भेद ते भरतादि ७ क्षेत्रना अने ४ अंतर्द्वीपना जाणवा, तथा ज्योतिषीओ चार कह्या ते नक्षत्र अने ताराना ओ भेदथी [ओ बेने ओक गणीने कह्या छे.] ॥ ८ ॥

इतिकतिपययुक्ति व्यक्तिभिः विंशयंत्रं ।
दृढतरमपिभावात् सूत्रितं सद्गुणौघैः ॥
हठमतिशठचित्ते नैतितत्त्वा–कथंचित्
सहृदयसुहृदांतु—स्तादतः शाश्वतश्रीः ॥ ९ ॥

अर्थः-ओ प्रमाणे आ विंशति यंत्रने सद्‌गुणना समुहवाळी केटलीक युक्तिओवडे भावथी अतिद्रढपणे सूत्रित कर्यो [वर्णव्यो], हठ–कदाग्रहनी बुद्धिवाळा ओवा षठ पुरुषना चित्तमां तत्त्वथी कंईपण प्राप्त थतुं नथी [अर्थात् शठना चित्तमां कंई तत्त्व प्राप्त थतुं नथी], परन्तु सहृदय=विचारशील ओवा बुद्धिमानोना हृदयमां तो तत्त्व प्राप्त थाय छे, जेथी शाश्वतलक्ष्मी सिद्धी थाय छे ॥ ९ ॥

॥ पद्मावती स्तोत्रान्तर्गत विंशतियंत्र पद्धतिः ॥

श्रीपार्श्वदेववीराद्यं । नत्वानागामरार्चितम् ॥
नव स्थान्यां विंशतेःस्यात् । यंत्रमत्र तदुच्यते ॥ १ ॥

अर्थः–श्रीपार्श्वनाथ अने श्रीवीरभगवान विगेरेने नमस्कार करीने नाग-देवो वडे पण पूजित ओवो नव कोठानो जे विंशति यंत्र ते अहिं कहेवाय छे (अथवा नाग ओटले नागकुमारादि भवनपतिदेवो वडे तथा अमर ओटले वैमानिक देवो वडे पूजित ओवा श्री पार्श्वनाथ तथा श्रीवीरप्रभुने नमस्कार करीने नवकोठानो विंशति यंत्र कहेवाय छे) ॥ १ ॥

भू१विश्व३क्षण६चंद्र१चंद्र१पृथिवी१युग्मैक१२संख्याक्रमात् ।
चंद्रां१भोनिधि४वाण५षण्६नव९वसू न् ८दिक्१०खे८चराइयादिषु॥
ऐश्वर्यात्१रिपुमारी विश्वभयहृत् क्षोभांतरायात् विषात् ।
लक्ष्मी १ रक्षण २ भारती ३ गुरुमुखात् मंत्रान् इमान् देवते ॥ १ ॥

इति पद्मावती स्तोत्रे

अर्थः—भू=१, विश्व=३, क्षण=६, चन्द्र=१, चंद्र=१, पृथ्वी १, युग्मैक=१२, अे संख्याना अनुक्रमथी चंद्र=१, अम्भोनिधि=४, बाण=५, षट्=६, नव=९ वसु=८, अने दिग्=१० अने तेथी खे उर्ध्व आकाशमां [अेटले १० नी उपर राशि=१२ विगेरे अंको स्थापवामां जे यंत्र बने छे] ते अैश्वर्यवाळा यंत्र लक्ष्मी प्राप्त थाय छे, तथा शत्रु अने मरकी विगेरे तथा सर्व भयोथी रक्षण थाय छे, तथा हृदयक्षोभथी अन्तरायथी अने विषथी पण रक्षण थाय छे. तथा गुरुमुखथी [बृहस्पतिना मुखथी] वाणी थाय छे, अे प्रमाणे लक्ष्मी रक्षण भारती प्राप्त थाय छे, तेथी हे पद्मावती देवि ! माता ! अे अे मंत्रोने—रहस्योने गुरुमुखथी निश्चय करीने ध्यान करे ॥ १ ॥

तत्रैंद्री १ राक्षसो २ दीची ३—वायु४मध्या५ग्नि६दक्षिणा७॥
ऐशानी ८ पश्चिमे तासु ९ । क्रमादंक निवेशनम् ॥ २ ॥

अर्थः—त्यां अनुक्रमे पूर्व दिशिमां—राक्षसी (नैऋत्य) दिशिमां, उत्तर दिशिमां वायव्य—मध्य—अग्निकोण—दक्षिण—ईशान—अने पश्चिम अे नव स्थानोमां [कोठाओमां] अनुक्रमे अंकस्थापना करवी ॥ २ ॥

राशेरिष्टस्यांशकोयस्तृतीयो—
दिग्भि ४ र्हीनः सद्वितीये निवेश्यः ॥
रूपा १ धिक्यान्नंद ९ वेदा ४ द्रि १ वाण ५
रामां ३ ग ६ क्ष्मा १ सिद्धि ८ कोष्टेषुदध्यात् ॥३॥

१ आ श्लोकमां लखेला अंकोनी विशेष स्पष्टता आ श्लोकनी अहिं चालु टीकाना भावार्थ थीज समजी शकाशे. के अे अंकोथी २० केवी रीते बने छे.

अर्थः–इष्ट राशिनो जे त्रीजो भाग, तेमांथी चार बाद करतां जे अंक प्राप्त थाय तेने बीजा कोठामां स्थापवो, अने तेनाथी अेकेक अधिक अंक ने अनुक्रमे ९ मा चोथा सातमा पांचमा त्रीजा छट्टा पहेला अने आठमा [=९-४-७-५-३-६-१-८ अे नंबरवाळा आठ] कोठाओमां स्थापवो. ॥ ३ ॥

विंशतेर्न त्रयोभागा–स्तेनाष्टादशयंत्रवत् ॥
द्वितियगेहे द्वितियं । दत्वामार्ग समाश्रयेत् ॥ ४ ॥

अर्थः–परन्तु अहिं वीशना यंत्रमां त्रण भाग पूर्ण थता नथी, ते कारणथी अढारना यंत्रनी पेठे बीजा गृहमां २ ना अंक स्थापीने त्यारबाद आगळनो मार्ग लेवो [अेटले ३-४-५-६-७-८-इत्यादि अंकोनी स्थापना ९-४ ७-५-३ इत्यादि गृहोमां करवी.] ॥ ४ ॥

सर्वस्थानेषु चैकांकः । परमेश्वरवाचकः ॥
मंत्रपाठे प्रणववत् । धार्य कार्यस्य सिद्धिदः ॥ ५ ॥

अर्थः–पुनः मंत्र पाठमां जेम प्रणव (ॐ) नी स्थापना अवश्य थाय छे, तेम आ विंशतियंत्रना अंकोमां पण परमेश्वरनो वाचक अने सर्व कार्यनी सिद्धि करनारो अेवो १ नो अंक सर्व गृहोमां स्थापवो ॥ ५ ॥

१ अेप्रमाणे स्थापवाथी आ अंक स्थापना थई

१०	२	८
४	७	११
६	११	३

२ सर्व गृहोमां १ नो अंक स्थापवाथी

१०	१२	१८
१४	१७	११
१६	११	१३

आ स्थापना थाय, परंतु

४-३–८ इत्यादि गतिअे यवनपद्धति प्रमाणें स्थापतां

१	१६	३
१२	१०	८
७	४	९

अे प्रमाणे अंक स्थापना थई. जेमां २ तथा ६ नी साथेज आव्यो छे, परन्तु सर्व गृहोमां १ नो अंक आवे तेवा यंत्रो हवी आगळ अन्य पध्धतिअे दर्शावाशे.

यथायवनयंत्रस्याऽ-ब्धि४त्रि३सिध्या८दिकागतिः ॥
श्रीमद्विजययंत्रोकाऽ-ष्टमीशुद्रेषु सोत्तमा ॥ ६ ॥

अर्थः—जेम यवनोना विंशातियंत्रमां ४-३-८ इत्यादि गतिओ गृहोनो अनुक्रम कह्यो छे, तेम विजय यंत्रमां कहेली आठमी गति शुद्रोमां [शुद्रो माटे] उत्तम छे. ॥ ६ ॥

स्थाने द्वयेऽत्र यवनै—रेक दानं विनिर्मितम् ।
तेनाद्विके द्वादशास्तिः । षट्के षोडश संभवः ॥ ७ ॥

अर्थः—यवन विंशति यंत्रमां यवनोओ बे स्थानोमां [बे कोठांमां] १ नो अंक [अधित] स्थापन कर्यो छे, ते कारण २ ना कोठामां १२ अने ६ ना कोठामां १६ नो अंक स्थपाय छे ॥ ७ ॥

मध्ये तत्र दश स्थानं । यथा त्रांतस्तथा दश ।
कमलाकृति यंत्रेपि । तत्क्रमादग्रिगाः शिवाः ११ ॥ ८ ॥

अर्थः—त्यां मध्य कोठामां १० नुं अंकस्थान जे आ विंशति यंत्रमां छे, तेम कमलाकृति यंत्रमां पण मध्य कोठामां १० नो अंक छे, त्यारबाद अनुक्रमे आगळ चालतां [शिव=] ११ नो अंक स्थपाय छे. ॥ ८ ॥

क्रमात पंचकात्पंचा—धिक त्वेदश १० मध्यगा ।
तदेका दशातः पंचा—धिकत्वेऽधस्त्क षोडशः ॥ ९ ॥

---

२ आठमी गतिओ बनेलो यंत्र आ प्रमाणे

१	६	१२
२	१०	८
१७	४	९

आ यंत्रोमां २० नी गणत्री केवी रीते करवी ते चालु टीकाना भावार्थमांज कहेवाशे.

अर्थः—त्यारबाद जेम पांचमां कोठामां प्राप्त थयेला कोठा संबंधि ५ ना अंकमां ५ मेळवतां १० नो अंक मध्यगत पांचमां कोठामां आव्यो छे, तेम ११ मां ५ मेळवतां १६ नो अंक ११ ना अंकनी नीचे छट्ठा कोठामां आवे छे. ॥ ९ ॥

अथ काव्यार्थः—भूः १ विश्वानि ३ क्षणाः ६ क्षणैः षड्भिस्तकगामिका इति वचनात् चंद्र १ पृथिवी २ पुनः पुनश्चंद्र कथनादेककः सर्वत्र देयः इत्याभि प्रायः एवं १३-१६-१२ इति स्थान त्रय सिद्धिः अनुलोम विलोमे नांक सूत्रणमुभयांकेभ्योपि योजना ज्ञापकात् चंद्रांभोनिधि इति पद्मावत्या व्याख्येयं समुद्र शद्बे न चत्वारः सप्तवा इति गणनात् ततः १७-१४ इति स्थान द्वय सिद्धिः बाणेति चतुर्दशाऽधः बाणाः ५ यद्वा षट् पंचशा इति सावण्यात् एतद्विस्तर प्रागुक्त एव पांडव शद्बेन पंच प्रसिद्धाः वक्ततः षट् कर्णस्य पांडवत्वात् तथा पंचभिः काम्यते कुंता तद्वधूः पंच-काम्यतीत्यत्र धर्म १ वायु २ इंद्राः ३ अश्विनीकुमार २ द्वयं एवं ५ षष्ठः पांडुरिति पंच कथने षडपि ग्राह्याः एवं बाणाः ५ कामस्य प्रसिद्धाः षष्ठोवसरः 'रहोनास्तिक्षणोनास्ति' इति वचनात् एव मिंद्रिय रसादि संक्यायामपि पंच षत्वं भाव्यं तेन ॥

अर्थः—उपर कहेला भु विश्व क्षण इत्यादि पदवाला काव्यनो [पद्मावती काव्यनो] भावार्थ आप्रमाणे भू एटले १ विश्वअेटले ३, क्षण अेशब्द छना अंकने दर्शावनारो होवाथी क्षण अेटले ६, अे त्रणे अंक साथे चंद्र शब्द वारंवार कहेवाथी चंद्र एटले १ नो अंक सर्वत्र जोडतां तथा पृथ्वी अेटले १ नो अंक पण जोडतां, (अर्थात् १, ३, ६ नी पश्चात् १, १, १ जोडतां ११-२३-१६ थाय) अे प्रमाणे १ नो अंक सर्वत्र (सर्वस्थानें) स्थापवो, जेथी १३-१६-११ अे त्रण स्थान [अंकस्थान] सिध्ध थाय छे, अहिं क्रमपूर्वक अथवा क्रम रहित पण अंक स्थापना थाय छे, तेथी बन्ने प्रकारना अंकोवडे पण योजना जणावेली छे.

तथा चंद्रांभोनिधि इत्यादि पदोनी व्याख्या आ प्रमाणें—अंभोनिधि अेटले समुद्र शब्दथी ४ अथवा ७ नो अंक गणाय छे. तेथी ७ अने ४, अने उपर कह्याप्रमाणें १ नो अंक अहिंपण जोडतां १७ अने १४ अेप्रमाणें बे अंकस्थान सिध्ध थाय छे. तथा बाण अेटले ५ नो खंड ते चौदनी

नीचे स्थापवो, अथवा छ अने पांच अेबे अंकने सद्दशपणुं छे, ते सविस्तर प्रथमज कहेवाई गयुं छे, जेमके " पांडव " अेशब्द वडे पांचनो अंक प्रसिद्ध छे, अने वस्तुतः कर्णने पण पांडव पणुं होवाथी " पांडव " शब्द थी छनो अंक पण गणाय. तथा पांच वडे जे काम्यते इच्छायते पंचकामी अेटले कुंता माता तेमनी वधू [पुत्रवधू द्रौपदी], अेमां धर्म-वायु-इन्द्र-आश्विनीकुमार बे, अेप्रमाणें पांच अने छट्ठा पांडु अेप्रमाणें पांच कहेवाथी छनुं पण ग्रहण थाय छे. अेरीते बाण शब्दथी पण कामदेवनां ५ बाण प्रसिद्ध छे, अने छट्ठो अकसर (अे पण कामनुं छट्ठुं बाण तुल्य छे], कह्यूं छे के रहो नास्ति=अेकान्त नथी, क्षणो नास्ति=अवसर नथी. इतिवचनात्. अेप्रमाणें इद्रिय अने रस पांच पांच संख्यावाळा छे तो पण ६ नी गणत्री कराय छे, अेम जाणवुं. जेथी बाण अे शब्दथी ५ अथवा ६ नो पण अंक जाणवो, ते कारणथी.

प्राच्यांद्दगिंदू १२ नैऋत्यां-गुणेन्दू १३ उत्तराश्रितौ ॥
कृतेंदू १४ तदधोवाणेंदू १५ कला १६ वैकवृद्धितः ॥ १० ॥

अर्थः-पूर्वदिशमां द्दगिंदू=१२, नैऋत्यकोणमां गुणेन्दू=१३, उत्तरादिशामां कृतेन्दू=१४, तेनी नीचे बाणेन्दू=१५ अथवा अेमां अेक अधिक करवाथी चंद्रनी कळा=१६पण गणाय [ते वायव्य कोणमां स्थापाय छे]॥१०॥

पंचाधिकत्वादत्रैव । स्थापनीयां नवेंदवः १९ ॥
ततो दशांतो भौरुद्रा ११-अघः पंचाधिकानृपा १६. ॥ ११ ॥

अर्थः-अथवा उत्तरदिशिमां जे १४ स्थाप्या छे, तेमां पांच अधिक करवाथी १९ थाय ते पण त्यांज १५ ना स्थाने स्थपाय छे. त्यारबाद अंतः=मध्यमां १० अने तेनी अग्रे [अेटले अग्निकोणमां] ११ नो अंक स्थपाय छे अने तेनी [११ नी] नीचे पांच अधिक अेटले १६ नो अंक स्थापवो. ॥ ११ ॥

ई.	पूर्व	अ
૧૭	૧૨	૧૧
૧૪	૧૦	૧૬
૧૫ ૧૯	૧૮	૧૩
वा.	पश्चिम	नै.

उत्तर (left) — दक्षिण (right)

ऐशान्यांस्यष्टि १९ रष्टेंदू १८ । वारुण्या मघवादीशि ॥
क्रमप्राप्तोष्टादशांक–स्तत्रभाव्या नवापिते ॥ १२ ॥

१–१०–९ इतियोजनायां नवक गणनात् यद्वा वाणेति सूत्रे चतुर्दशेभ्यो बाणाधिकत्वे १९ गौ ९ भ्रुवेत्वन्यथा रुचिरित्युपदेशात् यद्वा वाणोनत्वे ९ यद्वा क्रम प्राप्त १५ मध्ये षड्नत्वे ९ अग्रे विवृत्यनवकथनात् दशशर कला इति सौंदर्यलहरी तेन १० वाणा एकोना ९ इत्यपि यद्वा वाणाः ३ रामस्य १ अर्जुनस्य २ कामस्य ३ तत्र ६ मेलने ९ वाण तद्वतो रभेदोप चारात् अत्र १–७–१ वाण षट् इति ११ एवं २० आयतत्वेपि १–८–११ इति २० तथा १७–१–१–१ एवं २० कोणगणने दशस्थाने शून्यवात् एकोनत्वे ९–११ एवं स्थानद्वयादपि २० योजना भावात् वाण ५ षट् ६ वचनेन एकादशांक इति केचित् तन्नपूर्वं एकादशांक

۱	۱۴	۳
۱۲	۱۰	۸
۷	۳	۹

भावेन पुनरुक्तदोषात् तेन वाण कथनात् पंच ५ त्रयोवा चतुर्दश स्थाने अंक पार्थक्ये १–४–१५ एवं २० तथा १–७–१–४–१–६ एवं २० तथा १७ पुनर्वाण ३ एवं २० तथा १४–१–५ एवं २० ततो यथा योगं वाणेत्यादि सूत्रं विवरणीयं एव मन्यत्रापि १–७–१२ अथवा १७–१–२ तथा १–३–१६ अथवा १३–१–६ तथा १७ एकोन ४ तत्र ३ एवं २० कोणे एकोन ९–१–११ द्वितीय कोणे एकोन ७ तदा ६–१–१३ एवं २० तथा ११ एकोन ६ तथा ५ अधः १–३ एवं २० अनयारीत्या कोष्टांक भेदे अभेदे वा ऊन करणे अधिक करणेवा ज्ञापकं वाणषडिति सूत्रं मंतव्यं ततः एकोन ८ तदा ७ अग्रे १३ एव २० तथा एकोन २ तदा १-१० एकोन एकाधिक ८ तदा ९ इत्यादिना सर्वत्र समाधिः एवं बहुधा यंत्र भावना सर्व कार्य सिद्धि करत्वात् षोडश कोष्ट चतुर्स्त्रिंशत् यंत्रवत् एवं १५–१८ इतिस्थानद्वयं सिद्धिः तत एव वाण रूप वसु दिक् दिक् खेच राश्यादिषु इतिकाचित्पाठः तेन नववस्त्क नित्यमपि व्याख्यातं ततोमध्ये दिक् दश देयाः ततोप्युचैः खे आकाशे दशांकस्थानादुपरि राश्यादिषु द्वादश प्रभृतिषु अंकेषु घृतेषु यंत्रात् अस्मात् ऐश्वर्यात् लक्ष्मी भवति रिपु प्रमुखा निष्टेभ्यो रक्षणं भवति रिपवो वैरिणः मारि युगपल्लोकमृत्युः विश्वानि सर्वाणि भयानि

हृत्क्षोभः चित्तभ्रमः उपलक्षणात् सर्वे रोगा ततो द्वंद्वः तस्मात् विषात् सर्पादेः अत्राप्युप लक्षणात् सिंह गजादेरिति तथा गुरुमुखात् बृहस्पति मुखात् भारति वाणी भवति द्वंद्वाल्लक्ष्मी रक्षण भारती (वाण १५ एश्वर्य रक्षायां १६ विधार्थे १९ सप्तम स्थाने लेख्याः) प्राप्नोति हे देवते मातः पद्मावति इमान् मंत्रान रहस्यानि गुरुमुखादित्यावृत्या व्याख्यानान्निश्चित्य ध्यायामिति अध्याहारः इति काव्यार्थः यद्वाखेचरा गृहाः यथानवसुस्थानेषु स्थापिताः व्याशादिषु पूर्वादि दिशासु एतानंकान् तथासंस्थाप्य ध्यायामि

अर्थः-इशान कोणमां त्वष्टि=१७, वारुणी दिशामां [पश्चिममां] अष्टेंदू=१८, अे प्रमाणे मघवा दिशीथी (पूर्व दिशाथी) दिशाओना क्रम प्रमाणे अढारनो अंक आव्यो, ते विंशति यंत्रमां नवे गृहोमां अथ नवे अंकस्थानो विचारवां ते आ प्रमाणे—

अर्थः-१-१०-९ अे * योजनामां ९ नी गणत्री करवाथी, (२० थाय छे) अथवा काव्यमां वाण शव्द कह्यो छे ते वाण अेटले ५ ना अंकोनो चौदमां अधिक करवाथी १९ थाय छे तेमां [अे १९ मां] गौ अेटले ९ नो अंक ध्रुव होवाथी यथा रुचि प्रमाणे गणितमां जोडवो, अेम कहेलुं होवाथी (१-१०-९ मां ९ नो अंक गणाय छे,) अथवा बीजी रीते विचारतां वाण अेटले ५ नो अंक न्यून करवाथी [अेटले चौदा मांथी ५ बाद करवाथी] पण ९ आवे, अथवा पांच अने छ सदृश होवाथी १५ मांथी ६ न्यून करीअे तो पण ९ आवे, अने ते नवनो अंक पूर्वे विवरीने कहेवाई गयो छे, अथवा दश सर कला (अेटले १०-१-३-१६ अेमां सर=वाण अेटले १ ने १० मां थी बाद करतां पण ९ आवे, अथवा वाण अेटले ३ नो अंक

* विंशतियंत्रमां पूर्वे दर्शाव्या प्रमाणे त्रीजा पांचमा अने सातमा कोठामाना ११-१०-१९ मांथी यथारुचि अंको लईने २० गणवानी पद्धति अहिं दर्शावाय छे त्या ११ मांनो १, १० मांना १० अने १९ मांथी ९ नो अंक लई १-१०-९ अे त्रणे मेळवीने २० गण्या. वळी अहिं सातमा कोठामा १५ ना स्थाने अेटले वास्तविक रीते ५ ना स्थानमां १९ अेटले ९ नो अंक केवी रीते गणवो ? तेनी जूदी जूदी रीत दर्शावी. अे कोणपक्तिथी २० गण्या छे.

पण गणाय, कारण के रामनुं अर्जुननुं अने कामदेवनुं ए त्रण बाण प्रसिद्ध छे, माटे ए ३ मां (१६ मांना) ६ ने मेळवतां पण ९ थाय. अथवा बाण अने बाणधारी ए बेमां अभेदोपचारथी ६ गणतां ५ मां मेळवी ११ करी १–७–१–११=२० थाय.

अर्थः–हवे १७-१२-११ ए त्रण अंकनी पंक्तिमां १, [७+१ =] ८, ११ ए त्रण मळीने २० थाय छे, अथवा १७-१-१-१ मळीने २० थाय छे, अथवा खूणाथी खूणे गणतां १० मां शून्य होवाथी १ न्यून करवाथी ९ थाय, जेथी ११-९ एटले २० थाय ए रीते बे स्थानथी [त्रीजा पांचमा कोठाना ११–१० थी पण २० नी गणत्री थई. वळी योजना भावथी संयुक्त भावथी सातमा कोठाना ५–६ नी साद्दशतावाळा बे अंकोने मेळवी ११ करी मध्य कोठामां रहेला १० ने एक न्यून पणाथी ९ गणीने ११–९ एटले २० केटलाक आचार्यो गणे छे, ते योग्य नथी, कारणके प्रथम ११ ना अंक साथे ९ मेळवी एकवार २० गणाई गया छे, तेथी अहिं पुनरुक्त दोष [पुनर्गणना दोष] प्राप्त थाय छे, ते माटे अहिं बाण कहेवाथी ५ अथवा ३ गणीने १४ ना अंकने छूटो पाडतां १–४–१५ एटले २० थाय छे, तथा [१७–१४–१५ ने बदले १६ नी पंक्तिमांथी अंक छूटा पाडी] १-७-१-४-१-६ एटले २० गणाय छे. तथा सत्तर अने सातमा कोष्टकमां बाणने ५ गण्या छे, तेने बदले ३ गणतां १७–३ एटले २०थाय छे. तथा [१४–१५ मां] १४–१–५ एटले २० थाय छे, माटे आ काव्यमां बाण शब्दनो अर्थ ५–६–३ इत्यादिरीते यथा योग्य विचारवो, अने ते प्रमाणे अन्यस्थाने पण बाण शब्दना ए अर्थोथीज यथायोग्य २० नो अंक प्राप्त करवो. तथा १–७–१२ एटले पण २० थाय छे. अथवा १७–१–२ थी पण २० थाय छे.

तथा [११–१६–१३ नी पंक्तिमां अंकोने यथा रुचि छुटा पाडतां] १–३–१६ थी २० थाय छे, अथवा १३–१–६ थी २० थाय छे. तथा [१७–१४–१५ नी पांक्तिमां] १७ मां १४ ना अंकने (१ न्यून ४ एटले) ३ गणीने उमेरतां २० थाय छे, ए रीते खूणामां रहेला १९ एटले १ न्यून ९ अर्थात् ८ गणीने ८–१–११ थी पण २० थाय छे [ए १९–१०–११ नी

पंक्तिमांथी २० गण्या.] तथा वीजे खूणे १७–१०–१३ नी पंक्तिमांथी १७ अेटले १ न्यून ७ अर्थात् ६ गणीने ६–१–१३ मेळवतां २० थाय छे. अे प्रमाणे [११–१६–१३ नी पंक्तिमां] ११– [१ न्यून ६ अर्थात्] ५–१–३ थी पण २० थाय छे.

अर्थः–अे रीते कोठामां रहेला अंकोने छूटा पाड्या विना अथवा छूटा पाडीने तथा अेकादि अंक न्यून करीने अथवा अधिक करीने पण अे यंत्र २० संख्या नो जणावनार छे, तथा बाण अेटले ५ नो अंक अेवुं पण सूत्र जाणवुं. अथवा त्यारबाद [१९–१३ नी पंक्तिमां अेक न्यून आठ करवाथी अढार अेटले सात गणीने ते ७ नी आगळनो १३ अंक उमेरतां ७–१३ थी २० थाय छे. तथा [१२–१०–१८ नी पंक्तिमां] १ न्यून २ अेटले १ गणी तेमज अढारमां १ अधिक ८ अेटले ९ गणीने १–१०–९ स्थापवाथी पण २० थाय. इत्यादिरीते सर्व स्थाले २० नी गणत्री सम्यक्रीते विचारवी. अने अे रीते घणी घणी रीते करेली यंत्रना गणितनी भावना सर्व कार्यनी सिद्धि करनारी होवाथी सोल कोठामां करेला चोत्रीसना यंत्रनी पेठे विंशतियंत्रनी भावना पण जाणवी. अे प्रमाणे आ विंशतियंत्रमां ५ ना स्थाने १५ अने १९ नी भावना अंक स्थाननी सिद्धि सातमा कोठामा गणेली छे.

अर्थः-ते कारणथीज बाण रूप वसु दिक् दिक् खे च राश्यादिषु अे वो पण पाठ कोई कोई ग्रंथमां छे. तेथी नव वस्तुओ अेम पण [नव गृहोमां नव अंकस्थानरूप ९ अेम पण] कह्युं छे, माटे ते नव कोठाओमां मध्य कोठाना विषे दिक् अेटले १० नो अंक स्थापवो, ते अंकथी पण उंचे खे=आकाशमां अर्थात् १० नी अंकनी उपर राश्यादिषु अेटले १२ विगेरे अंको स्थाप्ये छते ये यंत्ररूप ऐश्वर्यथी लक्ष्मी प्राप्त थाय छे, अने शत्रु विगेरे अनिष्ट पदार्थोथी रक्षण थाय छे, अहिं रिपु अेटले शत्रुओ, मारि अेटले समकाळे घणा लोकनुं मृत्यु, तथा विश्व=सर्वे जातना भय अेटले भय अने हृत्क्षोभ अेटले चित्तनो भ्रम, तथा उपलक्षणथी सर्वे प्रकारना रोग, अे सर्वनो द्वन्द्वसमास करतां रिपुमारिविश्वत्रयहृत्क्षोभ, त्यारबाद तेवा प्रकारना विषथी अेटले सर्प विगेरेना विषथी. अहिं पण उपलक्षण वडे सिंह हस्ति विगेरेथी (रक्षण थाय छे–इति अध्याहार्य)

तथा गुरुमुखात् एटले वृहस्पतिना मुखथी भारती एटले वाणी थाय छे. ए त्रणेनो द्वन्द्वसमास करतां लक्ष्मीरक्षणभारती एवुं वाक्य थाय छे. [अहिं सातमा गृहमां बाण एटले ऐश्वर्यार्थे १५, रक्षार्थे १८, अने विद्यार्थे १९ नो अंक स्थापवो,] ते लक्ष्मीरक्षण अने वाणी प्राप्त थाय छे. तथा हे देवते एटले हे पद्मावती माता ! आ मंत्रोने रहस्योने गुरुमुखथी जाणीने यावत् व्याख्याथी निश्चय करीने ध्यायामि एटले हुं ध्यान करूं छुं ए ध्यायामि ५६ श्लोकमां कह्युं नथी तो पण अध्याहारथी ग्रहण करवुं ॥ इति काव्यार्थः ॥

॥ विंशतियंत्रे नवग्रहादि स्थापना ॥

अथवा खेचराः एटले नव गृहोने जेम यंत्रना नव कोठामां पूर्वादि दिशाओमां स्थापेला होय छे, तेवी रीते ए अंकस्थानोने पण स्थापीने हे पद्मावती देवी ! हुं ध्यान करूं छुं. ते ग्रहोनी स्थापना आ प्रमाणेः—

मध्ये रविःशशी प्राच्यां । प्रतीच्यां मंगलःस्थितः ॥
गुरुरीशे कविर्याम्ये । कौवेर्यां निश्रितो बुधः ॥ १ ॥

अर्थ-मध्यमां सूर्य, पूर्वमां चंद्र, पश्चिममां मंगल, ईशानमां गुरु, दक्षिणमां शुक्र, अने उत्तर दिशामां [विंशति यंत्रने विषे] बुध रहेलो छे. ॥ १ ॥

मंदोवायौतमोवन्हौ । नैरुत्यांकेतुराश्रितः ॥
ग्रहाणामितिदिग् भागा । न्यस्यंतेमुद्रिकादिषु ॥ २ ॥

अर्थः-वायुकोणमां शनि, अग्निकोणमां राहु, अने नैऋत्यमां केतु रह्यो छे. ए प्रमाणे मुद्रिका विगेरेमां ग्रहोने ते ते दिशीभागमां स्थपाय छे ॥२॥

अधः स्थलात् उपर्युपरि अंकधरणं कुंडलिन्यागत्यानागाधिष्ठितत्वात्

नीचेना स्थानथी उपर उपर कुंडलिनी गति प्रमाणे [प्रदक्षिणा वर्तक्रमथी] अंकस्थापन करवानुं कारणके ए यंत्र नागाधिष्ठित

(पद्मावती ते धरणेन्द्रनी इंद्राणी छे, अने धरणेन्द्र ते नागकुमार देवोनो इन्द्र छे, माटे नागाधिष्ठित) छे. [ते नागराजनी साथकता आ प्रमाणे—]

> इतःपंचफणोनाग—राजपद्माफणत्रयात् ॥
> मध्येदशावतारोर्हन् । भानुतेजाः कविर्ज्ञयुक् ॥ ३ ॥

अर्थ—हवे अहिं नागराज पांच फणावाळो छे, तेथा दक्षिण दिशामां खूणे ५ नो अंक स्थपाय छे, अने पद्मा [पद्मावती] त्रण फणावाळी होवाथी ३ नो अंक पण दक्षिणमां बीजे खूणे [जमणे खूणे] स्थपाय छे. अने ते बने फणाओनी उपर मध्यें दश अवतारवाळा श्री पार्श्वनाथ प्रभु रह्या छे, तेथी ते बे अंकोनी उपर मध्यमां १० नो अंक स्थपाय छे. सूर्यना तेज वाळो [उपर १२ वाळो] अने तेनी जमणी बाजुअे तथा डाबी बाजुअे कवि=शुक्र १६[3] जिव्हावाळो होवाथी १६ नो अने ज्ञ=बुध १+४=५[4] जिव्हावाळो होवाथी १४ नो अंक स्थपाय छे, अर्थात् जमणो बुध अने डाबो शुक्रनो अंक स्थपाय छे. ॥ ३ ॥

१७	१२	११
१४	१०	१६
१९ १५	१८	१३

नागकुलानां नवसंख्या सिद्धैव यद्वा हे देवते तव गोप्यानि यंत्रस्थापना अत्रयोजना यथा १७-२-१ प्रथमा ७-१२-१ द्वितीया ७-२-११ तृतीया एवं ३ उपरि पंक्तौ १४-०-६ चतुर्थी ४-१० ६ पंचमी ४-०-१६ षष्टी एवं ३ मध्यपंक्तौ १५-१-१-२ सप्तमी १-१८-१ अष्टमी १–५–१–१३ नवमी एवं३ अधःपंक्तौ अत्र ६–८–३–१–१–१ एका ५-९ ३-१-१-१ द्वितीया १९-१ इति स्थान द्वयादपि जायमाना विंशतिका ज्ञेया यथा षडूनाः (षडूनवपंचभ्या ऊना इति षडून वचनादेक कदानं सिद्धं तेन १५ मध्ये षडूनता) १५ तदा ९ तत्र एकांक धरणे १९

१ पट्सुएकोनत्वे पंचयाभ्यां २ चतुर्षुएकोनत्वेत्रयः उदीच्यां ३ कविःषोडशार्चिः १–४–इति बुधः पंचार्चिः

१ छमांथी १ न्यून करतां ५ नो अंक दक्षिणमा. २ चारमांथी १ न्यूनकरतां ३ नो अंक उत्तरमा ३ कवि १६ आर्चि-जिव्हावाळो छे, ४ ज्ञ अेटले बुध ५ अेटले १-४ जिव्हावाळो छे माटे १४.

ततः त्रयोदशस्थान गतः १ मेलने २० एतान् गण्यंते विंशति वार विंशते रुपरि प्रयोजनाभावात् एवं आयतत्वे ८ योजना अथ उद्धरीत्या प्रथम पंक्तौ। योजना ७-४ षड्डून १५ शेष ९ एवं २० प्रथमा १-१४-५ द्वितिया १-४-१५ तृतीया एवं ३ ततः १२-०-८- चतुर्थी २-१०-८ पंचमी १-१-१८ षष्टी एवं ३ मध्यपंक्तौ ११-६-३ सप्तमी १-१६-३ अष्टमी १-६-१३ नवमी एता ८ नवउद्धरीत्या सर्वा १८ कोणे ३-१०-७ द्वितीय कोणे १-१० षड्डून पंचदशशेष ९ एवं विंशतिवार विंशतिकाः॥ अत्र १२-८ तथा ४-१६ तथा १७-३ तथा ९-११ यद्वा १९-१ तथा ७-१३ दशस्थानेपि शून्यत्वात् एकोनत्वे ९-११ तथा पंचसु एकोनत्वे ४ षट्सुएकोनत्वे५एवं ९-१०-१ यद्वा५-६ दशस्थाने ९ एवं स्थानद्वयजा अन्यापि विंशतिका ज्ञेया गंभीरार्थविषयात् यंत्रेस्य एवमेव गंगाप्रवाह ग्रंथ कथिते

नागकुलनी संख्या नव प्रसिद्ध छे. अथवा हे पद्मावती देवि ! ते नव गृहमां [विंशति यंत्रमां] नव अंक स्थानो गोप्यानि=रक्षण करवा योग्य अर्थात् स्थापवा योग्य छे. ते यंत्रनी स्थापना आ प्रमाणे—

१७	१२	११
१४	१०	१६
१९ १५	१८	१३

अहिं २० नी गणत्रीनी योजना आ प्रमाणे—

अर्थ—अहिं २० नी गणत्री वीस रीतिए थाय छे ते आ प्रमाणे— [१७–१२–११ नी पंक्तिमांथी] १७–२–१ एटले २०, ७–१२–१ एटले २०, अने ७–२–११ एटले २० ए प्रमाणे पहेली बीजी अने त्रीजी ए त्रण रीति थई. तथा [१४–१०–१६ नी पंक्तिमां] १४–०–६ ए चोथी रीतिए २०, ४–१०–६ एटले २० ए पांचमी रीति, ४–०–१६ एटले २० ए छट्ठी रीति, ए प्रमाणे त्रण रीति मध्य पंक्तिनी थई. तथा [१५–१८–१३ नी पंक्तिमां] १५–१–१–३ एटले २० ए सातमी रीति, १–१८–१ एटले २० ए आठमी रीति. १–५–१–१३ एटले २० ए नवमी रीति, ए प्रमाणे त्रण रीति नीचेनी पंक्तिमां जाणवी. [अथवा सातमा गृहमां १९/१५ ना स्थाने १६ पण विचारी ए कारण के ५–६ नी सदृशता होवाथी ६ विचारी ए तो] ६–८–३–१–१–१ एटले २० ए पहेली रीति अने १५–१९ विचारी ए तो ५–९–३–१–१–१ एटले २० ए बीजी रीति. तेमज १९–१ एटले

२० अे त्रीजी रीति. अे प्रमाणे वीजी रीते पण अधः [नीचेनी] पंक्तिमां त्रण रीति जाणवी. अहिं छेल्ली रीतिमां वे स्थानथी पण २० नी गणत्री जाणवी. तथा अहिं छ न्यून अेटले छ नो अंक पांच वडे न्यून गणीअे तो षट् उन कहेवाथी १ नो अंक स्थापवो सिद्ध थाय छे, वळी ते कारणथी १५ मांथी छ न्यून करतां ९ नो अंक आवे ते नव साथे पश्चात् अेकनो अंक स्थापतां १९ थाय छे. त्यारबाद १३ अंकस्थानमांनो १ मेळवतां २० थाय छे ते वीस अहिं न गणवा, कारणके विंशाति यंत्रमां वीस वार २० नी गणत्री करवानी होवाथी ते उपरान्त अधिक रीतिनुं प्रयोजन नथी. अे प्रमाणे दीर्घ पंक्तिथी नव रीतिअे २० नी गणत्री थई.

[हवे १७-१४-${}^{१}_{६}{}^{९}_{५}$ नी पंक्तिमां] उर्ध्व पंक्ति गणतां पहेली उर्ध्व पंक्तिमां छ न्यून १५ अेटले ९ गणीने ७-४-९ अेटले २० थाय ते प्रथम रीति, १-१४-५ अेटले २० अे वीजी रीति, १-४-१५ अेटले अे त्रीजी रीति. अे त्रण रीति जाणवी.

त्यारबाद वीजी मध्य उर्ध्व पंक्तिमां [अेटले १२-१०-१८ मां] १२-०-८ अेटले २० अे चोथी रीति, २-१०-८ अेटले २० अे पांचमी रीति, १-१-१८ अेटले २० अे छट्ठी रीति, अे प्रमाणे मध्यनी उर्ध्व पंक्तिमां पण त्रण रीति थई.

[त्यारबाद ११-१६-१३ अे त्रीजी उर्ध्व पंक्तिमां] ११-६-३ अेटले २० अे सातमी रीति, १-१६-३ अेटले २० अे आठमी रीति, अने १-६-१३ अेटले २० अे नवमी रीति, अे नव रीति उर्ध्व पंक्तिने अनुसारे जाणवी. अने अे प्रमाणे नव आयत रीति अने नव उर्ध्व रीति सर्व मळीने १८ रीति थई.

तथा अेक खूणाथी वीजा खूणानी पंक्तिमां [विदिशि पंक्तिमां अेटले १३-१०-१७ नी पंक्तिमां] ३-१०-७ अेटले २० अे ओगणीसमी रीति, तथा [${}^{२}_{६}{}^{०}_{५}$-१०-११ नी पंक्तिमां] छ न्यून पंदर अेटले ९ गणीने १-१०-९ अेटले २० अे वीसमी रीति. अे प्रमाणे २० वार २० नी गणत्री जाणवी.

वळी अहिं बीजी रीते पण १२-८ एटले २०, ४-१६ एटले २०, १७-३ एटले २०, ९-११ एटले २०, अथवा १९-१ एटले २०, तथा ७-१३ एटले २०, तथा दशमां शून्य होवाथी एक न्यून करतां ९ थाय ते ९-११ एटले २०, तथा पांचमांथी एक बाद कर्ये ४, अने छ मांथी एक बाद कर्ये ५ आवे, जेथी [५+४=९] गणी ९-१०-१ एटले २०, तथा दशना स्थाने [शून्य होवाथी एक बाद करतां नव गणीने] ५-६-९ एटले २०, ए प्रमाणे बे बे अंकस्थान मेळवीने गणाती बीजा प्रकारनी २० नी गणत्रीओ पण थाय छे ते यथा योग्य जाणवी. गंभीर अर्थना विषयवाळी होवाथी गंगाप्रवाह ग्रंथमां कहेला आ वीसना यंत्रमां ए प्रमाणेज गणत्री गणवी.

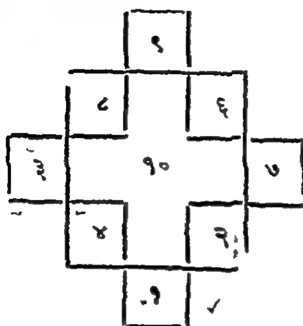
राजन्महेभै ८ निधिभि ९ स्त्रिलोक्यां ३।
राज्यंभुजाभ्यां २ लभतेश्व ७ चक्रैः ॥
शिवं ११ दिशा १० माब्धि ४ जयारसढ्यां।
६-५ नरोत्रयंत्राद्विहरज्जिनानां ॥

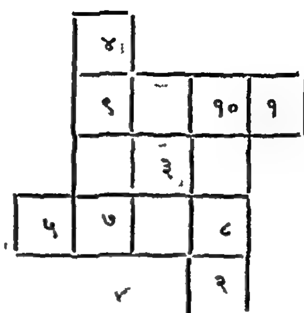
अर्थः-विराजता एवा महान् हस्ति ओ वडे [अहिं हस्ति एटले यंत्रपक्षे ८ वडे] तथा निधि वडे (९ वडे) त्रण=३ लोकने विषे भुजाओ वडे [२ वडे] अने अश्व [एटले ७ ना] समूहवडे शिव=११ दिशा=१० अने अब्धि=४ ना विजयवाळुं रस=६ सहित अथवा रस=५ सहित एवा राज्यने वीसविहरमान जिनेश्वरोना आ विंशति यंत्रथी अहिं आ लोकमां मनुष्य प्राप्त करे छे. [अर्थात् ८-९-३ । २-७-११ । अने १०-४-६ अथवा ५ ए त्रण पंक्तिगत अंकस्थानो रूप वीस विहरमानना विंशति यंत्र वडे मनुष्य आ लोकमां राज्य प्राप्त करे छे.]

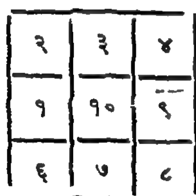
इति यंत्रे सर्वत्र एकक लेखने योजना ज्ञेया ॥

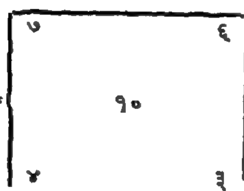
ए प्रमाणे यंत्रमां सर्वत्र १ नो अंक स्थापवाथी ए विंशति यंत्रनी योजना जाणवी.

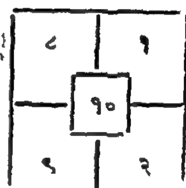
आग्रेमे जुम्मा मस्जीदके प्रवेश करते जमना हाथके दर्गापर

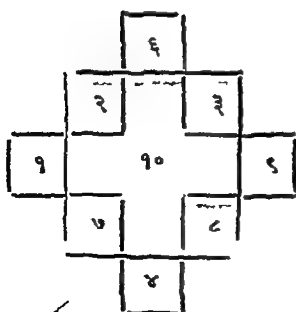

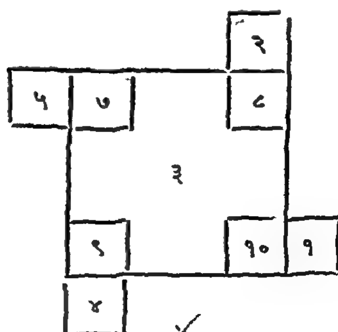

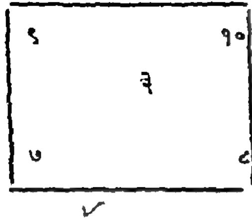

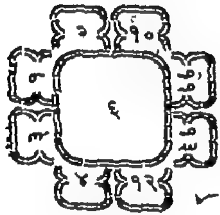

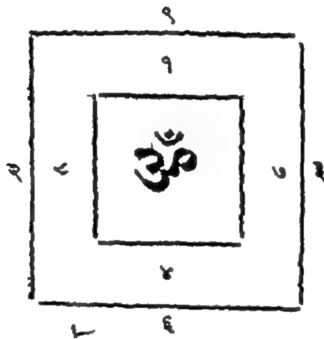
श्रीशीतलनाथजीका मंदिर सुरत

२	९	२	७
६	३	६	५
८	३	८	१
४	५	४	७

सिध्यचक्र

२	७	६
९	५	१
४	३	८

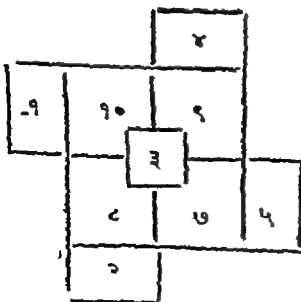

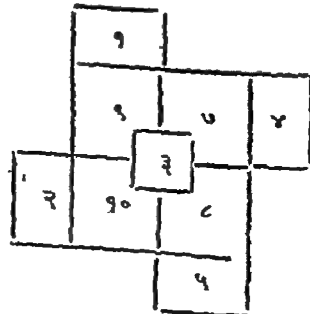

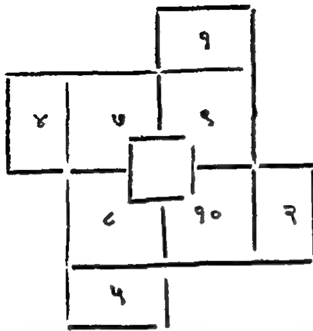
बगदाद शरीफ महबुबमियाके रोजेका है

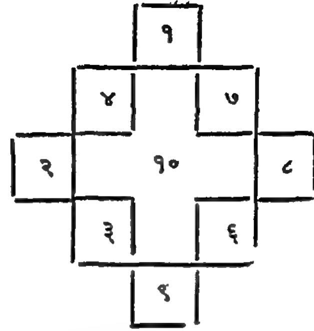
४	७
१	८

६	३
९	२

क्वचितस्थानद्वैतात् क्वचिदपिच कोष्टत्रितयतः ।
समस्ताद्व्यस्ताद्वा क्वचिदधिकतो वोन करणात् ॥
अभूत संख्या विंशत्यत्पनुगममयी विंशतिमिता ।
ततस्तस्याः पद्मोदितमपिचयंत्रं विजयतात् ॥ १ ॥

अर्थ-अे प्रमाणे कोई वखत बे स्थानथी (बे गृहोमां रहेला बे अंक-स्थानोथी,) कोई वखत त्रण गृहमां रहेला त्रण अंकस्थानोथी, कोई वखत संपूर्ण अंकस्थानोथी, कोई वखत व्यस्त (अपूर्ण) अकस्थानोथी कोई वखत अे आदि अधिक करीने, अने कोई वखत छ आदि न्यून करी पण मेळवतां विंशति यंत्रने अनुसरनारी २० नी संख्या प्राप्त थाय छे, ते कारणथी ते विंशति संख्यानो पद्मावती देवीअे कहेलो यंत्र पण विजयवंत वर्ते छे ॥ १ ॥

वाचकैर्मेघविजयै- विंशत्यंत्रसुसूत्रितम् ॥
श्री वीरपार्श्वयत्पद्मा-नुभावादस्त्क सिद्धिदम् ॥ २ ॥

अर्थः-अे प्रमाणे श्री वीरप्रभु अने पार्श्वप्रभुना तथा पद्मावती देवीना प्रभावथी श्रीमेघविजयजी उपाध्याये जे आ विंशति यंत्रनी सूत्रणा [रचना] रची ते विंशति यंत्र सर्व सिध्धिने आपनारो थाओ ॥ २ ॥

इतिश्री पद्मावती स्तवन कथित विंशति यंत्र प्रतिष्ठा ॥ श्रीरस्त्क

॥ विंशतियंत्र प्रतिष्ठा ॥

अे प्रमाणे पद्मावती देवी ना स्तोत्रमां कहेला विंशति यंत्रनी प्रतिष्ठा [अंक स्थापना अथवा अंक गणत्री] समाप्त थई.

॥ अथ शुद्रोत्तमा अष्टमी गतिः ॥ विंशतियंत्रस्य ॥

अब्धि४त्रि ३ सिद्धि ८ नव ९ वाण५कु१दृग् २नगां ७गे६ ।
प्यंकं क्रमेण विलिखेत्खलु शुद्र लक्ष्म्यै ॥
एषैव यावनिक यंत्रकृताप्रातिष्ठा ।
स्यादष्टमी विजययंत्रवरेविशिष्टा ॥ १ ॥

अर्थः—अब्धि=४, त्रि=३, सिद्धि=८, नव=९, बाण=५, कु=१, दृग्=२, नग=७, अंग=६, अे [४-३-८-९-५-१-२-७-६ नंबरवाळा] कोठाओना क्रमथी २ आदि अंक निश्चय शुद्रनी लक्ष्मीने अर्थे लखवा, अने अेज क्रमवाळी यवनना विंशति यंत्रनी स्थापना पण करीअे तो ते आ आठमी गति आ श्रेष्ठ विजय यंत्रमां अति उत्तम कहेली छे. (शुद्रोने माटे अति उत्तम छे.) ॥ १ ॥

अत्रापि विंशतिमिता ननु योजनाःस्यु-
स्तामुग्धबोधविधये परिशीलनीया ॥
रुद्रा ११ रसा ६ स्त्रय ३ इति प्रथमाकु १ भूपा १६ ।
रामा ३ पराकु १ रस ६ विश्व १३ पदैस्तृतीया ॥ २ ॥

८	९	३
२	७	११
१०	४	५ ६

१ आ शुद्रोत्तम विंशति यंत्रमां पण यथास्थाने १-१ ना अंक स्थापतां यवननो विंशतियंत्र बने छे.

अर्थः—अे आठमी गतिवाळा यंत्रमां पण वीसनी योजना [गणत्री] जे रीते थाय छे, ते रीति मुग्ध जनना बोधने अर्थे कहेवा योग्य छे, त्यां प्रथम ११-६-३ अे प्रथम रीति, त्यारबाद कु=१, भूप=१६, अने राम=३ अे रीते १-१६-३ नी बीजी रीति, त्यारबाद कु=१, रस=६ अने विश्व=१३ अे रीते १-६-१३ अे त्रीजी रीति जाणवी. (अे त्रणे रीते २० थाय छे.) ॥२॥

अर्का १२ भू ० वसुभिः ८ पक्ष २-
दशो १० भै ८ भू १ कु १ धृत्यतैः १८ ॥
भू १ शैल ७ भू १ कृतें ४ द्वं १ गै ६-
रिंदु १ शक्र १४ रसैः ६ पुनः ॥ ३ ॥

अर्थः—तथा १२-०-८ अेटले २० अे चोथी रीति, २-१०-८ अेटले २० अे पांचमी रीति, १-१-१८ * अेटले २० अे छट्टी रीति, [अे त्रण रीति, १२-१०-१८ नी बीजी पंक्तिमां थाय छे.] तथा [१७-१४-$\frac{१९}{६५}$ नी बीजी पंक्तिमां] १-७-१-४-१-$\frac{६}{५}$ अेटले २० अे सातमी रीति, १४-६ अेटले २० अे आठमी रीति, ॥ ३ ॥

भू १ सिंधु ४ दिवसैः १५ पंक्ता-वायतत्वेनवाप्यमूः ॥
उद्धत्वोशिव११द्दक् २ शैले७-रेका१र्क१२मुनि७भिस्तथा ॥४॥

अर्थः—तथा १-४-१५ अेटले २० अे नवमी रीति, अे प्रमाणे आयत [आडी-दीर्घ] पंक्तिओमां अे नव रीतिअे २० थाय छे. हवे उर्ध्व पंक्तिनी रीते (११-१२-१७ नी पहिली पंक्तिमां) ११-२-७ अेटले २० अे पहेली रीति, अने १-१२-७ अेटले २० अे बीजी रीति. ॥ ४ ॥

१

११	१६	१३
१४	१०	१६
१९ १५	१८	१३

अे चालु गणाती रितीओ आ यंत्रमाथी गणवी.

* कुधृत्युतैः अे पदमां कु=१ ते धृति=१८ उतैः=सहित अेवो अर्थ छे जेथी भू कु धृत्युतैः अेटले १-१-१८.

२ अहिं ६ अने ५ नी सदृशता गणीने २० नों अंक गणवो.

भूर्मी १ दु १ धृति १९ भिश्चात्र-सावर्ण्यात्ससकेऽष्टतः ॥
यद्वैकक(व)त्रयेभेद स्त्वष्टासौ १७ परिपूर्यते ॥ ५ ॥

अर्थः-तथा १-१-१८ एटले २० ए त्रीजी रीति. अहिं १७ ने बदले १८ गण्या ते ७ अने ८ नी सदृशता विचारीने गण्या छे. अथवा तो ए पंक्तिमां १ अंकना त्रण भेद [एटले त्रण एकडा ने सत्तर साथे परिपूर्ण करवा, एटले १-१-१-१७ एटले २० एम पण गणवा. ॥ ५ ॥

कला १६ भू ० वार्धि ४ भिश्चांग ६-
दश १० सिंधु ४ निमीलनैः ॥
षट् ६ व्योम ० मनुभि १४ विंश्व १३
भू १ स्यंगै ६ भू १ धृती १८ दु १ भिः ॥ ६ ॥

अर्थः-तथा (१६-१०-१४ ए बीजी उर्ध्व पंक्तिमां) १६-०-४ एटले २० ए चोथी रीति, ६-१०-४ एटले २० ए पांचमी रीति, अने ६-०-१४ ए छट्टी रीतिए २० गणवा. [पुनः १३-१८-१६(६) ए त्रीजी उर्ध्व पंक्तिमां] १३-१-६ एटले २० ए सातमी रीति, तथा १-१८-१ एटले २० ए आठमी रीति ॥ ६ ॥

भू १ राम ३ भू १ दिनै १५ स्त्रे ३ क १-कला१६भिर्वाथ कोणके॥
त्रि ३ दशां १० गै ७ रेक १ दश १०-नवभि ९ श्चेहते नव ॥७॥
षड्न पंचदशतः-शेषे नवयतोमताः ॥
यद्वैकोनाःषट् ६ च पंचै-कोनाः पंच ५ चतुर्मिताः ४ ॥ ८ ॥

अर्थः-तथा १-३-१-१५ एटले २० ए नवमी रीति. अथवा ३-१-१६ एटले २० ए पण नवमी रीति छे. हवे विदिशिनी [१३-१०-१७ नी] पंक्तिमां ३-१०-७ एटले २० ए पहेली रीति अने [११-१०-१९ नी पंक्तिमां] १-१०-९ एटले २० ए बीजी रीति. अहिं ९ गण्या ते पंदरमांथी छ न्यून

करतां ९ आवे ते गणवा. अथवा अेक न्यून छ अेटले ५ अने अेक न्यून पांच अेटले ४ प्रमाणनो अंक आवो, ॥ ७ ॥ ८ ॥

योगे चतुर्णां पंचानां—नववागो९ञ्ज १ धारणात् ॥
एवं विंशतयोविंश—प्रमाणाइह जज्ञिरे ॥ ९ ॥

अर्थः— अे रीते पण ४ अने ५ ना योगे ९ नो अंक जाणवो. ते साथे अेकनो अंक स्थापवाथी १९ थाय, अे रीते वीस प्रकारनी वीसनी गणत्री अहिं थई. ॥ ९ ॥

देव्या पद्मावत्या भगवत्या स्वप्नकथित यंत्रस्य ॥
संवादार्थं विवृतं वाचक मेघादिविजयेन ॥ १० ॥

अर्थः—भगवती पद्मावती देवीअे स्वानमां कहेला आ विंशति यंत्रना संवादने अर्थे [गणिती रीति प्रगट करवाने अर्थे] श्रीमेघविजयजी उपाध्याये आ यंत्रनुं विवरण कर्युं. ॥ १० ॥

भवंति नानायंत्राणां गतय स्तेन विंशतेः ॥
यंत्रे शठकृताक्षेप विक्षेपायोद्यमोप्यसौ ॥ ११ ॥

अर्थः—वळी विंशति यंत्रथी बीजा पण अनेक प्रकारना यंत्रोनी गतिओ [रीतिओ] प्राप्त थाय छे. ते कारणथी, तेमज आ विंशति यंत्रमां मूर्खज नोवडे करता आक्षेपोने दूर करवा माटे पण मारो आ उद्यम छे अेम जाणवुं. ॥ ११ ॥

इति विजययंत्राष्टम गत्यायवनमत विंशति यंत्रप्रतिष्ठा ॥

अे प्रमाणे विजययंत्रनी आठमी गतिवडे यवनना मते विंशति यंत्रनी स्थापना दर्शावी. ॥ इति. ॥

॥ अथ ग्रहोपरिशकुनम् ॥

आइच्चेनथ्थिलाहो । सोमे रिद्धीय मंगलेमरणम् ॥
बुध गुरु सुके लाहो । सनिराहूरोरवं मरणम् ॥ १ ॥

अर्थः-विंशति यंत्रमां सूर्य होय तो लाभ न थाय, चंद्र होय तो ऋद्धि प्राप्त थाय, मंगल होय तो मरण प्राप्त थाय, बुध गुरु शुक्र अे त्रण होय तो लाभ थाय, अने शनि तथा राहू होय तो रौरव [भयंकर] मरण थाय ॥ १ ॥

बुधे चंद्रोतरे मार्गे-समीपे गुरुशुक्रयोः ॥
भौमे रवौ तथा दूरे । आपद्राहु शनैश्चरे ॥ २ ॥

अर्थः-बुध अने चंद्र होय तो अनेरे समुद्रमां प्रयाण थाय, गुरु अने शुक्र समीप होय तो मार्गमां प्रयाण थाय, मंगळ अने सूर्य होय तो दूर देशमां गमन थाय, अने राहु तथा शनि होय तो आपदा प्राप्त थाय. ॥२॥

आदित्ये दृष्टि दोषःस्यात् । सौमे शरीरसंभवः ॥
भौमेच डाकिनीदोषः । गोत्रदेव्याबुधेपुनः ॥ ३ ॥

अर्थः-पुनः सूर्य होयतो द्रष्टि दोष थाय, चंद्रहोय तो शरीरसंबंधि दोष प्राप्त थाय, मंगल होयतो डाकिनी दोषथाय, अने बुध होयतो गोत्र देवीनो दोष प्राप्त थाय ॥ ३ ॥

गुरौचक्षेत्रपालस्य । शुक्रेचजलमातरः ॥
शनैश्चरे भूतदोषः । पितृदोषश्चराहुजः ॥ ४ ॥

अर्थः-गुरु होयतो क्षेत्रपालनो दोष प्राप्त थाय, शुक्र होय तो जलदेवी नो दोष गणाय, शनिहोयतो भूतदोष, अने राहुथी पितृदोष प्राप्त थाय छे ॥ ४ ॥

॥ इति ग्रहोपरिशकुनम् ॥

२०

१७	१२	११
१४	१०	१६
१५ १९	१८	१३

ब्राह्मणे उत्तम

२०

१५ १९	१४	१७
१८	१०	१२
१३	१६	११

क्षत्रिये उत्तम

२०

१३	१८	१५ १९
१६	१०	१४
११	१२	१७

वैश्ये उत्तम

२०

११	१६	१३
१२	१०	१८
१७	१४	१५ १९

शुद्रे उत्तम

२०

११	१२	१७
१६	१०	१४
१३	१८	१५ १९

ब्राह्मणे मध्यम

२०

१३	१६	११
१८	१०	१२
१५ १९	१४	१७

क्षत्रिये मध्यम

२०

१५ १८	१८	१३
१४	१०	१६
१७	१२	११

वैश्ये मध्यम

२०

१७	१४	१५ १९
१२	१०	१८
११	१६	१३

शुद्रे मध्यम

अथकेचिदिदं यंत्रं । विंशतेर्गतिभेदतः ॥
प्राहुः श्रीबाहुबल्याद्या-मुनयोनयकोविदाः ॥ १ ॥

अर्थः–हवे नय ना जाणीआ एवा बाहुबली आदि केटलाक मुनीओ आ विंशति यंत्रने गतिभेदथी (बीजी कोई जूदीज गणत्रीथी) कहे छे. ॥१॥

युक्तं तदुक्तमास्थाप्य । तदत्रैवप्रपंच्यते ॥
यतः स्यात्सुदृशांलक्ष्मी-र्जैनानामविनश्वरा ॥ २ ॥

अर्थः–ते पण तेमनुं कहेवुं युक्त छे, माटे तेमना कहेवा प्रमाणे ते गनिभेदथी पण विंशति यंत्रने हुं विस्तारपूर्वक कहुं छुं के जथी साम्यग्-दृष्टी एवा जैनोने अविनश्वर एवी मोक्ष लक्ष्मी प्राप्त थाय छे. ॥ २ ॥

वांछात्रिभक्त फलपंचम् ५ वन्हि ३ षट्क ६–
आद्या १ ष्ट ८ कोशगतिरत्रसुधांशुवृध्या ॥
रूपोनितंगुण ३ फलं मुनि ७ वेद ४ नंद ९–
नेत्रे २ षुतल्लिखिततो नवकोष्टयंत्रम् ॥ ३ ॥

अर्थः–इष्ट राशिने त्रणे भागतां जे जवाब आवे ते अंकने पंचम एटले पंचमा गृहमां [मध्यगृहमां] स्थापवो, अने त्यारबाद त्रीजा छट्ठा पहेला अने आठमा गृहमां अनुक्रमे एकेक वृद्धिथी अंक स्थापतां जवुं, अने अने सातमा चोथा नवमा अने बीजा ए चार गृहोमां अनुक्रमे [मध्य-स्थापित अंकथी] एकेक न्यून करवाथी जे त्रण जवाब अंकथी आवे ते अनुक्रमे स्थापवा अने चोथो जवाब अंकथी न आवे तो ० शून्य स्थापवी ए प्रमाणे नव कोठानो यंत्र लखवो. ॥ ३ ॥

षोडशादिके विशेषः

परन्तु १६ आदिना यंत्रमां जे विशेषता छे ते दर्शावाय छे.—

इष्टराशेस्तृतीयोंशः । पंचोनः ५ स्याद्द्वितीयके ॥
रूपा १ धिकोऽश्वे ७ षष्टे ६ च । क्रमात्सादेकवर्धनम् ॥ ४ ॥

अर्थः–इष्ट राशिना त्रीजा भागमांथी पांच बाद करतां जे आवे ते बीजा कोठामां स्थापवो त्यारबाद सातमा कोठामां [बीजा कोठाना अंकथी] १ अधिक स्थापवो, तेमज छट्ठा कोठामां पण अनुक्रमे प्राप्त थयेला अंकथी [सातमा कोठाना अंकथी] १ अधिक अंक स्थापवो. ॥ ४ ॥

त्रिभागेचैकवृद्धौस्या–द्वयेऽधिके त्रयाधिकः ॥
क्रमान्मध्येतथेशाने । कौवेर्यांसद्वयाधिकः ॥ ५ ॥

अर्थः अेक वृद्धिवाळो त्रिभाग होय अथवा तो बे वृद्धिवाळो त्रिभाग होय तो ते अनुक्रमथी मध्यमां तथा इशान कोणमां बे अधिक सहित अंक स्थापवो. ॥ ५ ॥

क्रमेणग्नौचवारुण्या–मंकवृद्धिर्विधीयते ॥
एवंयथेष्टयंत्राणि । जायंतेनवकोशके ॥ ६ ॥

अर्थः–त्यारबाद अनुक्रमे अग्निकोण मां अने पश्चिम दिशामां अंकवृद्धि करवी, अे प्रमाणे नव कोठाओमां इष्टराशिवाळो कोइपण यंत्र बने छे ॥६॥

अत्राप्येकाधिकोमत्वे । स्वत्वात्पंचषडंकयोः ॥
समाधानं नशंकात्र । सारूप्याद्यात्रनेमते ॥ ७ ॥

अर्थः–अहिं पण अेक अधिक अथवा अेक न्यून अंकथी यंत्र बेसतो होय तो पांच अने छ ना अंकमां सरखापणाथी समाधान करवुं [अेटले गणित बराबर मेळववुं] अने अे बाबतमां शंका न करवी, कारणके यवनोना मतमां [पण] पांच अने छ नुं सरखापणुं स्पष्ट रीते कहेलुंज छे. ॥ ७ ॥

७	०	५
२	४	६
३	८	१

१२

८	०	५
२	४	७
३	९	१

१३

८	०	६
२	५	७
४	९	१

१४

६	०	९
८	५	२
१	१०	४

१५

९	०	७
३	५	८
४	११	१

१६

६	१	९
८	५	३
२	१०	४

१६

७	१	९
८	६	३
२	१०	५

१७

७	१	१०
९	६	३
२	११	५

१८

८	१	१०
९	७	३
२	११	५

१९

७	१	११
१०	६	३
२	१२	५

१९

११	१	८
३	७	१०
५	१२	२

२०

८	१	११
१०	७	३
२	१२	५

२०

१०	३	१३
१२	९	५
४	१४	८

२६

१२	५	१५
१४	११	७
६	१६	१०

३२

१२	६	१५
१४	११	८
७	१६	१०

३३

१३	६	१५
१४	१२	८
७	१६	११

३४

१२	६	१६
१५	११	८
७	१७	१०

३४

१३	६	१६
१५	१२	८
७	१७	११

३५

१४	१९	१२
१३	१५	१७
१८	११	१६

४५

१८	११	२१
२०	१७	१३
१२	२२	१६

५०

२३	१६	२१
१८	२०	२२
१९	२४	१७

६०

अथाष्टें ८ दु १ षड् ६ वन्हि ३ वाणा ५ द्रि ७ वार्धि ४-
गृह ९ द्वी २ तिरीतिर्विंशामुत्तमासौ ॥
तयास्थाप्पते विंशतेर्यंत्रमत्र ।
यथादेविपद्मावती संस्तवादौ ॥ १ ॥

अर्थः-हवे आठमुं पहेलुं छट्ठुं त्रीजुं पांचमुं सातमुं चोथुं नवमुं अने बीजुं अे अनुक्रमथी नव गृहमां [कोठाओमां] अंकस्थापना करवाथी अे विंशति यंत्र वैश्योने माटे अति उत्तम कह्यो छे, अने ते जेवी रीते पद्मावती देवीना स्तोत्रादिकमां विंशतिनो यंत्र [वैश्योमाटे] दर्शाव्यो छे तेवी रीते अहिं पण ते यंत्र स्थापवो. ॥ १ ॥ ते आ प्रमाणे—

२

२	९	४
७	५	३
६	१	८

१५

३	११	५
९	७	४
८	२	१०

२०

वारुणी ८ श १ यमा ६ ग्न्या ३ शा-
मध्य ५ वायु ७ त्तरा ४ दिशि ॥
पलाद् ९ शक्र दिक्कोशेः ।
स्यात्पंचदशयंत्रकं ॥ २ ॥

१ अे कोठाओमां अनुक्रमे १-२-३-४-५-६-७-८-९ अंको स्थापन करवाथी १५ नो यंत्र बने छे, अने २-३-४-६-७-८-९-१०-११ स्थापवाथी २० नो यंत्र बने छे.

२ अे पंदरना यंत्रमां विचारीअे तो श्लोकमां जे गृहोनो क्रम ८-१-६-३-५-७-४-९-२ अेज कोठाओना नंबर प्रमाणेनाज अंक पश्चानुपूर्वीअे उलटा क्रमे आवेला छे.

अर्थः–अहिं आठमा पहेला छट्टा त्रीजा पांचमा सातमा चोथा नवमा अने बीजा ए गृहोमां अनुक्रमे [१-२-३-४-५-६-७-८-९] अंको स्थापवाथी १५ ना अंकवाळो यंत्र बने छे. ॥ २ ॥

यंत्रे पंचदशानांत न्मध्ये पंचकलेखनं ॥
अष्टादशानांयंत्रांतः । ततः षट्कः प्रतिष्ठितः ॥ ३ ॥

अर्थः–ते कारणथी १५ ना यंत्रमां मध्यकोठामां ५ नो अंक लखवो, अने तेथी [अथवा त्यारबाद] १८ ना यंत्रमां मध्यकोठामां ६ नो अंक लखाय छे ॥ ३ ॥

एक विंशतियंत्रस्य । मध्यसप्तक एवतत् ॥
अंकास्तत्रैकादशांतः । द्वादशान्तः मृषाततः ॥ ४ ॥

अर्थः–अने ते कारणथी २१ ना यंत्रमां मध्यकोठामां ७ नोज अंक स्थपाय छे, अने त्यारबाद अंकस्थापना [त्रणथी] ११ ना अंक सुधीनीज स्थपाय छे, परन्तु जेओ १२ ना अंक सुधीनी स्थापना कहेछे ते मृषा-मिथ्या छे ॥४॥

विंशतेर्नत्रिभिर्भाग-स्तेनाष्टदशयंत्रवत् ॥
सिद्धिकोशेद्विकंदत्त्वा-यंत्रमार्गसमाश्रयेत् ॥ ५ ॥

अर्थः–वळी २० ना अंकनो त्रीजो भाग थतो नथी [कारणके शेष वधे छे,] माटे १८ ना यंत्रवत् आठमा कोठामां २ नो अंक स्थापीने त्यारबाद यंत्रना मार्गनो (यंत्र गतिनो) आश्रय करी अंक स्थापतां जवुं ॥ ५ ॥

चंद्रकोशेत्रिकः षष्टे । कोशेपि चतुरोधरेत् ॥
षट् पंचवाग्निकोशस्था । ऐक्यान्मध्येतुसप्तकः ॥ ६ ॥

अर्थः–[ते यंत्र मार्गनो आश्रय आ प्रमाणे—] पहेला कोठामां ३ स्थापवा, छट्टा कोठामां ४ स्थापवा, अग्निकोणमां रहेला कोठामां ५

अथवा ६ अे बन्ने अंक सदृश गणीने स्थापवा, अने मध्य कोठामां ७ स्थापवा ॥ ६ ॥

वायावष्टनवोदीच्यं । निधौदशाद्वितीयके ॥
कोशेएकादशस्थाप्या । एतद्यंत्रंहि विंशते ॥ ७ ॥

अर्थः—वायुकोणमां ८, उत्तरमां ९, नवमा कोठामां १०, अने बीजा कोठामां ११ स्थापवा, अे प्रमाणे विंशति यंत्र [वैश्योमाटे] थयो ॥ ७ ॥

यद्येक विंशयंत्रेपि । आदिरेकादशांतकः ॥
अंकन्यासो विंशतेस्तत् । यंत्रेके द्वादशांतता ॥ ८ ॥

अर्थः—जो २१ यंत्रमां पण त्रणथी आगिआर सुधीनाज़ नव अंक स्थापना आवेछे, ते तो विंशति यंत्रमां तो बारसुधीना अंके आवेज केवी रीते ? [कारणके २१ थी तो २० नो यंत्र १ न्यून अंकवाळो छे.] ॥ ८ ॥

ततः पंचदशादियंत्राणि

४	१०	१
२	५	८
९	ॐ	६

१५

२	९	४
७	५	३
६	१	८

१५

२	१०	४
८	५ ६	३
६	१	९

१६

२	१०	५
८	६ ५	३
७	१	८

१७

३	१०	५
८	६	४
७	२	९

१८

३	११	५
९	६	४
७ ८	२	१०

१९

३	११	५
९	७ *	४
८	२	१०

२० वैश्योत्तमा

३	८	९
६	१०	४
११	२	७

ब्राह्मणोत्तम २०

१७	२	१
४	१०	६
९	८	१३

२०

* ३–११–५ इत्यादि विंशति यंत्र वैश्यमां उत्तम छे.

१	६	१३
२	१०	८
१७	४	९

२०

शुद्रोत्तम

४	११	६
९	७	५
८	३	१०

२१

* १३	१८	१९
१६	१०	१४
११	१२	१७

४०

आ पद्मावती यंत्र छे.

सप्तको विंशतेयंत्रे । मध्यभागे प्रतिष्ठितः ॥
तत्षोडशनवस्थाने । दशस्थानेश्वयुग् ७ दश ॥ ९ ॥

एकादशककोशस्था । अष्टादशततोधृताः ॥
सप्तवृध्यैतिकोशानां । त्रयंयंत्रेऽत्र सूत्रितम् ॥ १० ॥

अर्थः–विंशति यंत्रमां ७ नो अंक मध्यभागमां रहेलो छे, तेथी नवना स्थाने १६ अने दशना स्थाने १७, अने कोठामां अगिआर आवेला होय तो तेने स्थाने १८ स्थापवा, अे प्रमाणे आ यंत्रमां त्रण कोठा सात सातनी वृध्धिअे स्थापवा कह्या छे. ॥ ९ ॥ १० ॥

---

१ पूर्वे कहेवायला विंशति यंत्रमां जे ७ आदि अंको स्थाप्या छे, ते अंकोने स्थाने अेटले ते अंकोने बदले कहेवाता अंको स्थापवा, परंतु " ते अंक जे कोठामां आव्यो छे ते कोठामां " अेम नहीं.

सप्तार्धेनत्रिकेणापि । योजने स्थानकत्रयी ॥
सप्तस्थानेदशन्यासा-देकादशतदष्टके ॥ ११ ॥

अर्थः—तथा सातनुं अर्ध त्रण [साडा त्रण तो पण पूर्ण अंकनी आपेक्षाओ त्रण] छे, तें त्रणनी योजना पण त्रण स्थानोमां—त्रण कोठामां करवी. जेथी सातना स्थाने १० स्थापवा, अने आठना स्थाने ११ स्थापवा. ॥११॥

वाणषट्कपदेन्यस्ते । नवकेशेषमप्यतः ॥
द्वित्रिचारुचतुष्कानां । स्थानेप्यंकास्तएवहि ॥ १२ ॥

अर्थः—तथा पांच अथवा छ ना स्थाने ९ स्थापवा, अने बे त्रण तथा मनोहर अंक जे चार अे त्रण अंक ना स्थाने तो अेज अेज अंक रहेवा देवा. ॥ १२ ॥

सर्वत्रप्येककोधार्यः । परमेश्वरवाचकः ॥
इतिपद्मावती यंत्रे । नवकोशाइमेऽभवन् ॥ १३ ॥

अर्थः—वळी अे सर्व कोठाओमां परमेश्वरना अर्थवाळो १ नो अंक स्थापन करवो, अे प्रमाणे पद्मावती यंत्रमां [पद्मावती देवीना वीसवा चालीसना यंत्रमां] नव कोठा थया. ॥ १३ ॥

मध्यात्ससाष्टचंद्रांगेष्वेकाधिक्यंचतुष्टये ॥
कोणां४क९भुज२रामे ३ षु । पुनरेकाधिकःक्रमः ॥ १४ ॥

२ अे पद्मावती यंत्रनी स्थापना आ प्रमाणे

१३	१८	१९
१६	१०	१४
११	१२	१७

अर्थः-[ए उपर कहेली अंकस्थापना आ प्रमाणे-] सातमो आठमो पहेलो अने छट्टो ए क्रमवाळा चार कोठाओमां मध्य अंकथी अनुक्रमे एकेकनी वृध्धिए अंक स्थापना करवी (१०-११-१२-१३ अंको स्थापवा,) अने त्यारबाद चोथा नवमा बीजा अने त्रीजा ए चार कोठाओमां पण त्यांथी आगळ [१३ थी आगळ] एकेक अधिक वृध्धिए अंको स्थापवा [अर्थात् १४-१५-१६-१७ ए अंको स्थापवा. ॥ १४ ॥

आद्यात्त्रयेऽधिकेतुर्यः । षष्ठात्त्रयेधिकेनिधिः ॥
मध्यात्त्रयेधिकेप्याद्यः । इत्थंकोशात्त्रयाधिकाः ॥ १५ ॥

अर्थः-ए प्रमाणे अंक स्थापना करवाथी पहिला कोठामां जे अंक आव्यो छे, तेथी त्रण अधिक वृध्धिवाळो अंक चोथा कोठामां आवे छे, अने छट्ठा कोठाना अंकथी त्रण अधिक नवमा कोठानो अंक आवे छे, मध्य कोठाना अंकथी त्रण अधिक पहेला कोठानो अंक आवे छे, ए प्रमाणे त्रण कोठा त्रण त्रण अधिक अंकवाळा छे. ॥ १५ ॥

आद्यात्पंचाधिकाःद्विष्ठा-मुने ७ पंचाधिकाःकृते ४ ॥
सिध्दे ८ पंचाधिकानंदे ९ इतिपंचाधिकात्रयी ॥ १६ ॥

अर्थः-तथा पहेला कोठाना अंकथी पांच अधिक अंक बीजा कोठामां रह्यो छे, अने सातमा कोठाना अंकथी पांच अधिक अंक चोथा कोठामां आवे छे, अने आठमांथी पांच अधिक अंक नवमा कोठामां आवे छे, ए प्रमाणे त्रण कोठाए पांच पांच अधिक अंकवाळा छे. ॥ १६ ॥

भूविश्वांकाआद्यकोशे । तदधःक्षणचंद्रभाक् ॥
तदधश्चंद्रपृथिवी-त्र्यंकैःकोशत्रयीभृता ॥ १७ ॥

अर्थः-त्यां पहेला कोठामां भू=१ अने विश्व=३ एटले १३ नो अंक स्थपाय

१ पंचदशयंत्रात् २० यंत्रे पंचाधिकत्वात्.

* आद्यात् एटले पदरना यंत्रथी-इतिटिप्पनिकायां.

छे, अने तेनी नीचे क्षण=६ अने चंद्र=१ अेटले १६ नो स्थपाय छे, तेनी नीचे चंद्र=१ पृथ्वी=१ अेटले ११ नो अंक स्थपाय छे, अे प्रमाणे त्रण जातना अंक स्थानो वडे [१३-१६-१७ वडे] त्रण कोठा (पहेली अधः पंक्तिअे त्रण कोठा) भरायला—स्थपायला छे. ॥ १७ ॥

युग्मैकधरणंसिद्धौ । व्यस्ताःसंख्याक्रमात्परे ॥
एकादशेभ्यःपरतो । यथायुग्मैकमाहितम् ॥ १८ ॥

अर्थः-तथा [सिध्धमां=] आठमा कोठामां युग्मैक अेटले १२ नो अंक स्थापवो, त्यारबाद आगळ आगळना [वांमावर्तना] क्रमथी अेकेक वृद्धिवाळा अंको स्थापवा. जेम ११ पछी अेक अधिक १२ नो अंक स्थाप्यो [संबंध अग्रगाथामां] ॥ १८ ॥

तथा षोडशतोवृद्धौ । निधौसप्तदशास्थिताः ॥
पूर्वेषोडशतोभूमी-विश्वांकस्यात्तदुत्तराः ॥ १९ ॥

अर्थः-तेम १६ थी अेक अधिक १७ नो अंक निधिमां अेटले नवमा कोठामां स्थापवो. तथा १६ थी पूर्वे १३ नो अंक छे, तेथी ते तेरना अंक थी अेक अधिक अंक [संबंध अग्र गाथामां] ॥ १९ ॥

चंद्राभोनिधयः१४षष्ट-स्थानस्थाःर वे निधेः ९ पदात् ॥
पूर्वं पूर्वांकवृद्धत्वा-दधोपिचंद्रवार्धयः ॥ २० ॥

अर्थः—चंद्रांभोनिधि=१४ थाय ते नवमा कोठाथी उपरना छट्ठा कोठामां स्थापवो. वळी पूर्व पूर्वना [१६ आदि] अंकोथी अेकेक अधिक वृद्धिवाळा [१७ आदि] अंको होवाथी जेम छट्ठा कोठामां चंद्रवाधि अेटले १४ नो अंक आव्यो छे, तेम छट्ठाथी नीचेना नवमा कोठामां पण १७ नो अंक छे ते पण चंद्रवार्धि सज्ञा वाळोज आवेलो छे. ॥ २० ॥ [तेनुं कारण कहेवाय छे]

तत्रांभोनिधिशद्वेन । सप्तसंख्याक्रमान्मताः ॥
निवघ्नंतियतःप्राच्या-श्चतुरः सप्तवांबुधीन् ॥ २१ ॥

अर्थः—अंभोनिधि अथवा वार्धि आदि जे समुद्रवाचक शद्बो छे, ते समुद्र वाचक शब्दोनी संज्ञा वडे सातनो अंक पण क्रमथी कहेला छे, जे ण्णथी प्राचीन विद्वानो समुद्र शब्दथी ४ अथवा७नो अंक कहे छे. ॥२१॥

सूत्रमेकं यथाकार्य-द्वये प्राहुः प्रसाधनम् ॥
तथांभोनिधिशद्बोयं । कोशद्वितयसाधकः ॥ २२ ॥

अर्थः—जेम अेकज सूत्र बे कार्यमां साधन रूप कह्युं छे, तेम आ समुद्र-वाचक शब्द पण अहिं बे कोठाओना बे अंकनो १४-१७ नो साधक छे. ॥ २२ ॥

षष्ठात्खेबाणवृध्या । स्यादंके एकोनविंशते ॥
चतुर्दशांकेबाणोने । यद्वानवकलेखनम् ॥ २३ ॥

अर्थः—छट्टा कोठाथी उपर [छट्टा कोठाना १४ थी] पांच अधिक अंकवाळो १९ नो अंक आवे छे, अथवा अेज १४ मांथी पांच * न्यून करतां जे ९ नो अंक आवे छे, छट्टा कोठा उपर त्रीजा कोठामां लखवो. ॥ २३ ॥

चतुर्दशांकदग्रेपि । यद्वापंचदशांककः ॥
प्राप्तस्तस्मात् षडूनत्वे । लेख्याअग्रे पदेश्नव ॥ २४ ॥

अर्थः—अथवा चौदनी आगळ पंदरनो अंक आवे छे, ते पंदरमांथी छ बाद करतां [कोठानो छ नो अंक बाद करतां] ९ प्राप्त थाय छे, माटे पण पण त्रीजा कोठामां ९ अंक लखवो. ॥ २४ ॥

षडूनत्वेमनो१४रंके । वसव ८ स्तिथिसंमिते १५ ॥
पंचोनत्वेदिशोमध्ये१० । षड्वसून्दिक्चसूत्रितं ॥ २५ ॥

---

२ बाणोनत्वे पट्सु एक शेषात् अग्रे नवाकात्

* बाणोनत्वे षट्सु एक शपात् अग्रे नवांकात्=कोठानो ६ नो अक तेमांथी ५ बाद करता १ आवे तेनी अग्रे, छट्टा कोठामां रहेला १४ अंकमाथी ५ बाद करतां ९ आवे ते स्थापता १९ नो अंक बीजी कोठामा स्थपाय.—इति टिप्पनिका भावार्थ.

अर्थः–मनु=१४ ना अंकमांथी [छट्ठा कोठाना १४ मांथी] छ न्यून करतां वसु=८ आवे, अने [१४ ने बदले अग्रांक] १५ मांथी पांच बाद करतां दिशी=१० आवे, ते मध्यमां स्थापवो अे प्रमाणे ६-८-१० अे त्रण अंकनी सूत्रणा रचना दर्शावी छे. ॥ २५ ॥

यद्वाद्यतुर्यकोशस्थ-त्रिकषण्मेलनान्नव ॥
सिध्यं८क९कोशयोर्द्वि२श्च७-योगादपियथानव ॥ २६ ॥

अर्थः–अथवा पहेला अने चोथा कोठामां रहेला ३ अने ६ ने मेळवतां ९ थाय, अथवा आठमा अने नवमा कोठामांना २ तथा ७ अे [१२ मांना २ तथा १७ मांना ७ अे बे ने मेळवतां पण जेम ९ थाय छे. ॥ २६ ॥

तथाषष्टपदस्थायि । चतुःकेणक्रमागतः ॥
पंचकोयोज्यतेजातं । निश्चयान्नवधारणम् ॥ २७ ॥

अर्थः–अथवा छट्ठा कोठामां रहेला [१४ मांना] ४ अंकनी पछी अनुक्रमे आवतो [अंकगणितना अनुक्रममां आवतो] ५ नो अंक, ते बे ने मेळवतां पण निश्चयथी ९ नुं अंकस्थापन त्रीजा कोठामां थाय छे. ॥ २७ ॥

नवकेपिचपंचाख्या । तस्यस्थानेतदासनात् ॥
यद्वामध्य[3]स्थपंचाके । पूर्वा[८४]कमेलनान्नव ॥ २८ ॥

अर्थः–[अे चार अने पांचनो अंक मेळववानुं कारण के] नव कमां पण पांचनुं नाम छे, (अर्थात् 'नव' कहेवाथी पांच नो अर्थ थाय छे,) कारण के पांचना स्थाने नवनो अंक पण [विंशति यंत्रमां जेम १५ वा १६ वा १९ अेकज कोठामां आवे छे तेम] आवे छे. माटे अथवा नवनी

१ पद्मावती स्तोत्रना आ ग्रंथमांज दर्शवेला पहेला मूळ काव्यमां बीजा चरणामां कह्युं छे.

संख्यामां पांचनो अंक सर्वथी मध्यमां आव्यो छे माटे ते पांचना अंकमां पूर्वनो चारनो अंक मेळवतां पण ९ थाय छे. ॥ २८ ॥

षट्कपंचकयोरंत-र्भावात्सर्वांकसंग्रहः ॥
व्याख्यायांनवतत्साक्षात् । बाणषण्नवसूत्रतः ॥ २९ ॥

अर्थः--अथवा सर्व अंकनो एटले नव अंकनो अंतर्भाव पांच अने छ ए बे अंकमां छे, ते कारणथी व्याख्यामां [आ विंशति यंत्रनी वृत्तिमां] जे नवनो अंक छे ते ने साक्षात् ५-६-९ ए त्रणे अंकनी सूत्रणाथी [त्रणे अंक रचनामां सदृशपणाथी] कह्यो छे. ॥ २९ ॥

वसवोऽष्टौ भुजस्थाने । तेऽष्टदशसचंद्रतः ॥
चंद्रांमोनिधिसूत्रस्य । चंद्र शद्बस्यसंगद्रात् ॥ ३० ॥

अर्थः--त्यां वसु एटले ८ नो अंक ते [भुजस्थाने=] बीजा कोठामां लखवो अने तेने चंद्र=१ सहित करतां १८ नो अंक थाय, कारणके चंद्रांमोनिधि ए सूत्रथी अहिं चंद्र=१ नुं ग्रहण [अनुवृत्तिथी] ग्रहण करवानुं छे. ॥३०॥

बाणवृद्धा जवेत्यर्थात् । षड्वृद्धा सवोथवा ॥
चतुर्दशपदे षष्ठे । तेसप्तदशतोहिखे ॥ ३१ ॥

अर्थः--पांचनी वृद्धिथी [आठमा कोठानो १२ मांनो २ नो अंक जेम] जव=७ थाय छे, अने छ नी वृद्धिथी ८ थाय छे, तेथी छट्ठा कोठामां १४ ते सत्तरनी उपर रहेला छे (६+८=१४ तथा ९+८=१७ ए प्रमाणे बने अंक १४ अने १७ ते पोताना कोठाथी आठ आठ अधिक छे.) ॥ ३१ ॥

---

१ संख्याया पंचको मध्यस्थ तस्मिन सर्वांका मिळंति सर्वे मुखस्थानमवर्णमित्यादिवत्= जेम सर्व अक्षरोमां अ वर्ण मुख्य छे, कारणके तेमां सर्व अक्षरोनो समावेश थाय छे, तेम सर्व (नव) अंकोमा ५ नो अंक मध्यस्थ छे, तेमा सर्वे अंक मळे छे.
२ पंचकात् पूर्वांकः ४ तेन मेलने नव=स्पष्टार्थः—

वाण५षड् योगतेश्चेका-द्शतत्संमुखेनव ॥
मध्य१०नवधिकं चाग्नौ । प्राच्यांवस्वाधिकंततः ॥ ३२ ॥

अर्थः–तथा पांच अने छ मळीने ११ नो अंक जेम (१६ मांना ६ वा ५ न नीचे) सन्मुख रह्यो छे, तेम [१४ ना] ४ अने ५ मळीने वनेलो ९ न अंक पण १४ नी उपर १९ ना रूपमां सन्मुख रह्यो छे, अने विदिशिमांथ ११ नी पण सन्मुख रह्यो छे ॥ तथा मध्यगत १० थी ९ अधिक अेवो १ नो अंक अग्निकोणमां आव्यो छे, त्यारे अेज १० थी ८ अधिक १८ न अंक पूर्व दिशामां आव्यो छे ते योग्यज छे ॥ ३२ ॥

पाठांतरे वाणरूप । वसुदिग्दिगीतीरणात् ॥
स्युःपंचदशवद्वाण-रूपाभ्यामिह राम३गाः ॥ ३३ ॥

अर्थ –पाठान्तरथी (अन्य ग्रंथना पाठमां) वाण रूपा वसु दिग् दिग् अे प्रमाणे कहेवाथी ते वाण=५ रूप=१ मळीने १५ थाय छे ते त्रीजा कोठाम स्थपाय छे. ॥ ३३ ॥ (अहिं १९ वाळा त्रीजा कोठमांज १५–१९ अे वे लखाय छे.)

वसुयुक्तादिशस्तेष्टा-द्शद्वितीय कोशगाः ॥
दिशोमध्यगताएवं । सिद्धं विंशतियंत्रकं ॥ ३४ ॥

अर्थः–अने वसु ८ साहित दिशा=१० अेटले १८ नो अंक बीजा कोठमां स्थपाय छे. अने दिशा=१० नो अंक तो मध्यमां होय छेज, अे रीते पण विंशतियंत्र सिद्ध थाय छे ॥ ३४ ॥

खेचराभास्कराद्याये । ईशादिषुदिशास्वमी ॥
भूविश्वाद्यास्तथैवांका-न्यसनीयायथागमम् ॥ ३५ ॥

अर्थः–तथा इशान कोण विगेरे दिशाओमां अनुक्रमे सूर्य विगेरे ग्रहो स्थापवा, अने अनुक्रमे [भू विश्व=] १३ विगेरे अंको पण आगमने अनुसारे स्थापवा. ॥ ३५ ॥

अत्रैवसंका एकाद्या । यावदेकोनविंशतिः ॥
एक वेश्मनि सावर्ण्यात् । चितायां पंचषट्कयोः ॥ ३६ ॥

अर्थः–अे प्रमाणे अे विंशति यंत्रमां १ थी मांडीने १९ सुधीना अंक यथा योग्य [१०-११-१२ इत्यादि रीते आवे, परन्तु १-२-३ इत्यादि रीते नहिं. अे रीते] आवे. कारणके अेक कोठामां ५ अने ६ नो अंक सदृश होवाथी अेक अेकठो आवे छे (अर्थात् १५–१६ अे बे अंक अेकज कोठामां आवे छे.) ॥ ३६ ॥

पुनःपुनश्चंद्रपदा-दमृतांशोःप्रधानता ॥
पद्मावत्या.साधनेषु । चक्रेश्वर्यारवेरिव ॥ ३७ ॥

अर्थः–पुनः पुनः चंद्र=१ नो शब्द [पद्मावती काव्यमां] आववाथी पद्मावतीना विंशति यंत्रमां चंद्रनी प्रधानता छे, जेम चक्रेश्वरी देवीना यंत्रमां सूर्यनी प्रधानता छे तेनी पेठे. ॥ ३७ ॥

ततःपंचदशांकस्यां–तर्भावः क्रियतेबुधैः ॥
कलावाचि षोडशांके । सर्वत्र पंचकाश्रयात् ॥ ३८ ॥

अर्थः–ते कारणथी विद्वानो कळावाचक ('कला' शब्दथी) १६ ना अंकमां सर्वत्र ५ ना अंकनो आश्रय होवाथी १५ ना अंकनो अंतर्भाव करे छे [अर्थात् १६ अने १५ अे बे चंद्रनी कळा अने तिथिवाचक होवाथी सदृश गणीने गणितमां तुल्य गणे छे.] ॥ ३८ ॥

यथैकादशतः पंच–धिकत्वे षोडशोपरि ॥
चतुर्दशोपरितथा । युक्तैवैकोन विंशतिः ॥ ३९ ॥

अर्थः–जेम सातमां कोठाना*११ ना अंकथी चोथा कोठानो १६ नो अंक

* एकादशादिषु १-२-३-४-५/६ पंच षट्कयोरेकत्वात् ७-८-९-१० इति, तत ११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८-१९ इत्येकसर्वांकाः अर्थात् ११ थी १९ सुधीनानव अंक ते १ सहित सवे अङ्क गण ।.

पांच अधिक छे, अने उपर आवेलो छे, तेम त्रीजा कोठानो १९ नो अंकपण छठ्ठा कोठाना १४ ना अंकथी पांच अधिक होई ने उपर आव्यो छे ते युक्तज छे. ॥ ३९ ॥

यंत्रेस्याद्विंशतेः सैके । चत्वारिंशत्सु संग्रहात् ॥
एकोनविंशतौतत्र । केवलं नवकं ग्रहः ॥ ४० ॥

अर्थः—वळी सर्व कोठामां १ सहित होवाथी अे विंशति यंत्रमां ४० नो संग्रह [सर्व बाजुथी ४० नी गणत्री] थवाथी अेज विंशाति यंत्र ४० नो यंत्रपण गणाय. परंतु तफावत अेज के अेमा १९ ना स्थाने केवळ ९ नो अंक गणत्रीमां लेवो परंतु १ नो अंक न गणवो ॥ ४० ॥

एकोनविंशतिःपूर्णा । संख्येयाकोण योजने ॥
नान्यथासंगातियंत्रे । वैषम्यात्त्रिविभाजने ॥ ४१ ॥

अर्थः—परन्तु खूणाथी खूणानी [विदिशिनी] पंक्ति गणतां अे १९ नो अंक संपूर्ण गणवो. नहितर त्रण[1] विभागमां विषमता आववाथी यंत्रने विषे यंत्र पद्धति—गणितरीति मळती आवे नहिं. ॥ ४१ ॥

सैक त्रि३वसु८खेटा९कै—श्चत्वारिंशच्च विंशतेः ॥
यंत्रे तदस्य द्विगुण । फलदानस्य सूचनम् ॥ ४२ ॥

अर्थः—१ ना अंक सहित ३, अेटले १३ अेक सहित वसु=८ अेटले १८ अने अेक सहित खेट ९=अेटले १९ मांथी ९ अे त्रण मळीने अे विंशति यंत्रमां ४० थाय छे. तेथी अे यंत्र द्विगुण फळ आपे अेवी सूचना वाळो छे. कारणके ४० ते वीसथी द्विगुण छे, माटे फळ द्विगुण छे. ॥ ४२ ॥

१ त्रणे मळीने ४० नी गणत्री न थवाथी अहिं त्रण विभागनी विषमता जाणवी.

अत्रकेचिदूचुर्न भुविश्वेत्यादिकाव्ये यंत्रन्यासः किन्तु भु इत्येकाक्षरोमंत्रः विश्वेति त्रयोदशाक्षरः ईक्षण इति व्यक्षर इत्यादि अक्षरगणनया मंत्र भेदान् व्याख्याति तदल्पं यंत्राधिकारात् तथा १-१३-२-।११-१२-१- इति पुनरेकाक्षर मंत्र गणनापक्षेश्च यदि विश्व शब्देन त्र्यंतदापि १-३-२ ११-१२-१ तथैव यदि सख्या शब्देन एक संख्या पदेन १९ तदा तावत्संख्याक्षर मंत्रस्य दोषः प्रतीतः एवं षण् नव वसूनित्यत्र नवाक्षरे प्रोक्ते पुनः खेचर पदेन तदुक्तिर्ज्ञेया आशा पदेन दिक् पदे नच पौनरुक्त्यं। तथा भू विश्व १३ ईक्षण चंद्र १२ चंद्र पृथिवी ११ युग्मैक'२इत्यत्रापि तद् भावनीयमीति अत्रापि विंशति २० योजना तत्र प्रथमं निरेकत्वे योजना ३-८-९ ॥ ६-१०-४ ॥ ११-२-७ ॥ ३-६-११ ॥ ८-१०-२ । ९-४-७ । ३-१०-७ । ९-१०-१ । इत्यष्टधा योजना.

अत्र एकादशस्थाने कोणगत्यां एक गणनं 'एक एकु एक' इति लोके एकेन गुणने तदेव इति शास्त्रे संख्यायां अविवक्षातः अविवक्षापि एकस्य वस्तुस्वरूपात् स्वात्मलाभे परानपेक्षणात् 'लहु संखिज्जं दुचिय' इति सिद्धान्त वचनात् चैके

भू विश्वेत्यादि यंत्रे । विंशतिर्गोति मेलने ॥
गतीनां विंशति ज्ञेया । गुरुणामुपदेशतः ॥ ४३ ॥

३-८-९ । १-१८-१ । ३ एकोना अष्ट ७-१-९ यद्वा कोशद्वयेन विंशतिः १३-७ एवं २० ततः १-१९ एकोन करण ज्ञापक वाण् षण् नव सूत्रं वाणोनाः षट् तदा एक एव । एव मेकाधिकत्वेपि सैक निरेक विधे ज्योतिःशास्त्रादौ प्रसिद्धेः नवस्थाने पंचकं भावने १३-१-१-५ । १-१८-१ । १-३-१-१५ अत्रांक व्यस्त करणे ज्ञापकं 'वाणरूप वसुदिक् दिगितिपाटः अथ वाण षण् नव इति पाठात् पंचक स्थाने षट् भावने १३-१-६ । १-३-१ ८-१-६ । ३-१-१६ एव मुपरितनं पंक्तौ विंशति योजना एकादशधा ऐश्वर्ये तृतीये कोशे १५ रक्षायां १६ विद्यार्थे १९ अग्निकोणे लेखन १६-०-४ । ६-१०-४ । ६-०-१४ । इति मध्यपंक्तौ तिस्रो योजना ११-२-७ ।१-१२-७ । १-२-१७ । इत्यधः पंक्तौ त्रेधायोजना एवमायतरीत्या ९ योजना शेष माधिकं तत्रांक वैरूप्यात १३-६-१ । २-१६-१ । ३-६-११ । इति प्रथम पंक्तौ

पांच अधिक छे, अने उपर आवेलो छे, तेम त्रीजा कोठानो १९ नो अंकपण छठ्ठा कोठाना १४ ना अंकथी पांच अधिक होई ने उपर आव्यो छे ते युक्तज छे. ॥ ३९ ॥

यंत्रेस्याद्विंशतेः सैके । चत्वारिंशत्सु संग्रहात् ॥
एकोनविंशतौतत्र । केवलं नवकं ग्रहः ॥ ४० ॥

अर्थः—वळी सर्व कोठामां १ सहित होवाथी अे विंशति यंत्रमां ४० नो संग्रह [सर्व बाजुथी ४० नी गणत्री] थवाथी अेज विंशति यंत्र ४० नो यंत्रपण गणाय. परंतु तफावत अेज के अेमा १९ ना स्थाने केवळ ९ नो अंक गणत्रीमां लेवो परंतु १ नो अंक न गणवो ॥ ४० ॥

एकोनविंशतिःपूर्णा । संख्येयाकोण योजने ॥
नान्यथासंगतियंत्रे । वैषम्यात्त्रिविभाजने ॥ ४१ ॥

अर्थः—परन्तु खूणाथी खूणानी [विदिशिनी] पंक्ति गणतां अे १९ नो अंक संपूर्ण गणवो. नहितर त्रण[1] विभागमां विषमता आववाथी यंत्रने विषे यंत्र पद्धति—गणितरीति मळती आवे नहिं. ॥ ४१ ॥

सैक त्रि३वसु८खेटा९कै—श्चत्वारिंशच्च विंशतेः ॥
यंत्रे तदस्य द्विगुण । फलदानस्य सूचनम् ॥ ४२ ॥

अर्थः—१ ना अंक सहित ३, अेटले १३ अेक सहित वसु=८ अेटले १८ अने अेक सहित खेट ९=अेटले १९ मांथी ९ अे त्रण मळीने अे विंशति यंत्रमां ४० थाय छे. तेथी अे यंत्र द्विगुण फळ आपे अेवी सूचना वाळो छे. कारणके ४० ते वीसथी द्विगुण छे, माटे फळ द्विगुणं छे. ॥ ४२ ॥

१ त्रणे मळीने ४० नी गणत्री न थवाथी अहिं त्रण विभागनी विषमता जाणवी.

अत्रकेचिदूचुर्न भुविश्वेत्यादिकाव्ये यंत्रन्यासः किन्तु भु इत्येकाक्षरोमंत्रः विश्वेति त्रयोदशाक्षरः ईक्षण इति द्व्यक्षर इत्यादि अक्षरगणनया मंत्र भेदान् व्याख्याति तदल्पं यंत्राधिकारात् तथा १-१३-२-।११-१२-१- इति पुनरेकाक्षर मंत्र गणनापत्तेश्च यदि विश्व शब्देन त्रयंतदापि १-३-२ ११-१२-१ तथैव यदि संख्या शब्देन एक संख्या पदेन १९ तदा तावत्संख्याक्षर मंत्रस्य दोषः प्रतीतः एवं षण् नव वसूनित्यत्र नवाक्षरे प्रोक्ते पुनः खेचर पदेन तदुक्तिर्ज्ञेया आशा पदेन दिक् पदे नच पौनरुक्त्यं। तथा भू विश्व १३ ईक्षण चंद्र १२ चंद्र पृथिवी ११ युग्मैक१२इत्यत्रापि तद् भावनीयमीति अत्रापि विंशति २० योजना तत्र प्रथमं निरेकत्वे योजना ३-८-९ ॥ ६-१०-४ ॥ ११-२-७ ॥ ३-६-११ ॥ ८-१०-२ । ९-४-७ । ३-१०-७ । ९-१०-१ । इत्यष्टधा योजना.

अत्र एकादशस्थाने कोणगत्यां एक गणनं 'एक एक्क एक' इति लोके एकेन गुणने तदेव इति शास्त्रे संख्यायां अविवक्षातः अविवक्षापि एकस्य वस्तुस्वरूपात् स्वात्मलाभे परानपेक्षणात् 'लहु संखिज्जं दुचिय' इति सिद्धान्त वचनात् चैके

भू विश्वेत्यादि यंत्रे । विंशतिर्गति मेलने ॥
गतीनां विंशति ज्ञेया । गुरुणासुपदेशतः ॥ ४३ ॥

३-८-९ । १-१८-१ । ३ एकोना अष्ट ७-१-९ यद्वा कोशद्वयेन विंशतिः १३-७ एवं २० ततः १-१९ एकोन करण ज्ञापक बाण् षण् नव सूत्रं बाणोनाः षट् तदा एक एव । एव मेकाधिकत्वेपि सैक निरेक विधे ज्योतिःशास्त्रादौ प्रसिद्धेः नवस्थाने पंचकं भावने १३-१-१-५ । १-१८-१ । १-३-१-१५ अत्रांक व्यस्त करणे ज्ञापकं 'बाणरूप वसुदिक् दिगितिपाठः अथ बाण षण् नव इति पाठात् पंचक स्थाने षड् भावने १३-१-६ । १-३-१ ८-१-६ । ३-१-१६ एव मुपरितनं पंक्तौ विंशति योजना एकादशधा ऐश्वर्ये तृतीये कोशे १५ रक्षायां १६ विद्यार्थे १९ अग्निकोणे लेखनं १६-०-४ । ६-१०-४ । ६-०-१४ । इति मध्यपंक्तौ तिस्रो योजना ११-२-७ ।१-१२-७। १-२-१७ । इत्यधः पंक्तौ त्रेधायोजना एवमायतरीत्या ९ योजना शेष माधिकं तत्रांक वैरूप्यात् १३-६-१ । ३-१६-१ । ३-६-११ । इति प्रथम पंक्तौ

विंशतित्रयं १८-०-२ । ८-१०-२ । ८-०-१२ । इति मध्य पंक्तौ विंशतित्रयं ९-४-७ एकाधिक ४ तदा ५ तदधः एकोन ७ तदा ६ एवं ९-५-६ । ततः एकोन ४ तदा ३ एकाधिकाः सप्त ७ तदा ८ एवं ९-३-८ अथ नव ९ स्थाने पंचभावने १५-४-१ । ५-१४-१ । १-१-१-१७ । अत्रैक कोप्याधिकः १५-१९ इति द्वेधा एकस्मिन् कोशे स्थापनात् पंचकस्थाने षड्भावने १६-३-१ एकोन ६ तदा ५-१४-१ एकाधिकाः ६ तदा ७ पुनः एकाधिकथं ४ तदा ५ पुनः एकाधिकाः सप्त ७ तदा ८ एवं ७-५-८ । इति तृतीय पंक्तौ उद्धत्वे विंशतित्रयं ३-१०-७ । कोणे ९-१०-१ द्वितीय कोणे अत्रापि ११ स्थाने एकगणने समाधिः प्राग्वत् मूलमेकं एव तत्र मध्यस्थ दशानुरोधा-देकादश भावात् एवं ९ योजना आयतत्वे ९ योजना उद्धत्वे गतिद्वयं कोणयोः एवं सर्वा विंशतिवारं विशतय अत्र १३-७ एवं २० इयं योजना अदोलन सिंहासन यंत्रादिषु मध्य पंक्तौ कोशद्वय मीलनात्तावदंक साधनात् तदनुसारेण तथा १-३-१-१५ इत्यादि योजना कोश चतुरंक मीलनात् जायते सा कमलाकार विंशति यंत्रे कोशचतुष्टय मेलनानुसारा द्वेधा शेषा योजना अपि सूत्रस्य गंभीरार्थत्वात् यंत्रेषु गतीनां वैचित्र्या-चावगम्याः ' भू विश्व १३ क्षण चंद्र १६ चंद्र पृथिवी ११ युग्मै क १२ संख्याक्रमात् चन्द्रांभोनिधि १७-१४ बाण् षण् नव १५-१६-१९ वसू न् ८ १८ दिक् १० खेचरादिषु ॥

अर्थः—अहिं केटलाक अेम कहे छे के—भू विश्व इत्यादि पदोवाळा प्रथम कहेवायला विंशति यंत्र संबंधी पद्मावती काव्यमां यन्त्रन्यास अेटले अंक सूचना वा अंकस्थापना कही नथी, परंतु भू अे अेकाक्षरी मन्त्र छे, अने विश्व अे पदथी १३ अक्षरवाळो मन्त्र, अने इक्षण* अे पदथी बे अक्षरवाळो मंत्र [ईक्षण अेटले नेत्र अर्थ होवाथी बे अक्षरवाळो मंत्र] छे, इत्यादि रीते अक्षरोनी गणत्री वडे मंत्रना भेदोनी व्याख्या करी छे, पण ते अहिं अल्प अेटले गौण छे, कारणके अहिं तो यंत्रनो अधिकार चाले छे.

* काव्यमा क्षण अेटले ६ ना अर्थ वाळो शब्द कह्यो छे. अने अहिं ईक्षण शब्द बेना अर्थवाळो कह्यो ते पश्चात्‌नो शब्द विश्व छे तेनो बदले विश्वे होय तो तेम थाय.

तथा १[१]-१३-२ । ११-१२-१ अे प्रमाणे पुनः अेकाक्षर मंत्र गणनानी प्राप्ति होवाथी जो विश्व शब्दथी ३ विचारीअे तो पण १-३-२ । ११-१२-१ थाय अने ते प्रमाणे 'संख्या' अे शब्द वडे अेक शब्द सहित १९[T] थाय, त्यारे तो तेटली संख्यावाळा अक्षरोनो अेटले १९ अक्षरोनो मन्त्र [विंशति मंत्र] दोष वाळोज समजाय छे, अने अे प्रमाणे तो पण नव वसुनी=६-९-८ अे पदोमां नव अक्षर कह्या छे, अने पुनः खेचराशादिषु अे पदोमां खेचर अे पदवडे पण ९ अक्षर कह्या छे, तेथी द्विरुक्ति कथन दोष जाणवो, अने आशा अेटले १० तेमज दिक् अेटले पण १० अे पण द्विरुकि—पुनरुक्ति दोष प्राप्त थाय छे.

तथा भू विश्व=१३ ईक्षण चंद्र=१२ चंद्र पृथिवी=११ अने युग्मैक=१२ अे पदोथी अेमां पण विंशतिनी अेज भावना विचारवी (अेटले सदोष छे विचारवी) इति तर्क विचार समाप्तः

हवे द्विगुण गणत्रीवाळा विंशति यंत्रना गतिभेद कहेवाय छे.

अत्रापि विंशति २० योजना——तत्र प्रथमं निरेकत्त्वे योजना

अर्थः—अहिं [४० नी गणत्रीवाळा] विंशति यंत्रमां २० नी योजना आप्रमाणे—त्यां प्रथम १ ना अंक रहित ३ आदि अंकोथी २० नी गणत्री थाय छे ते आ प्रमाणे—

पहेली तीर्च्छी पंक्तिमां [१३-१८-१९ मां] ३-८-९ अेटले २० ॥
बीजी तीर्च्छी पंक्तिमां [१६-१०-१४ मां] ६-१०-४ अेटले २० ॥
त्रीजी तीर्च्छी पंक्तिमां [११-१२-१७ मां] ११-२-७ अेटले २० ॥

१ भू=१ विश्व=१३ इक्षण=२ चन्द्रचंन्द्र=११ पृथ्वीयुग्म=१२ एक=१ [अथवा एक=१ अने संख्या=९=१९)

T एक=१ संख्या-९ अेटले १९

४०	४०	४०	४०	४०
४०	१३	१८	१९ १५	४०
४०	१६	१०	१४	४०
४०	११	१२	१७	४०
४०	४०	४०	४०	४०

० इति द्विगुणांक विंशतियंत्रे ४०

पुनः अे प्रमाणे अधःपंक्तिमां [अेटले १३-१६-११ इत्यादिरीते] ३-६-११ अेटले २०॥ ८- ०-२ अेटले २०॥९-४-७ अेटले २०॥ पुनः वेविदिशि पंक्तिओमां ३-१० ७ अेटले २० ॥ ९-१०-१=२० ॥ अे प्रमाणे आठ प्रकारे अेकना अंक राहित * गणत्री करी

अहिं विदिशानी पंक्तिमां ११ ना स्थाने जे वे अेकडा छे तेनो गुणाकार करतां ' अेक अेके एक ' अे प्रमाणे लोकमां अेक वडे [कोईपण रकमने] गुणवाथी जवाब तेनो तेज आवे छे, माटे शास्त्रमां १ ना अंकने संख्यानी विवक्षा नथी अेटले १ ने संख्यामां गण्यो नथी, कारणके अेक छे ते पोते वस्तु स्वरूप अेटले स्वाभाविक छे, कारण के स्वात्मलाभमां (अेटले अेकना ज्ञानमां) परनी [बीजी] वस्तुनी अपेक्षा नथी होती. ते कारणथी सिद्धान्तनुं पण वचन छे के ' लहु संखिज्जं दुच्चिय ' लघु संख्यात [अेटले ओछामां ओछी संख्या] निश्चय बेज छे.

॥ भू विश्वादि विंशाति यंत्रनी २० गति. ॥

अर्थः-हवे भू विश्व इत्यादि पदोवाळा पद्मावती यंत्रनी वीशनी गणत्री २० रीते थाय छे, ते वीस गतिओ श्रीगुरुना उपदेशथी आ प्रमाणे जाणवी. ॥ ४३ ॥

अर्थः- अहिं १३-१८-१९ अे पहेली पंक्तिमां ११ रीति आ प्रमाणे—
३-८-९ अेटले २०—अे त्रण अंकथी
१-८-१ ,, २०— ,,
३-७-१-९ ,, २०—अे चार अंकथी (अहिं १ न्यून ८ अेटले ७ छे.)
१३-१७ ,, २०—अेमां १ न्यून करवानी रीति वाण षण नव अे
१-१९ ,, २०—सूत्रथी बाण=५ न्यून ६ अेटले १४ अे प्रमाणे
अेकाधिकपणामां पण अेज सूत्र जाणवुं अने अे १ उमेरवानी तथा १ बाद करवानी विधी ज्योतिष शास्त्रादिकमां प्रसिद्ध छे.

---

* अहिं १० अने ११ ना अंकनो अेकडो प्रक्षिप्त नथी पण स्वाभाविक छे माटे ते गणत्रीमां लीधो छे. अने १२-१३ इत्यादिमांना अेकडो प्रक्षिप्त होवाथी ते गणत्रीमा लीधा नथी. कारणके २ थी ११ सुधीना स्वाभाविक अंक गणवा.

हवे नवमा स्थाने [१९ ने बदले] ५ नो [१५ नो] अंक विचारतां १३-१-१-५ अेटले २० ॥ १-१८-१ अेटले २० ॥ १-३-१-१५ अेटले २० थाय छे. अहिं अंकोने छूटा पाडवानी रीतिने जणावनार बाणरूप वसु दिग् दिग् अेज पाठ [पद्मावती काव्यमां कह्यो छे ते] जाणवो. हवे बाण षण् नव अे पाठथी पांचना स्थाने ६ विचारीअे तो १३-१-६ अेटले २० तथा १-३-१-८-१-६ अेटले २० तथा ३-१-१६ अेटले २० अे प्रमाणे उपरनी पहेली २० नी योजना अगिआर प्रकारे थई. अने काव्यमां कहेला अैश्वर्य रक्षण लक्ष्मी अने भारती अे चार मांथी अग्निखूणामां त्रीजा कोठामां १५ नो अंक अैश्वर्य माटे १६ नो अंक रक्षा माटे अने १९ नो अंक विद्यानो माटे स्थापवो.

अर्थः—मध्य पंक्ति १६-१०-१४ मां २० नी गतिओ आ प्रमाणे—१६-०-४ अेटले २० ॥ ६-१०-४ अेटले २० ॥ ६-०-१४ अेटले २० अे त्रण रीति मध्य पंक्तिमां थई.

तथा ११-१२-१७ अे निचेनी पंक्तिमां ११-२-७ अेटले २० ॥ १-१२-७ अेटले २० ॥ १-२-१७ अेटले २० ॥ अे प्रमाणे नीचेनी अे पंक्तिमां पण त्रण योजना दर्शावी. अे प्रमाणे आयत गति [तीर्च्छी दीर्घ पंक्तिनी पद्धतिअे] नव गति अे २० नी योजना दर्शावी, अने शेष [आठ] रीतिओ अंकना विषमपणाथी अधिक जाणवी.

(हवे उर्ध्व गतिअे २० नी योजना विचारतां) पहेली १३-१६-११ नी पंक्तिमां १३-६-१ अेटले २० ॥ ३-१६-१ अेटले २० ॥ ३-६-११ अेटले २० ॥ अे प्रमाणे पहेली उर्ध्व पंक्तिमां त्रण गतिअे २० थाय छे.

बीजी १८-१०-१२ नी उर्ध्व पंक्तिमां १८-०-२ अेटले २० ॥ ८-१०-२ अेटले २० ॥ ८-०-१२ अेटले २० ॥ अे रीते मध्य पंक्तिमां त्रण रीति थई.

त्रीजी १९-१४-१७ नी उर्ध्व पंक्तिमां ९-४-७ अेटले २० ॥ तथा १४ मांना ४ ने अेक अधिक गणतां ५ गणीअे अने तेनी नीचे १७ ना ७ ने १ न्यून करी ६ गणीअे तो ९-५-६ अेटले २० थाय. त्यारबाद अे चारने अेक न्यून करी ३ गणीअे अने अे सातने अेक अधिक करी ८ गणीअे त्यारे ९-३-८ अेटले २० थाय. वळी ओगणीसना नवने स्थाने

५ विचारी अे तो १५-४-१ अेटले २० थाय ॥ ५-१४-१ अेटले २० ॥ थाय. अने १-१-१-१७ अेटले पण २० थाय, अेमां त्रण अेकडाने बदले चार अेकठा गणवाथी अेक अेकडो अधिक गण्यो तेनुं कारणके ओगणीसना कोठामां १९ अने १५ अे बन्ने अंक स्थापना थाय छे ते कारणथी अे अेकज कोठाना बे अेकडा गण्या. वळी ओगणीसना कोठामां १९ अने १५नी अंकस्थापना कराय छे ते पंदरमां ५ ने अंकने ६ सदृश्य गणीअे त्यारे १६ नो पण अंक आवे तेथी १६-३-१ अेटले २० [अहि चौदमांना चार ने अेक न्यून करी त्रण गणेला छे] पुनः अे ६ ने अेक न्यून करी ५ गणीअे तो ५-१४-१ अेटले २० थाय. तथा अे छ ने अेक अधिक करी ७ गणीअे [सत्तरमांना] सातने अेक अधिक करी ८ गणीअे त्यारे ७-५-८ अेटले २० थाय अे प्रमाणे त्रीजी उर्ध्व पंक्तिमां त्रण रीते [अने न्यूनाधिक पद्धति सहित ९ रीते] वीसनी योजना दर्शावी.

विदिशिपंक्तिमां ३-१०-७ अेटले २०, अने बीजी विदिशिमां ९-१०-१ अेटले २० थाय छे. अहिं पण ११ ना स्थाने १ गणवाना कारणनुं सम्प्रधान पूर्वे कहेली रीते विचारवुं. अेमा मूळ अंक १ ज छे ते १ मां मध्य कोठामां रहेला १० ना अनुरोधथी [अनुसरणथी] ११ थयेला छे.

अे प्रमाणे अे विंशति यंत्रमां नव योजना (नवगति) आयतगतिवाळी, नव योजना उर्ध्वगतिवाळी अने बे योजना विदिशिगतिवाळी थवाथी वीस रीते २०-२० थाय छे ॥ इति विंशति गति भेदाः ॥

अेमां १३-७ अेटले २० अे योजना गति अदोलीन सिंहासन यंत्रादि मध्य पंक्तिमां बे कोठाना अंक मेळववाथी तेटलो अंक [२० नो अंक] सिद्ध थाय छे, अने ते अनुसारे तेवी रीते १-३-१-१५ इत्यादि योजनाओ कोठाना [त्रण कोठाना] चार अंक मेळववाथी थाय छे, अने ते कमळाकृतिवाळा विंशति यंत्रमां चार कोठाना चार अंक मेळववाथी अनुस्वारे शेष योजनाओ पण जाणवी. कारणके सूत्र [भू विश्व क्षण इत्यादि पदवाळुं काव्य] गंभीर अर्थवाळुं होवाथी अने यंत्रोनी गतिओ

१ अदोलन अने सिंहासन अे यंत्रना भेद विशेष संभवे छे.

विचित्र होवाथी अे प्रमाणे शेष योजनाओ (२० योजनाओथी उपरान्तनी योजनाओ) जाणवी [परन्तु गणत्रीमां २० योजनाओनुंज ग्रहण कराय छे.]

एतत्काव्यनिबद्ध शुद्धचरणा-द्यंत्रं स्फुटं विंशतेः ।
संसूत्र्यार्जितपुण्यतो विजयतां श्री तीर्थकृच्छाशनं ॥ ४४ ॥

अर्थः-भूविश्व=१३, क्षणचंद्र=१६ चंद्रपृथ्वी=११ युग्मैक=१२ अे संख्याना क्रमथी तथा चंद्रांभोनिधि=१७ अथवा १४ बाण=१५ षण्=१६ नव=१९ वसु=१८ अे चार अंकमां चंद्र पदनी अनुवृत्ति होवाथी १ नो अंकयुक्त कराय छे.] दिक्=१० तथा ' खेचराशादिषु ' अे पद अनेक अर्थवाळुं पूर्वे कहेवाई गयुं छे तेथी अहिं अेनो अर्थ कह्यो नथी.] अे पदोवाळा पूर्वे कहेवाई गयेला काव्यमां रचायेला शुद्ध चार चरणोथी २० नो यंत्र जे रीते प्रगट थाय छे ते रीते २० नो यंत्र प्रगट दर्शावीने उपार्जन करेला पुण्यथी श्री तीर्थंकर भगवंतनुं शासन विजयवंत वर्तो. ॥ ४४ ॥

तद्वाणरूप वसुदिक् । दिक् पाठोपिसमार्थितः ॥
वाण षण् मुनि वस्वाशे-त्येव पाठो विसाध्यतां ॥ ४५ ॥

वळी ते पाठमांथी बाण=५ रूप=१ वसु=८ अने दिक्=१० अे पाठ पण समर्थित कर्यो [प्रगट कर्यो] तथा बाण षण्=६ मुनि=७ वसु=८ अने आशा ४ अे पाठ पण सिद्ध कर्यो ते जाणवो. ॥ ४५ ॥

वाण दृक् श्रुतयो दिग् दिग् । एवं पाठोपि चिंत्यताम् ॥
दृग दर्शनानि षड् धातुः । श्रुतयोष्टेतिभावनात् ॥ ४६ ॥

तथा बाण=५ दृक्=६ श्रुति=८ दिग् दिग्=१०-१० अे पाठ पण विचारवो. अेमां दृक अेटले दर्शन ६ छे, अथवा छ धातु छे, तेमज श्रुतिओ ८ छे अे भावनाथी अहिं दृक् अने श्रुति शब्द जाणवा. ॥ ४६ ॥

गति वैचित्र्यमन्यत्र । यंत्रे पंचदशात्मके ॥
दृश्यते लोक बोधाय । तदिहापि निदर्श्यते ॥ ४७ ॥

अर्थः—वळी बीजा प्रकारना पंदरीया यंत्रमां गतिने जे विचित्रता देखाय छे ते विचित्रगति अहिं पण लोकमां ज्ञान थवाने अर्थे दर्शावाय छे ॥४७॥

' अत्रषड्‌ द्विसप्तयंत्रे कोणगतिः ७-३-५ द्वितीय कोणगतौ ६-३ मेलने नव व्यावृत्त्य पुनः षड्‌ गणने १५ भवंति द्वितीये ४-१०-१ अस्मिन्‌ यंत्रे सिंहासनादि यंत्रवत्‌ मध्य पंक्तिकोश द्वयादपि पंचदश्य पूरणात्‌ यंत्राणां गति वैचित्र्यदर्शनादेव विंशतियंत्रं श्रद्धेय मिति भावः एकत्र कोण गतौ न्युनाधिकत्वे प्यदोषात्‌

अर्थः—अहिं ६–२–७ अे अंक स्थापनावाळा पंदरीया यंत्रमां विदिशागति ७-३-५ अेटले १५ अने बीजी विदिशागतिमां ६-३ अेटले ९, अने पुनः पाछावाळीने ६ गणतां [६-३-६ अेटले] १५ थाय छे. वळी बीजा प्रकारना पंदरीया यंत्रमां ४-१०-१ अेटले १५ अे पंदरीया यंत्रमां सिंहासनादि यंत्रनी पेठे मध्य-पंक्तिमां [अेटले बीजी उर्ध्व पंक्तिमां] बे कोठाना अंकथी [१०-५ थी] पण १५ नो अंक पूर्ण थाय छे, तेथी अेप्रमाणे यंत्रोनी गति विचित्र देखीने २० नो यंत्र पण विचित्र गतिवाळो होय अेवी श्रद्धा करवी. अे तात्पर्य

६	२	७
४	३	८
५	१०	

१५

४	१०	१
२	५	८
९	ह्रीं	६

१५

८	१	६
३	५	७
४	९	२

१५

४	३	८
९	५	१
२	७	६

१५

४	९	२
३	५	७
८	१	६

१५

८	१	६
३	५	७
४	९	२

१५

८	३	४
१	५	९
६	७	२

१५

छे. [अर्थात् जेम १५ ना यंत्रो विचित्रगति वाळा दर्शाव्या तेम २० ना यंत्रो पण विचित्र गतिवाळा होय अेम जाणवुं] जेथी अेक विदिशिगतिमां अंक न्यून होय (१९ वा १६ ना बदले जेम १५ होय) अथवा अधिक होय [१५ ना बदला १६ होय अथवा १९ होय] तो पण तेमां कोई प्रकारे दोष नथी अेम जाणवुं.

चंद्रांभोनिधिबाणाः षण्–मुनयो वसवो दिशः ॥
एवं पाठेपिसूत्रार्थः । साधनीयोनया दिशा ॥ ४८ ॥

अर्थः–तथा चंद्र=१ अंभोनिधि=४ [वा ७] बाण ५ षण्=६ मुनि=७ वसु=८ दिक्=९ अेवा पाठथी पण सूत्रनो अर्थ [पद्मा काव्यनो अर्थ] आ रीतिअे सिद्ध करवो [ते कहेवाय छे] ॥ ४८ ॥

भू विश्व १३ क्षण चंद्र १६ चंद्र पृथिवी११ युग्मैक १२ इति इश १ उदग् २ वायु ३ वरुण ४ स्थान चतुष्टये अंकैः पुरिते संख्या क्रमादिति ११-१२-१३-१६ इत्यंकक्रमात् शेषाः १४-१७-१८-१९ एतेका यथायोगं स्थानेषु धार्याः तत्रापि बाणषण् इति संज्ञया ११ ततसंमुखे १९ पुनः १२ संमुख कोशे १८ पुनः १३ संमुखकोशे १७ पुनः १६ संमुखा १४ इत्युत्क्रमादंक न्यासः अत्रपंचदशांकः पंचकषर्क्कयोः सावर्ण्योत्षोडशांकैतभाव्यः एवं अष्टसुस्थानेषु पूरितेपु मध्य दिशोदशइत्यतोयंसूत्रार्थः संपन्नः चंद्रेनयुक्ताः अंभः जलंकूप १ नदी २ तटाक ३ आकाश ४ स्थानभेदाच्चतुर्धा यद्वा अंभः शब्देन जलं तस्यस्थानं समुद्राश्चत्वारः निधयो नव बाण ५ षट्मुनय सप्त वसवोष्ट तान्मध्ये दशग्वेचरा गृहास्तेषां इशानादिदिक्षु इमान्मंत्रान् रहस्यानि ध्यायामीति ' मंत्ररहस्य वार्तायाभित्यमरः ' नतु मंत्रान् पाठरूपाक्षर मंत्रान् इतिअत्रध्यानाधिकारेण यंत्र लक्षणरूपध्यानाव लंवनात् पदस्थध्यानात् रूपध्यानस्याधिक्यात् एतेन ' चंद्राभोनिधि बाणषणमुनि वसून् ' इतिपाठसिद्धिः एवंअन्यत्रापि भावनीयं

अर्थः–भू विश्व=१३, क्षणचंद्र=१६, चंद्रपृथ्वी ११, युग्मैक=१२ अे चार अंकस्थानोने अनुक्रमे ईशानकोण–उत्तरदिशा–वायव्यकोण=अने पश्चिम दिशा अे चार दिशाना कोठामां स्थापवा. संख्याना क्रमथी अे अंक-

स्थानो ११-१२-१३-१६ थाय छे. जेथी अे क्रमथी शेष रहेलां अंकस्थानो १४-१७-१८-१९ अे अंकस्थानोने यथायोग्य कोठाओमां स्थापवा. " वाणषण् " अे संज्ञावडे [५+६=] ११ स्थापवा, अने तेनी सन्मुख १९ नो अंक स्थापवो, [अर्थात् विदिशिपंक्तिमां सन्मुख स्थापवो]. पुनः ज्यां १२ स्थाप्या छे तेनी सन्मुख १८ स्थापवा, ज्यां १३ स्थाप्या छे, तेनी सन्मुख कोठामां १७ स्थापवा. पुनः ज्यां १६ स्थाप्या छे, तेनी सन्मुख कोठामां १४ स्थापवा, अे प्रमाणे अनुक्रमे अंक स्थापना जाणवी. अेमां १५ नो अंक ते पांच अने छनी सहशता गणवाथी १६ ना अंकमां अंतर्गत जाणवो. अे प्रमाणे आठ कोठा पूर्ण थयाबाद मध्यकोठामां दिशः=१० स्थापवा, ते कारणथी सूत्रार्थ अे प्राप्त थयो के चंद्रांभोनिधि=चन्द्र अेटले १ सहित अंभ=जळ ने कूवा-नदी-तलाव-अने आकाशना भेदथी ४ ५ कारनुं छे. अथवा अंभ अेटले जळ, तेनुं स्थान जे समुद्र ते ४ छे (अर्थात् समुद्र संज्ञाथी ४ नो अंक गणाय छे), त्यारबाद निधि अेटले ९, बाण अेटले ५, अथवा ६, मुनि अेटले ७, वसु अेटले ८ ते सर्व अंकोनी मध्ये दश [१०] तथा खेचर अेटले ग्रहो ते अेने ईशानादि दिशाओमां स्थापवा. अेप्रमाणे अे मंत्रान्=रहस्योने ध्यायामि=हुं ध्यान करुं छुं. " मंत्र " अे शब्दनो अर्थ रहस्यवार्तामां [गोप्यवार्तामां] प्रवर्ते छे अेम अमरकोशमां कह्युं छे. परंतु अहिं मंत्र अेटले पाठरूप अक्षरवाळा मंत्र नहिं, अे प्रमाणे अहिं ध्याननो अधिकार होवाथी मंत्रणा लक्षणवाळा रूपध्याननुं आलंबन छे, कारणके पदस्थध्यानथी पण रूपध्यान [रूपस्थध्यान] अधिक छे, अे व्याख्याथी " चंद्रांभोनिधि वाणषण् मुनिवसून् " अे पाठनी सिद्धि थई अे प्रमाणे अन्यत्र [शेष सर्व प्रकारना विंशतियंत्रोमां] पण अे पाठना मन्त्र अेटले रहस्यो यथायोग्य विचारवां.

१३	१८	१६ १५
१६	१०	१४
११	१२	१७

२०

तपागच्छेशसूरीश । विजयप्रभसेवकः ॥

कृपाविजयधीराणां । शिष्योर्हच्छासनश्रिये ॥ ४९ ॥

आत्मज्ञानका खजाना.

प्रियविज्ञ पाठकवृन्द—

आपको यह जानकर हर्ष होगा की, आपने जैन समाजमें आज तक गीता जैसे ग्रंथका अवश्यही अभाव था. सौभाग्यकी बात है की जिसकी पूर्ति आप महानुभावोंके समक्ष यह "**अर्हद्‌गीता**" ग्रंथकी चतुर्थ आवृत्ति के साथ प्रकाशित हो रही है.

वैष्णव धर्ममें भगवद्गीताकों कितना मान है अर्हद्गीता भी मानव समुदायके लिये वैष्णव भगवद्गीतासे कहीं अधिक उपयोगी सिद्ध हो सकती है यदि विज्ञ पाठकोनें इसे आपनायाते। क्योंकि यह अर्हद्गीता जिस अध्यात्मज्ञानरुपी सुधा रसमे ओतप्रोत है वह अद्वितीय है

श्रीगौतमस्वामी प्रथमही प्रश्न कहते है कि भगवान योगियोंका और गृहस्थोका मन वशमें हो जाता है तो क्या कोई इसकी विधि है उत्तरमे विश्व वंदनीय प्रभु महावीर भगवान विधि बतलाते हुये क्या कहते है यह ग्रंथकी आदिमे आपके दृष्टीगोचर होगा

विशेशमें आपको ईस ग्रंथकी प्रशसा लेखणीद्वारा क्या करू पाठक आप इसको खरीद कर एक वक्त ईसका जरूर मनन करें **मुळ कीमत रु. ७ भेट कीमत रु २**

प्यारे भाईयों ? क्या ? आपको आकाशकी सैर करनी है ?

तो फीर आप क्यों बिचार करते हों. श्रीमहावीर ग्रथमालासे आकाशगामीनी औषधी कल्प मगावो ताकी आपकी मनकी मुराद पुरी होगी अगर आपको वशीकरण चहीये तो इसी कल्पके साथ गोपीचक्र नामका कल्प दिया है ईस कल्पके द्वारा पत्थर हृदयभीमोम हो जाताहै. ओरईसोमे लिखी हुई औषधीओमे जलस्थंभन अग्नि स्थभन आदि कार्य सिद्ध होते है. यह ग्रंथ सुश्रावक नागार्जुन का बनाया हुवा है तब इसके बारेमे विशेष क्या लिखे.

मुल कीमत रुपीया १५ व भेट कीमत रुपीया ७॥

मिलनेका ठिकाना.—**एस्. के. कोटेचा, धुलीया.**

अर्थः—श्रीतपागच्छना अधिपति आचार्य श्री विजयप्रभसूरिना सेवक श्री कृपाविजय धैर्यगुणवाळा तेमनो हुं शिष्य ते श्री अर्हत् शासननी शोभा अथवा लक्ष्मी माटे थाओ. ॥ ४९ ॥

श्रीमेघविजयप्राप्तो–पाध्यायपदविश्रुतः ॥
भू विश्वेत्यादि काव्यस्य । व्याख्यानं चकृवानिदम् ॥५०॥

अर्थः—प्राप्त थयेला उपाध्याय पदवडे विश्रुत–प्रसिद्ध एवो हुं श्रीमेघविजय उपाध्याय तेणे आ " भू विश्व " इत्यादि पदवाळा पद्मावती विंशतियंत्रना काव्यनी विशेषव्याख्या करी ॥ ५० ॥

इति श्री पद्मावतीस्तवन मध्यस्थ भू विश्वेत्यादिकाव्यस्य विवरणं समाप्तम्.

परिशिष्ट नं. १

४	२	९
१०	५	०
१	८	६

१५

६	०	९
८	५	२
१	१०	४

१५

२	१०	३
६	५	४
७	०	८

१५

३	१०	२
४	५	६
८	०	७

१५

१	१०	४
८	५	२
६	०	९

१५

१	८	६
१०	५	०
४	२	९

१५

८	०	७
३	५	६
४	१०	२

१५

७	०	८
६	५	४
२	१०	३

१५

६	८	१
०	५	१०
९	२	४

१५

४	१०	१
२	५	८
९	०	६

१५

२	६	७
१०	५	०
३	४	८

१५

७	६	२
०	५	१०
८	४	३

१५

९	२	४
०	५	१०
६	८	१

१५

९	०	६
२	५	८
४	१०	१

१५

८	४	३
०	५	१०
७	६	२

१५

३	४	८
१०	५	०
२	६	७

१५

६	७	२
१	५	९
८	३	४

१५

६	१	८
७	५	३
२	९	४

१५

२	७	६
९	५	१
४	३	८

१५

२	९	४
७	५	३
६	१	८

१५

१०	१	७
३	६	९
५	११	२

१८

११	२	८
४	७	१०
६	१२	३

२१

१६	२	१२
६	१०	१४
८	१८	४

३०

१४	७	१२
९	११	१३
१०	१५	८

३३

१	६	३	८
७	४	५	२
८	३	६	१
२	५	४	७

१८

१	७	३	८
७	४	६	२
९	३	६	१
२	५	४	८

१९

१	७	४	८
७	५	६	२
९	३	६	२
३	५	४	८

२०

१	८	४	८
७	५	७	२
१०	३	६	२
३	५	४	९

२१

१	८	५	८
७	६	७	२
१०	३	६	३
४	५	४	९

२२

१	९	५	८
७	६	८	२
११	३	६	३
४	५	४	१०

२३

१	९	६	८
७	७	८	२
११	३	६	४
५	५	४	१०

२४

१	१०	६	८
७	७	९	२
१२	३	६	४
५	५	४	११

२५

१	१०	७	८
७	८	९	२
१२	३	६	५
६	५	४	११

२६

परिशिष्ट नं. १

४	२	९
१०	५	०
१	८	६

१५

६	०	९
८	५	२
१	१०	४

१५

२	१०	३
६	५	४
७	०	८

१५

३	१०	२
४	५	६
८	०	७

१५

१	१०	४
८	५	२
६	०	९

१५

१	८	६
१०	५	०
४	२	९

१५

८	०	७
३	५	६
४	१०	२

१५

७	०	८
६	५	४
२	१०	३

१५

६	८	१
०	५	१०
९	२	४

१५

४	१०	१
२	५	८
९	०	६

१५

२	६	७
१०	५	०
३	४	८

१५

७	६	२
०	५	१०
८	४	३

१५

९	२	४
०	५	१०
६	८	१

१५

९	०	६
२	५	८
४	१०	१

१५

८	४	३
०	५	१०
७	६	२

१५

३	४	८
१०	५	०
२	६	७

१५

६	७	२
१	५	९
८	३	४

१५

६	१	८
७	५	३
२	९	४

१५

२	७	६
९	५	१
४	३	८

१५

२	९	४
७	५	३
६	१	८

१५

१०	१	७
३	६	९
५	११	२

१८

११	२	८
४	७	१०
६	१२	३

२१

१६	२	१२
६	१०	१४
८	१८	४

३०

१४	७	१२
९	११	१३
१०	१५	८

३३

१	६	३	८
७	४	५	२
८	३	६	१
२	५	४	७

१८

१	७	३	८
७	४	६	२
९	३	६	१
२	५	४	८

१९

१	७	४	८
७	५	६	२
९	३	६	२
३	५	४	८

२०

१	८	४	८
७	५	७	२
१०	३	६	२
३	५	४	९

२१

१	८	५	८
७	६	७	२
१०	३	६	३
४	५	४	९

२२

१	९	५	८
७	६	८	२
११	३	६	३
४	५	४	१०

२३

१	९	६	८
७	७	८	२
११	३	६	४
५	५	४	१०

२४

१	१०	६	८
७	७	९	२
१२	३	६	४
५	५	४	११

२५

१	१०	७	८
७	८	९	२
१२	३	६	५
६	५	४	११

२६

१	११	७	८
७	८	१०	२
१३	३	६	५
६	५	४	१२

२७

१	११	८	८
७	९	१०	२
१३	३	६	६
७	५	४	१२

२८

१	१२	८	८
७	९	११	२
१४	३	६	६
७	५	४	१३

२९

१	१२	९	८
७	१०	११	२
१४	३	६	७
८	५	४	१३

३०

१	१३	९	८
७	१०	१२	२
१५	३	६	७
८	५	४	१४

३१

१	१३	१०	८
७	११	१२	२
१५	३	६	८
९	५	४	१४

३२

१	१४	१०	८
७	११	१३	२
१६	३	६	८
९	५	४	१५

३३

१५	८	१३
१०	१२	१४
११	१६	९

३६

१९	५	१५
९	१३	१७
११	२१	७

३९

१२	३	९
५	८	११
७	१३	४

२४

१३	४	१०
६	९	१२
८	१४	५

२७

२२	४	१६
८	१४	२०
१२	२४	६

४२

२८	१	१६
३	१५	२७
१४	२९	२

४५

२५	४	१९
१०	१६	२२
१३	२८	७

४८

२६	५	२३
११	१७	२०
१४	२९	८

५१

३०	२	२२
१०	१८	२६
१४	३४	६

५४

३६	१	२०
३	१९	३५
१८	३७	२

५७

३२	४	२४
१२	२०	२८
१६	३६	८

६०

१	१०	१६	७
१५	८	२	९
६	१३	११	१४
१२	३	५	१४

३४

१	१४	११	८
७	१२	१३	२
१६	३	६	९
१०	५	४	१५

३४

१	८	११	१४
१०	१५	४	५
१६	९	६	३
७	२	१३	१२

३४

१	१०	८	१५
१६	७	९	२
११	४	१४	५
६	१३	३	१२

३४

१	८	१४	११
११	१५	५	४
७	२	१२	१३
१६	९	३	६

३४

१	१०	१५	८
१६	७	२	९
६	१३	१२	३
११	४	५	१४

३४

१	१०	१६	७
१५	८	२	९
४	११	१३	६
१४	५	३	१२

३४

१	१२	१३	८
७	१४	११	२
१६	५	४	९
१०	३	६	१५

३४

१	८	१०	१५
११	१४	४	५
१६	९	७	२
६	३	१३	१२

३४

१	१०	८	१५
१६	७	९	२
१३	६	१२	३
४	११	५	१४

३४

१	८	१५	१०
११	१४	५	४
६	३	१२	१३
१६	९	२	७

३४

१	१०	१५	८
१६	७	२	९
४	११	१४	५
१३	६	३	१२

३४

१	११	१६	६
१४	८	३	९
७	१३	१०	४
१२	२	५	१५

३४

१	१२	१३	८
६	१५	१०	३
१६	५	४	९
११	२	७	१४

३४

१	८	११	१४
१३	१२	७	२
१६	९	६	३
४	५	१०	१५

३४

१	११	८	१४
१६	६	९	३
१०	४	१५	५
७	१३	२	१२

३४

१	८	१२	१३
१०	१५	३	६
७	२	१४	११
१६	९	५	४

३४

१	११	१४	८
१६	६	३	९
७	१३	१२	२
१०	४	५	१५

३४

१	११	१६	६
१४	८	३	९
४	१०	१३	७
१५	५	२	१२

३४

१	१५	१०	८
६	१२	१३	३
१६	२	७	९
११	५	४	१४

३४

१	८	१३	१२
११	१४	७	२
१६	९	४	५
६	३	१०	१५

३४

१	११	८	१४
१६	६	९	३
१३	७	१२	२
४	१०	५	१५

३४

१	८	१४	१०
१३	१२	३	६
४	५	१४	११
१६	९	२	७

३४

१	११	१४	८
१६	६	३	९
४	१०	१५	५
१३	७	२	१२

३४

१	१३	१६	४
१२	८	५	९
६	१०	११	७
१५	३	२	१४

३४

१	१२	१३	८
७	१४	११	२
१६	५	४	९
१०	३	६	१५

३४

१	८	१०	१५
१३	१२	६	३
१६	९	७	२
४	५	११	१४

३४

१	१३	८	१२
१६	४	९	५
११	७	१४	२
६	१०	३	१५

३४

१	८	१२	१३
११	१४	२	७
६	३	१५	१०
१६	९	५	४

३४

१	१३	१२	८
१६	४	५	९
७	११	१४	२
१०	६	३	१५

१	१३	१६	४
१२	८	५	९
७	११	१०	६
१४	२	३	१५

३८

१	१४	११	८
७	१२	१३	२
१६	३	६	९
१०	५	४	१५

३४

१	१३	८	१२
१६	४	९	५
१०	६	१५	३
७	११	२	१४

३४

१	८	१३	१२
१०	१५	१६	३
१६	९	४	५
७	२	११	१४

३४

१	८	१४	११
१३	१२	२	७
४	५	१५	१०
१६	९	३	६

३४

१	१३	१२	८
१६	४	५	९
६	१०	१५	३
११	७	२	१४

३४

१	१५	६	१२
१०	८	१३	३
१६	२	११	५
७	९	४	१४

३४

१	७	१६	१०
१४	१२	३	५
११	१३	६	४
८	२	९	१५

३४

१	१०	१६	७
८	१५	९	२
११	४	६	१३
१४	५	३	१२

३४

१	१६	११	६
१०	७	४	१३
८	९	१४	३
१५	२	५	१२

३४

१	१०	७	१६
८	१५	२	९
१४	५	१२	३
११	४	१३	६

३४

१	१६	६	११
१०	७	१३	४
१५	२	१२	५
८	९	३	१४

३४

१	१५	४	१४
१०	८	११	५
१६	२	१३	३
७	९	६	१२

३४

१	७	१६	१०
१२	१४	५	३
१३	११	४	६
८	२	९	१५

३४

१	११	१६	६
८	१४	९	३
१०	४	७	१३
१५	५	२	१२

३४

१	१६	१३	४
१०	७	६	११
८	९	१२	५
१५	२	३	१४

३४

१	११	६	१६
८	१४	३	९
१५	५	१२	२
१०	४	१३	७

३४

१	१६	४	१३
१०	७	११	६
१५	२	१४	३
८	९	५	१२

३४

१	१४	७	१२
११	८	१३	२
१६	३	१०	५
३	९	४	१५

३४

१	६	१६	११
१२	१५	५	२
१३	१०	४	७
८	३	९	१४

३४

१	१३	१६	४
८	१२	९	५
११	७	६	१०
१४	२	३	१५

३४

१	१६	१०	७
११	६	४	१३
८	९	१५	२
१४	३	५	१२

३४

१	१०	७	१६
८	१५	२	९
१२	३	१४	५
१३	६	११	४

३४

१	१६	७	१०
११	६	१३	४
१४	३	१२	५
८	९	२	१५

३४

१	१४	४	१५
११	८	१०	५
१६	३	१३	२
६	९	७	१२

३४

१	६	१६	११
१५	१२	२	५
१०	१३	७	४
८	३	९	१४

३४

१	११	१६	६
८	१४	९	३
१३	७	४	१०
१२	२	५	१५

३४

१	१६	१३	४
११	६	७	१०
८	९	१२	५
१४	३	२	१५

३४

१	१३	४	१६
८	१२	५	९
१५	३	१४	२
१०	६	११	७

३४

१	१६	४	१३
११	६	१०	७
१४	३	१५	२
८	९	५	१२

३४

१	१२	६	१५
१३	८	१०	३
१६	५	११	२
४	९	७	१४

३४

१	७	१६	१०
१२	१४	५	३
१३	११	४	६
८	२	९	१५

३४

१	१३	१६	४
८	१२	९	५
१०	६	७	११
१५	३	२	१४

३४

१	१६	११	६
१३	४	७	१०
८	९	१४	३
१२	५	२	१५

३४

१	११	६	१६
८	१४	३	९
१२	२	१५	५
१३	७	१०	४

३४

१	१६	७	१०
१३	४	११	६
१२	५	१४	३
८	९	२	१५

३४

१	१२	७	१४
१३	८	११	२
१६	५	१०	३
४	९	६	१५

३४

१	७	१६	१०
१४	१२	३	५
११	१३	६	४
८	२	९	१५

३४

१	१०	१६	७
८	१५	९	२
१३	६	४	११
१२	३	५	१४

३४

१	१६	१०	७
१३	४	६	११
८	९	१५	२
१२	५	३	१४

३४

१	१३	४	१६
८	१२	५	९
१४	२	१५	३
११	७	१०	६

३४

१	१६	६	११
१३	४	१०	७
१२	५	१५	२
८	९	३	१४

३४

१	१४	१२	७
११	८	२	१३
६	९	१५	४
१६	३	५	१०

३४

१	१०	१५	८
७	१६	९	२
१२	३	६	१३
१४	५	४	११

३४

१	८	१५	१०
१४	११	४	५
१२	१३	६	३
७	२	९	१६

३४

१	८	१०	१५
१४	११	५	४
७	२	१६	९
१२	१३	३	६

३४

१	१४	११	८
१२	७	२	१३
६	९	१६	३
१५	४	५	१०

३४

१	१२	१४	७
१३	८	२	११
४	९	१५	६
१६	५	३	१०

३४

१	१०	१५	८
७	१६	९	२
१४	५	४	११
१२	३	६	१३

३४

१	८	१४	११
१५	१०	४	५
१२	१३	७	२
६	३	९	१६

३४

१	१२	८	१३
१४	७	११	२
१५	६	१०	३
४	९	५	१६

३४

१	८	११	१४
१५	१०	५	४
६	३	१६	९
१२	१३	२	७

३४

१	१२	१३	८
१४	७	२	११
४	९	१६	५
१५	६	३	१०

३४

१	१५	१२	६
१०	८	३	१३
७	९	१४	४
१६	२	५	११

३४

१	११	१४	८
६	१६	९	३
१५	५	४	१०
१२	२	७	१३

३४

१	८	१२	१३
१४	११	७	२
१५	१०	६	३
४	५	९	१६

३४

१	१५	८	१०
१२	६	१३	३
१४	४	११	५
७	९	२	१६

३४

१	८	१०	१५
१२	१३	३	६
७	२	१६	९
१४	११	५	४

३४

१	१५	१०	८
१२	६	३	१३
७	९	१६	२
१४	४	५	११

३४

१	१२	१५	६
१३	८	३	१०
४	९	१४	७
१६	५	२	११

३४

१	११	१४	८
६	१६	९	३
१२	२	७	१३
१५	५	४	१०

३४

१	८	१४	११
१२	१३	७	२
१५	१०	४	५
६	३	९	१६

३४

१	१२	८	१३
१५	६	१०	३
१४	७	११	२
४	९	५	१६

३४

१	८	१३	१२
१५	१०	३	६
४	५	१६	९
१४	११	२	७

३४

१	१५	१४	४
१०	८	५	११
७	९	१२	६
१६	२	३	१३

३४

१	१४	१५	४
११	८	५	१०
६	९	१२	७
१६	३	२	१३

३४

१	१०	१५	८
७	१६	९	२
१४	५	४	११
१२	३	६	१३

३४

१	८	१२	१३
१५	१०	६	३
१४	११	७	२
४	५	९	१६

३४

१	१४	८	११
१५	४	१०	५
१२	७	१३	२
६	९	३	१६

३४

१	८	११	१४
१२	१३	२	७
६	३	१६	९
१५	१०	५	४

३४

१	१५	१०	८
१४	४	५	११
७	९	१६	२
१२	६	३	१३

३४

१	१५	१४	४
१०	८	५	११
७	९	१२	६
१६	२	३	१३

३४

१	१०	१५	८
७	१६	९	२
१२	३	६	१३
१४	५	४	११

३४

१	८	१५	१०
१२	१३	६	३
१४	११	४	५
७	२	९	१६

३४

१	१५	१४	४
१२	६	७	९
८	१०	११	५
१३	३	२	१६

३४

१	१५	४	१४
८	१०	५	११
१३	३	१६	२
१२	६	९	७

३४

१	१५	४	१४
१२	६	९	७
१३	३	१६	२
८	१०	५	११

३४

१	११	६	१६
१४	८	९	३
१५	५	१२	२
४	१०	७	१३

३४

१	७	१४	१२
१०	१६	५	३
१५	९	४	६
८	२	११	१३

३४

१	१५	१४	४
८	१०	११	५
१२	६	७	९
१३	३	२	१६

३४

१	१५	१२	६
१४	४	७	९
८	१०	१३	३
११	५	२	१६

३४

१	१२	६	१५
८	१३	३	१०
११	२	१६	५
१४	७	९	४

३४

१	१४	७	१२
१५	४	९	६
१०	५	१६	३
८	११	२	१३

३४

१	१०	७	१६
१५	८	९	२
१४	५	१२	३
४	११	६	१३

३४

१	७	१२	१४
१०	१६	३	५
१५	९	६	४
८	२	१३	११

३४

१	१२	१४	७
८	१३	११	२
१५	६	४	९
१०	३	५	१

३४

१	१४	१२	७
१५	४	६	९
८	११	१३	२
१०	५	३	१६

३४

१	१४	४	१५
८	११	५	१०
१३	२	१६	३
१२	७	९	६

३४

१	१५	६	१२
१४	४	९	७
११	५	१६	२
८	१०	३	१३

३४

५८	४०	५२
४४	५०	५६
४८	६०	४२

१५०

५२	४०	५८
५६	५०	४४
४२	६०	४८

१५०

४८	६०	४२
४४	५०	५६
५८	४०	५२

१५०

४२	६०	४८
५६	५०	४४
५२	४०	५८

१५०

५२	५६	४२
४०	५०	६०
५८	४४	४८

१५०

४२	५६	५२
६०	५०	४०
४८	४४	५८

१५०

५८	४४	४८
४०	५०	६०
५२	५६	४२

१५०

४८	४४	५८
६०	५०	४०
४२	५६	५२

१५०

६८	३०	५२
३४	५०	६६
४८	७०	३२

१५०

३२	६६	५२
७०	५०	३०
४८	३४	६८

१५०

५२	३०	६८
६६	५०	३४
३२	७०	४८

१५०

५२	६६	३२
३०	५०	७०
६८	३४	४८

१५०

३२	७०	४८
६६	५०	३४
५२	३०	६८

१५०

६८	३४	४८
३०	५०	७०
५२	६६	३२

१५०

४८	७०	३२
३४	५०	६६
६८	३०	५२

१५०

४८	३४	६८
७०	५०	३०
३२	६६	५२

१५०

६५	३०	५५
४०	५०	६०
४५	७०	३५

१५०

३५	६०	५५
७०	५०	३०
४५	४०	६५

१५०

५५	३०	६५
६०	५०	४०
३५	७०	४५

१५०

५५	४०	३५
३०	५०	७०
६५	६०	४५

१५०

३५	७०	४५
६०	५०	४०
५५	३०	६५

१५०

६५	६०	४५
३०	५०	७०
५५	४०	३५

१५०

४५	७०	३५
४०	५०	६०
६५	३०	५५

१५०

४५	६०	६५
७०	५०	३०
३५	४०	५५

१५०

४०	२०	९०
१००	५०	०
१०	८०	६०

१५०

६०	०	९०
८०	५०	२०
१०	१००	४०

१५०

१०	१००	४०
८०	५०	२०
६०	०	९०

१५०

१०	८०	६०
१००	५०	०
४०	२०	९०

१५०

६०	८०	१०
०	५०	१००
९०	२०	४०

१५०

४०	१००	१०
२०	५०	८०
९०	०	६०

१५०

९०	२०	४०
०	५०	१००
६०	८०	१०

१५०

९०	०	६०
२०	५०	८०
४०	१००	१०

१५०

देडसो यंत्रोका भेद दोसो होता है उसका नमुना दाखल ७२ यंत्र दिया है. बाकी सब गुरुमुखसे समज लेना.

परिशिष्ट नं. २

॥ अथ श्रीमहावीरजिनस्तोत्रं प्रारभ्यते ॥

(मूलकर्ता–श्रीपादलिप्तसूरिः. टीकाकार–श्रीपुण्यसागरवाचकः)

प्रणतसुरनरालिव्रातपादारविंदं ।
विदितसकललोकालोकसद्ज्ञेयवृंदम् ॥
सविनयमथ नत्वा वर्धमानं जिनेशं ।
किमपि विरचयेऽहं तत्स्तवस्यार्थलेशम् ॥ १ ॥

पूर्वं तावत् श्रीपादलिप्तसूरयोऽनेकयोगसिद्धा महांतः प्रभावकपुरुषा आसन्, तदन्वये सकलज्ञानविज्ञानविज्ञाः श्रीपुण्यतिलकसूरयो विहरंतोऽवंतीपुर्यां समेताः. तत्र च श्रीविधिपक्षगछाधिराजसरस्वतीलब्धप्रसादश्रीमन्महेंद्रसिंहसूरयः संति, तेषां महिमानं सकलनागरिकजननिकरवदनकमलालंकारायमानं श्रुत्वा विद्यामदध्मातचित्ता श्रीपुण्यतिलकसूरयो वादलिप्सया श्रीगुरुसमीपमागताः तैरुक्तं च भो मया सह वादो विधेयः. तदा श्रीगुरुभिरुक्तं? किं वृथायासेन वादेन? प्रयोजनमनुद्दिश्य मंदधियोऽपि न प्रवर्तंते. तदा श्रीपुण्यतिलकसूरिभिरुक्तं किं वृथायासः? यो यं जयति स तं शिष्यीकरोतीत्यावयोः संधा, तदा गुरुभिरंगीकृतं, प्रारब्धश्च वादः, श्रीगुरुभिर्मुहूर्तेनैव ते जिताः. ततः श्रीपुण्यतिलकसूरयः स्वं धन्यं मन्यमानाः श्रीगुरून् प्रणम्य संस्तूय च शिष्या जाताः. श्रीगुरुभिरपि तेषां महत्त्वरक्षणार्थं दीक्षां दत्वा शाखाचार्यत्वे स्थापिताः. तत्पूर्वजानां च श्रीपादलिप्तसूरिणां विरचितमिदं वीरजिनस्तोत्रं सप्रभावं बहुयोगसिद्धिसंपन्नं दृष्ट्वा श्रीसप्तस्मरणमहास्तोत्रेषु तृतीयमहास्तोत्रं स्थापितं, महत्त्वं चास्य स्तोत्रस्यानेकयोगसिद्धिमहत्वेन समहिमत्वेन च ज्ञेयं, श्रीउपसर्गहरस्तोत्रवत्, तदन्वये चाद्यापि नवीनशिष्यस्य दीक्षां दत्वा प्रथममिदं स्तोत्रं पाठयंतीति. अस्य प्रथमगाथा—

मूलम्—जयई नवनलिणकुवलय–वियासियसयवत्तपत्तलदलच्छो ॥
वीरोगइंदमयगल–सुललिअगइविक्कमो भयवं ॥ १ ॥

व्याख्या-वीरो जयतीत्यन्वयः विशेषेण ईरयति गच्छति कर्मशत्रुजयाय सन्मुखतया, कंपयति वा कर्मशत्रूनिति वीरः, ईरगतिकंपनयोः पचाद्यच् कर्मशत्रुसमूहजेतृत्वाद्दर्शितपराक्रमत्वेन वीरयते इति वा वीरः. वीर विक्रांतौ, पचाद्यच् पदैकदेशे पदसमुदायोपचारात् श्रीमहावीरश्चतुर्विंश तितमो जिनो जयति उत्कर्षं प्राप्नोति, जि जयेऽकर्मकोऽयं धातुः, पंचमारकपर्यंतं यावद्विद्यमानशासनत्वेन वर्तमाने लट्. मंगलार्थं च प्रथमं जयतीति पदप्रयोगः, नमस्कारश्चाक्षिप्तः, यथा जयतींद्रियकषायकर्मपरीषहोपसर्गादिशत्रुगणपराजयात्सर्वानप्यतिशेते उत्कर्षं प्राप्नोति, इत्थं सर्वातिशायी च भगवान् प्रेक्षावतामेवश्यं प्रणामार्हः, ततो जयतीति. किमुक्तं भवति ? तंप्रति प्रणतोऽस्मीत्यर्थः, किंविशिष्टो वीरः? नवनलिनकुवलयविकसितशतपत्रपत्तलदलाक्षः, नवं नवीनं, यन्नलिनं सूर्यविकासिकमलं, पुनः कुवलयं चन्द्रविकासिकमलं, पुनः विकसितं च तत् शतपत्रं, शतशब्दोऽत्र बहुत्वोपलक्षकस्तेन सहस्रपत्रादेरपि परिग्रहः. अथ समासः— नलिनं च कुवलयं च नलिनकुवलये, नवे च ते नलिन कुवलये च नवनलिनकुवलये, विकसितं तत् शतपत्रं च विकसितशतपत्रं, नवनलिनकुवलये च विकसितशतपत्रं च नवनलिनकुवलयविकसितशतपत्राणि, तेषां पत्तलं तीक्ष्णं यद्दलं पत्रं तद्वदक्षिणी नेत्रे यस्य स नवनलिनकुवलयविकसितशतपत्रपत्तलदक्षः. बहुव्रीहौ सक्थ्यक्ष्णोः स्वांगात्षजिती षच्, पत्तलशब्दोऽत्र तीक्ष्णवाचकः. यदुक्तं देशीनाममालायां श्रीहेमसूरिभिः— 'पत्तलपड्डुवइआ तह । पत्तसमिद्धं च तिक्खमि ॥' तथा च तद्वृत्तिः— पत्तलं पड्डुवइयं पत्तसमिद्धं एत त्रयोऽपि तीक्ष्णार्थाः, पत्तलं पत्रबहुलमिति तु पत्रलशब्दभवमिति. भगवच्चक्षुषोरहोरात्रविकासित्वादुभयोः सूर्यविकासिचंद्रविकासिकमलयोरुपमानत्वमुक्तं. पुनः किंविशिष्टो वीरः ? प्राकृतत्वाद्विशेषणस्य परनिपातत्वान्मदकलगजेंद्रसुललितविक्रमः, मदेन कलो मनोहरो मदकलो मदोत्कट इत्यर्थः, मदोत्कटो मदकल इति श्रीहेमसूरिः. एवंविधो यो गजेंद्रः सकलगजलक्षणोपेतत्वेन गजेषु इंदति परमैश्वर्यं भजतीति गजेंद्रः सकलगजश्रेष्ठः, तद्वत् सुअतिशयेन ललिता मनोहरा या गतिस्तया विशिष्टं क्रामति गच्छतीति मदकलगजेंद्रसुललितगतिविक्रमः. पुनः किंविशिष्टो वीरः ? भगवान्, भगो ज्ञानाद्यर्थः, स नित्यमस्यास्तीति भगवान्. भगोऽर्केज्ञान माहात्म्य-यशोवैराग्यमुक्तिषु ॥

रूपबुद्धिप्रयत्नेछा—श्रीधर्मैश्वर्ययोनिषु ॥ १ ॥ इति श्रीहेमसूरिः. तत्रार्क-योनिवर्जं द्वादशभगशब्दार्थयुक्त इत्यर्थः. ॥१॥ अथ श्रीवीरं कविराशिपति-

मूलम्—अज्जवि वहई सुतीत्थं। अखंडियं जस्स भरहवासंमि॥

सो वद्धमाणसामी । तेलुक्कदिवायरो जयउ ॥ २ ॥

व्याख्या—स वर्धमानस्वामी श्रीवीरजिनो जयतु सर्वोत्कर्षेण प्रवर्ततां. किंविशिष्टो वर्धमानस्वामी ? त्रैलोक्यदिवाकरः, त्रय एव लोकास्त्रैलोक्यं, चतुर्वर्णानां स्वार्थे ष्यञ् वाच्य इति ष्यञ् स्वर्गमर्त्यपातालरूपं, तत्र दिवाकर इव दिवाकरः सूर्यः केवलज्ञानेन तस्य प्रकाशकत्वात्, त्रैलोक्य-दिवाकरः. स कः ? यस्य वर्धमानस्वामिनः सुतीर्थं तीर्यते संसारार्णवोऽने-नेति तीर्थं चतुर्विधः संघः. सकलशुभगुणोपेतत्वेन शोभनं तीर्थं सुतीर्थं अद्यापि दुःषमकालेऽपि अखंडितमविछिन्नं परतीर्थ्योदिखंडनारहितं भरत-वर्षे भरतक्षेत्रे वहति, धातुनामनेकार्थत्वात्प्रवर्तत इत्यर्थः. अथाभिधेयं वक्ति—

मूलम्—गाहाजुअलेण जिणं । मयमोहविवज्जियं जियाणंगं ॥

थोसामि तिसंघाएण । तिण्णसंगं महावीरं ॥ ३ ॥

व्याख्या—अहं पादलिप्तसूरिर्महावीरं जिनं त्रिसंघातेन, त्रयाणां मनो-वाक्कायानां संघातः समुदायस्त्रिसंघातस्तेन त्रिकरणशुद्धया स्तोष्यामि स्तुतिगोचरं करिष्यामित्यर्थः. केन ? गाथायुगलेन, विपुलाचपलाद्यार्या-लक्षणलक्षिता प्राकृते बहुलं गाथेत्यभिधीयते, तयोर्युगलं युग्मं तेन. किंविशिष्टं जिनं ? मदमोहविवर्जितं, आनंद संमोहयोः संगमोत्था मत्तता मदः, मदोमुन्मोहसंभेद इति श्रीहेमसूरिः. स च जात्याद्यष्टप्रकारो मोहो मौढ्यमज्ञानमिति यावत्, मदश्च मोहश्च मदमोहौ, ताभ्यां विवर्जितो रहितस्तं, पुनः किंविशिष्टं जिनं? जितानंगं, जितः स्ववशीकृतोऽनंगः कामो येन 'जियकसाय' मित्याधुनिकः पाठः, तत्र जिताः कषायाः क्रोधाद्या येन तं, पुनः किंविशिष्टं जिनं ? तीर्णसंगं, तीर्णः पारं प्राप्तः संगः संसारानुबंध्यभिष्वंगो बाह्यांतरभेदभिन्नो येन तं, तत्र बाह्यः पुत्रकलत्रादिरूपः, आंतरश्च कर्मपुद्गलरूपः, तीर्णसंसारसमुद्रमित्यर्थः, तिसङ्गागं तं निसंगमित्याधुनिकः पाठः, तत्र तामिती प्रसिद्धं, महावीरं

जिनमिती योज्यं प्रसिद्धानुभूतार्थं तच्छन्दो यच्छन्दोपादानं नापेक्षते, तिसंझ्झागमिति तिस्रः संध्याः समाहृता इति त्रिसंध्यं, गोस्त्रियोरिति ह्रस्वत्वं त्रिसध्यं तूपवैणवमिति श्रीहेमसूरयः, त्रिसंध्यमेव त्रिसंध्यकं, स्वार्थे कन्, क्रियाविशेषणमिदं दीर्घत्वं प्राकृतलक्षणात्, निस्संगमिति, निर्गतः संगान्निस्संगस्तमित्यक्षरार्थः, अथास्यां गाथायां रूपसिद्धिसुवर्णसिद्ध्यादयो भूयस्यः सिद्धय उक्ताः संति, परं किंचिद्दिग्दर्शनमात्रमुच्यते—

'गाहाजुअलेणात्ति' गा इति गगनं अभ्रकं अभ्रकं मेघाख्यं स्वच्छपत्रं गिरिजामलमिति हेमसूरयः, दीर्घत्व च बहुत्वख्यापकं, बहुत्वं च शुभ्रादिगुणोपेतत्वेन प्राधान्यख्यापकं, तेन सिताभ्रकं न तु कृष्णमित्यर्थः. हा इति हरितालं, दीर्घत्वं पूर्ववत्, जुअलमिति तारं, एतैस्त्रिभिर्युक्तं जिनं पारदं, कथंभूतं ? 'मयमोहविवज्जियं जियाणंगं' मलशिखिविषदोषत्रयापेतं, 'थोसामित्ति' स्तंभयिष्यामि, केन कृत्वा ? त्रिसंघातेन सिताभ्रकताललारत्रयाणां योगेन, तथौषधसमवायेन जारणस्वदनविधिं करोमि. पुनः कीदृशं जिनं ? तीर्णसंगं, मृतसप्तगुणसंगोत्तीर्णं महावीरमिति रूप्यं, इत्यक्षरयोजनामात्रमुक्तं, विशेषाम्नायस्तु सद्गुरोरवसेयः॥३॥ अथ प्रतिज्ञातमेव गाथाद्वयमाह—

मूलम्—सुकुमालधीरसोमा । रत्तकिसणपंडुरा सिरिनिकेया ॥
सीयं कुसगहभीरू । जलथलनहमंडणा तिन्नि ॥ ४ ॥

न चयंति वीरलीलं । हाउं जइसुरहिमत्तपडिपुण्णा ॥
पंकयगइंदचंदा । लोयणचंकमियमुहाणं ॥ ५ ॥ युग्मं ॥

व्याख्या—तवेत्यध्याहार्यं. हे वीर ! पंकजगजेंद्रचंद्राः 'तिन्नित्ति' एते त्रयस्तव लोचनचंक्रमितमुखानां लीलां हातुं न चयंतीत्यन्वयः. पंकजं कमलं, गजेंद्रो द्विपश्रेष्ठः, चंद्रश्चंद्रमाः, एषां द्वंद्वः, पंकजगजेंद्रचंद्रास्ते तव संबंधि लोचने नेत्रे, चंक्रमितं गमनं, मुखं च वदनं, एषां द्वंद्वः लोचनचंक्रमितमुखानि तेषां. ननु द्वंद्वश्च प्राणितूर्यसेनांगानामित्येकवदेव स्यात्तत्कथं बहुत्वं ? सत्यं, अधिकरणैतावत्त्वे चेति, एते त्रयः, एतेषां त्रयाणामित्येवंरूपे द्रव्यपरिमाणवगमे नैकवद्भावः, यथा दशदंतोष्टा इति. लीलां विलासं, हातुं अंतर्भावितण्यर्थत्वात्त्याजितुं न चयंति न शक्नुवंति,

प्राकृतसूत्रेण शक्त् शक्तौ इत्यस्य धातोः चय इत्यादेशः, न समर्था भवंतीत्यर्थः. ते कीदृशाः ? यदि सुरभिमत्तप्रतिपूर्णाः, यदीति संभावनायां, सुरभि घ्राणतर्पणं पंकजं, मत्तो गर्जितो हस्ती. प्रतिपूर्णः षोडशकलावांश्चंद्रः, एषां द्वंद्वः, अहं संभावयामि, यद्येते पंकजादित्रयः सुरभिमत्तप्रतिपूर्णा भवंति, तथापि भवतो लोचनचंक्रमितमुखानां लीलां हातुं न शक्नुवंतीत्यर्थः, तव लोचनं पंकजादप्यधिकसुंदरं, तव गमनं गजेंद्रगमनादप्यधिकतरं सुंदरं, तव मुखं संपूर्णचंद्रादप्याधिकसुंदरमित्यर्थः, एवं सर्वत्र विशेष्यविशेषणशब्दा यथासंख्य योज्याः, पुनः कीदृशास्त्रयः ? सुकुमारधीरसौम्याः, सुकुमारं कोमलं पंकजं, धीरो धैर्यवान् गजः, 'धीरो ज्ञे धैर्यसंयुते इति श्रीहेमसूरिः, सौम्यः कमनीयश्चंद्रः, ततो द्वंद्वः पुनः कीदृशास्त्रयः ? रक्तकृष्णपांडुराः, रक्तं कमलं, कृष्णो गजः, पांडुरः श्वेतश्चंद्रः, एषां द्वंद्वः, पुनः कीदृशाः ! श्रीनिकेताः, श्रियः लक्ष्म्याः शोभाया वा निकेताः, निकेतति वसत्येष्विति निकेता गृहाणि, कितनिवासे, निपूर्वः, अधिकरणे घञ्, श्रीनिवासस्थानानीत्यर्थः. पुनः कीदृशाः? शीतांकुशग्रहभीरवः शीतं हिमं, अंकुशः सृणिः, ग्रहो राहुरुपरागो वा. ततो द्वंद्वः तेभ्यो भीरवो भीताः, पुनः कीदृशा ? जलस्थलनभोमंडनाः. जलं पानीयं, स्थल स्वभावोन्नतभूमिः, रूक्षा भूमिमात्रं वा, नभो व्योम, ततो द्वंद्वः, तेषां मंडनाः, अलंकरिष्णव स्यादित्यनेकार्थसंग्रहः. एवंविधा अपि पंकजगजेंद्रचंद्रास्त्रयस्तव लोचनचंक्रमणमुखानां शोभां न प्राप्नुवंतीति तात्पर्यार्थः. अस्मिन् गाथाद्वये पादलेपजलज्वलनशस्त्रादिस्तंभनगगनगमनाऽदृष्टीकरणदयोऽनेके आम्नायाः संति, ते तु सद्गुरुगम्या इति ॥ ४ ॥ ५ ॥ अथोपसंहारमाह—

मूलम्—एवं वीरजिणिंदो । अच्छरगणसंघसंथुउ भयवं ॥
पालित्तयमयमहिउ । दिसउ खयं सव्वदुरियाणं ॥ ६ ॥

व्याख्या—वीरजिनेंद्रः श्रीवर्धमानस्वामी, ममेत्यध्याहार्यं, मम सर्वदुरितानां सकलपातकानां क्षयं नाशं दिशतु, धातूनामनेकार्थत्वात्करोत्वित्यर्थः. किंविशिष्टो वीरजिनेंद्रः ? अप्सरोगणसंघसंस्तुतः, अप्सरसां सुरवधूनां गणः समुदायः, तस्य संघैः समूहैः संस्तुतः स्तुतिविषयीकृतः

यद्वा अप्सरोगणः सुरवधूसमूहः, संघश्चतुर्विधस्ताभ्यां संस्तुतः. यद्वा अप्सरस उपलक्षणत्वात्समग्रदेवदेव्यः, गणः, साधुसमुदायः, सोऽस्त्येषां, अर्शआदिभ्यअच्. गणाः गणधरा इन्द्रभूत्यादयः, संघः श्रमणादिश्चतुर्विधः, तैः संस्तुतः. पुनः कीदृशो वीरजिनेंद्रः ? भगवान्, ज्ञानादिगुणयुक्तः, प्रथमगाथायामुक्तविशेषणत्वात्पुनरुक्तिदोषो नाशंकनीयः उक्तं च—सज्झायझाण तवो-सहेसु उवएसथुइपयाणेसु ॥ संतगुणकित्तणासु य । न हुंति पुणरुत्तदोसाउ ॥ १ ॥ पुनः किंविशिषो वीरजिनेंद्रः ? एवं पूर्वोक्तप्रकारेण पादलिप्तकमतिमहितः, लिप्तौ पादौ यस्य स पादलिप्तः, वाहिताग्न्यादिष्विति निष्ठांतस्य परनिपातः, स्वार्थे कनि, पादलिप्तकः प्राकृते तु कगचजतदपयवांप्रायोलुगिति सूत्रेण दकारलोपेऽकारस्य सवर्णदीर्घे पालित्तय इति भवति, तस्य या मतिर्बुद्धिस्तया महितः स्तुतिरूपपूजया पूजितः, अर्थात् कासद्रहगच्छीयपादलिप्तसूरिकृतमेतत्स्तोत्रमित्यर्थः ॥ ६ ॥ विधिपक्षगणाधीशाः । सूरयो भूरिसद्गुणाः ॥ श्रीअमरसागराख्या । विचरंति महीतले ॥ १ ॥ तत्पक्षद्योतकाः श्रीम-द्दयासागरवाचकाः ॥ सच्चारित्रगुणोपेता । ज्ञानविज्ञानपेशलाः ॥ २ ॥ तेषां प्रसादमासाद्य । पुण्यसागरवाचकैः ॥ महावीरस्तवस्येयं । टीका विरचिता शुभा ॥ ३ ॥ नंदाग्निमुनिभूसंख्ये । वर्षे मास्याश्विने सित ॥ दशम्यां रविवारे च । बुरहानपुरे पुरे ॥ ४ ॥ इति श्रीमहावीरस्तवस्यावचूरिः संपूर्णा ॥ श्रीरस्तु ॥

गाहा जुअल स्तुतिः आम्नायः

पादलिप्तसूरी विरचित स्वोपज्ञस्तोत्राम्नायः

गाहा जूअलेणजिणं । मयमोह विवज्जिअं जिअ कसायं ॥
थोसामि तिसंघाएणं । तिण्णसंग महावीरं ॥ १ ॥

आम्नाय गा० गाऽश्वकं ॥ हाहारितालो ॥ जूअलेणतार मुच्यते ॥ जिनं गारदं कथं भूतं मयमोह विवर्जितं जिआणंगमल शिग्विविषं दोषत्रय-

वर्जितं थोसामिति स्तंभयामिकेन कृत्वा त्रिसंघातेन सिताऽभ्रक हरितालकंतारत्रयाणां योगेन तथौषध समवायेन जारणा स्वेदन विधिं विधास्यामि । कथंभूतं जिनं तीर्णसंगं मृतसप्तगुणवंगोत्तीर्ण । एतावताश्वेते दर्शिता। अधुनापीतविधिमाह महावीरंमहे ममक्षाकं हा हारकंवी कृष्णाऽभ्रकंरसमित्यर्थः शेषा औषध्या समाना ॥ १ ॥

सुकुमाल धीरसोम । रत्तकसिपंडुरानिकेया ॥
सीअंकुस गहभीरु । जलथलमंडणातिण्णि ॥ २ ॥

आम्नाय ॥ सुक्कु. नाइणिधार नाइ सोमासोमवल्ली त्रयं रत्तरत्त दुर्गधिका बहुफलि कचनिका 'पांडुरी देवदाल' सिशृंगबेरकं पंचकरि लघुरिंगणी लांगलिका कुसग्रह अहिखरबीजानि भीरुसंकोइणि 'लज्जलु जलमंडिका' जलच ताद्रशी नभमंडपिका थल अंगवती ॥ २ ॥

नचयंतिवीरलीलं । हाउंजे सुरहिमत्त पडिपुण्णा ॥
पंकयगईगचंदा । लोअणंचंकम्मिअंमुहाणं ॥ ३ ॥

आम्नाय इदानी रोचनक्रमेण उद्घात विधिमाहः पंकयगगनं । गयंदं मत्तनागं चद्तारं हेमं वा त्रयमपि रोचनमित्यर्थः तथाक्रामणं । तथोद्घाटनमित्यर्थः ॥ ३ ॥

एवंवीरजिणिंदो । अच्छर गणसंघसंथुओभयवं ॥
पालित्तयमइमहिओ । दिसउ खयं सव्वदुरिआणं ॥ ४ ॥

आम्नायः यदुक्त तारहिताऊ सुवर्णदस्स सुवणिसूओ। रेव नट्ठ थज्झई अग्निकामणु वेदुग्घाड एडनाई दवि करणहोई सराइ एवं कृत्वा जिणिंदो अच्छरगण इति अम्ल वर्गः वरगणइति क्षारवर्गः गणःसंघइति समुदायेन एभिः सथुओ सस्तुत्य स्तंभितेत्यर्थः भगवान् सेंद्र पुज्योभवति कमकृद् भवति । पालियमयमहिओ महितः परिकर्मितः दिशतु क्षयं सर्व दुरितानामित्यर्थः असणे इअ नतलोननिम्मलोहो इ सहणा राहिओ सारण रहिओ पसर अकामिओ। नेअ कमइ लोहेस्तु ॥ ४ ॥ स्तोत्रार्थः

॥ इति श्रीपालित्तयकृत स्तोत्रः हेमकल्प स्वोपज्ञावचूरी समाप्तो ॥

संवत १९६३ परसे नकल किया.

परिशिष्ट नंबर ३

—: उग्रवीर कल्प :—

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६
उग्रवीरं महाविष्नुं । ज्वलंतं सर्वतोमुखम् ।
१७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२
नृसिंहं भीषणंभद्रं । मृत्युं मृत्युं नमाम्यहम् ॥ १

१ शिर	९ द. भुजा	१७ द. जंघ	२५ गुदा
२ ललाट	१० वा. भुजा	१८ वा. जंघ	२६ इंद्रिय
३ द. नेत्र	११ द. पार्श्व	१९ द. जानु	२७ पृष्ट
४ वा. नेत्र	१२ वा. पार्श्व	२० वा. जानु	२८ गला
५ द. कर्ण	१३ उदर	२१ द. टांग	२९ गर्दन
६ वा. कर्ण	१४ नाभि	२२ वा. टांग	३० दंत
७ द. स्कंध	१५ द. कटि	२३ द. पग	३१ जिव्हा
८ वा. स्कंध	१६ वा. कटि	२४ वा. पग	३२ दाढ

इस मंत्रका जप १२५००० सवालाख कम अधिक नहिं जपना प्रथ सूर्य ग्रहणके दिन जपना जितना जपा जावे उतना जाप करे फिर सव लक्ष पुरा करे बीचमे नागा [अंतर] न करे नहि तो मंत्र चला जायगा पुरा व सिद्ध हुया. जबतक सवालक्ष न होवे तबतक लोहकी खीली मंत्रके अक्षर उपर ३२ अक्षरका एक नंबर निकालकर खीली ठोकदे दरद नाश का काले दरदवालेको २१ वार पढकर पानी देवे दरद नास हो जायग प्रयोगमे सदा जाप करना सवालक्ष पुरा न होय तबतक.१०००हजार जा वशीकरणमें मंत्रनाम मंत्र संपूट करना सम्मोहन [सामने] करना नार मंत्रनाम, लक्ष्मीप्राप्ति श्रीमंत्र श्री,

उच्चाटन	नामनाममंत्र	राजवश्ये	क्लीं मंत्र क्लीं
विद्वेषण	मंत्र मंत्रनाम	शत्रुदमन	ह्रीं मंत्र ह्रीं
आकर्षण	मंत्रनाम मंत्रनाममंत्र	भूतोत्साधन	ॐ मंत्र ॐ
स्तंभण	नाममंत्रनाममंत्र	बाधानिवारण	क्षौं मंत्र क्षौं

जब मंत्रका जाप प्रारंभ करने बैठे पहिलें इस मंत्रको पढकर फिर मंत्र सुरु करें इसमें विधि लिखीहैं वेसे करलेवे आसन बिछाकर हाथमुह धोकर स्नानकर धोती सफेद धारणकरे अस्यमंत्रस्य ब्रह्माऋषी गायत्री छंदः महान्नृसिंहो देवता क्ष्रौं बीजं श्रीशक्तिः ह्रीं कीलकं नृसिंह-प्रीत्यर्थे जपे विनियोगः

क्ष्राँ अंगुष्ठाभ्यांनमः	क्ष्रीं तर्जनीभ्यांनमः
क्ष्रूँ मध्यमाभ्यांनमः	क्ष्रै अनामिकाभ्यांनमः
क्ष्रौं कनिष्टभ्यांनमः	क्षः करतलपृष्टाभ्यांनमः
क्ष्रां हृदयाय नमः	क्ष्रीं शिरसे स्वाहा।
क्ष्रू शिखावौषट्	क्ष्रैं कवचाय हूं
क्ष्रौं नेत्राय वौषट	क्षः अस्त्रायफट् ध्यानं

रक्त वर्ण महाकायं सहस्त्रादित्यवर्चसम्।
अष्ट बाहुं शस्त्रधरं सिंहाननं हरिंभजे ॥

लं पृथवीतत्वंगंधसमर्पयामिनमः हं आकाशतत्वंपुष्पंः यं वायुतत्वंधूपं रं अग्नितत्वंदीपं वं जलतत्वं नैवेद्यं

फिर मत्र ३२ अक्षरका उग्रवीरका जपना प्रारंभ करदेना चाहिए। मंघ (चंदनलाल) पुष्प (लालकनेर) धूप (गूगल) दीप (तिलका-तेल) नैवेद्य (गुडगेहु)

किसी जगापर मंत्र प्रारंभ करना होवे तव तीन मंत्रपढकर फिर मंत्र पढना दिग् बंधनं ॐ सहस्त्रारे हूँफुट् तीनवार पढकर अपने चारोतर्फ अक्षत या सफेद सरसों छाडके, स्थानशुद्धि ॐ पवित्र वज्रमूर्ति ॐ फट् तीन वार पढके चारोतर्फ जल छांटना, आसन शुद्धि ॐ आस् रेखे वज्ररेखे हूं फट् यामे हातसे पकडकर आसनपर १० वारपढे अनुभुतं.

दादाजी श्री जिनदत्त सूरीश्वर आम्नाय

—बावन तोला पावरती. हेम कल्प—

हरताल मारण वि. प्रथम हरताल सोधन वि.। हरताल बगदादी पत्र पईसा दो भार आणिजे, कली चुनो असिल सेर ८ आणीजे, कोरा कुंडा माहि चूनो राखिजे, हरताल बासनारा कपडा रा तेरा पुड मांहि बांधी

गठडी कीजे चुनाका कुंडामांहि गठडी हरतालकी मेलीजे उपर दररोज पाणी सिंचीजे. चुनो पाणीसुं नीलो राखीजे, इम मास २ सिंचीजे आपरी किसीकी छाया उपर पडन न दीजे. एकांन राखीजे, किनही रो पग फेरो राखीजे नहीं. मास दो पीछे काढीजे, पिछे दीन३घीकुआर रा रसमें खरल कीजे. दिन ३ काला भांगरा रा रसमें खरल कीजे, दिन ३ अर्क दुधमें खरल कीजे, दिन ३ थोहर कांटाली रा रसमें खरल कीजे. सर्व दीन १२ खरल किजे पछे टिकडी बांधिजे, पछे सेर पांच पिपलरी राख हांडीमें घाल बिचमे टिकडी मेल पचाईजे अग्नी प्रहर ३२ दिजे, आपरी छाया उपर पडन न दीजे अग्नी शीतल होय, तब काढीजे. सफेद बर्फ होय. असल हरताल निपजे. निसंदेह बात छे. इस्ट देवतारी पुजा किजे, पछे हरताल परीक्षाः—बावन तोलाने पाव रती बावन तोला तांबो गालने पाव रती मांहे मेलीजे, कंचन होवे सही सत्य छई. पिछे खानेकी परीक्षा नामर्दनुं दिजे, तीन दिन तीन चावल दिजे सेर ३५ दुध तोलने खीर कर उपर पाईजे. अग्नी २१ बरोबर सुवाणीजे पण अग्नी हार छुटे, पण आप धापे नहीं, खलास मोडो हुवई मीसरी पईसा ११ भार उपर खवाडीजे तरा सितल हुवे. अनाज सेर७पक्को खाय, नामर्द होय सो पक्को मर्द हुवई. अग्नी विना वालाने दीजे नहीं, दीजे तो इंद्री मांही संचीत उठे लोही पडे.]। निपट मर्दसी हुवे तिनने चावल एक दीजे महाकामी होवे. । कोढवालेको चावल तीन दीजे, उपर रोटी चिणारी खिलावे कोढ जावे खाटो खारो न खावे । धोला चाठा वालाने चावल तीन दीजे, उपर चावल मुंगारी खीचडी चाठा सफेद जाय। पांडुरोग वालेको चावल तीन दीजे चावल साठी जीमाईजे. पांडुरोग जाय । पेट भार वालाको चावल तीन दीजे उपर थुली गहुंरी दीजे, दुध न दीजे. पतासा दीजे पेटभार जाय. झोलो लागो होय तिनने चार दिन चार दीजे उपर उडदारी ने चावलारी खीचडी दीजे. सीतांग झोलो सवै समाध हुवे । अग्नी सुहागनको नहीं दीजे, जो रोगरे वास्ते देवे तो रोग जावे. पिण तिनरे संतान हुवे नहीं तिनसु अग्नी ने नहीं दीजे । उनने काम घणो व्यापे । जीणने मिरगी वालाने दिजे दीन तीन नागरवेलके पत्रमें दिजे मिरगी जाय. खारा खाटो टालीजे गहुरो लपटोने दुध दीजे मिरगी क्षयन वालाने दो२रती चार दिन दिजे उपर चिणारी रोटी लुखी खीलाईजे

ञानाराररा डलका पडे निसंदेह । गुघतावालाने रत्ती १ दिन तीन दीजे ऊपर
लुणी रोटी गवारी खवाडीजे गुघतो जाय. रत्ती २ दीजे तो कोडीनगरो
जाय एव रोग ३५ जाय. रोग छत्तीसमारो ओषध लागे नहीं जिणरे रोग
होवे तिणरे रोग पहेला गमायने पछे उन पुरुषने चावल तीन दिन तीन भले
दीजे खीचडी सेर ५ री कराइने खवाडीजे दुध सेर ३५ पाईजे क्षुधा घणी
होवे, महाकामी होवे, स्त्री भोगववा घणी जोईए. निसंदेह वात सही छे.
रोगवालानो रोग पहेलो गमाईने पछी वली दीजे नामर्द होवे सोभी महा-
कामी होवे आ वस्तु सत्य जाणवी,

लेखकनी प्रशस्तिः-संवत १९०९ रा वरसे शाके प्रवर्त्तमाने आषाढ
मासे कृष्ण पक्षे ११ तिथौ अर्कवारे लि. प० हुकमविजये धेनावसनगरे
प्रमाणविजयजी दत्त आम्नाय छे

जगतसेठके पुस्तकके उपरसे चंद्रकल्प.

श्रीचंद्रमूर्त्तयेनमः। ॐ ऐँ श्रीं क्लीं क्रों क्रों कलंकरहिताय सर्व-
जनवल्लभाय क्षीरवर्णाय ॐ ह्रां श्रीचंद्रमूर्त्तये नमः ॥ मूलमंत्र

साधनविधिः-प्रथम चंद्रमाकी मूर्ति रुपेकी घडाइये ससलेका वाहनभी
रुपेका घडाइये. चंद्रमाके एक हाथमें शंख, दुसरे हाथमें कलस, तीसरे
हाथमें फुलकी माला चोथे हाथमे झारी (कलश), ससला उपर असवारी
जे पूर्णिमाना दिवसे सोमवार आवे ते दिवसे मत्रनो जाप शरु कीजे,
जाप शरु करता पहेलां गुरुकी पुजा कीजे, पीछे गुरुकी आज्ञा लेकरके
मत्रको १२५००० सवा लाख जाप छ मासमें पुरो कीजे, मंत्र जपती वखते
सफेत वस्त्र पहेरवु अने श्वेत मोतीनी मालाथी जापकीजे श्वेतभोजन (दूध
भात वगेरेनुं) कीजे, जाप करवावालाए पोतानी पासे जीवतुं ससलु
राखवुं जोइए अने पोते भोजन कर्या पहेलां ससलाने भोजन कराववु
जोइए, पछे पोते भोजन करवुं, आ प्रमाणे ६ मास करवु, पूर्वदिशा सन्मुख
बेसी जाप करवो, सत्य वोलवु, अल्पनिद्रा लेवी, ब्रह्मचर्य पालवु, जमीन
पर संथारे सुई रहेवुं, आ प्रमाणे करवाथी चद्रमाका दर्शन होवे, जिस-
कार्यका वरदान मागीए वो देवे, राजदरवारमां जय होवे, सर्वजनवल्लभ
होय. स्त्रीने पण वल्लभ होय.

॥ इति चद्रकल्प सपूर्ण ॥